

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ERGENLER İÇİN SOSYAL MEDYA MAHREMİYETİ KORUMA
BECERİLERİ ÖLÇEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem GELBAL ODABAŞ

TOKAT

Haziran, 2019

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ERGENLER İÇİN SOSYAL MEDYA MAHREMİYETİ KORUMA
BECERİLERİ ÖLÇEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem GELBAL ODABAŞ

Danışman: Prof. Dr. Tahsin İLHAN

İkinci Danışman: Doç. Dr. Kerem KILIÇER

TOKAT

Haziran, 2019

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih:/...../.....

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı Soyadı

İmza

JÜRİ İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Özlem GELBAL ODABAŞ'ın "Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği" adlı çalışması 20.06.2019 tarihinde jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Kemal Bayraktar

Üye (Tez Danışmanı): Prof. Dr. Tahsin İLHAN

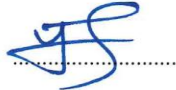
Üye (İkinci Danışman): Doç. Dr. Kerem KILIÇER

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Betül Alatlı

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yusuf SARIKAYA

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../201..

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Öncelikle; öğrencisi olmaktan gurur duyduğum, yanında saygıyla titredığım, derslerini ipele çektiğim, engin bilgisi ve tecrübesiyle mesleğime bakışında bana yeni pencereler açan, yüksek lisans öğrenimim sürecinde danışmanlığımı büyük sabırla ve anlayışla yürüten, zorlu tez sürecimde yorulduğumda tekrar motive olup ayağa kalkmama yardımcı olan tez danışmanım Prof. Dr. Tahsin İLHAN'a çok teşekkür etmek istiyorum. Kendisinden öğrendiğim o kadar çok şey var ki kelimelere sığdırmak imkansız.

Bilgi birikimi, sabrı ve desteğiyle tezime çok büyük katkı sağlayıp farklı bakış açıları kazandıran ikinci danışmanım Doç. Dr. Kerem KILIÇER'e; tez savunma jürimde yer alarak tezime değerli katkılar sunan Dr. Öğretim Üyesi Betül ALATLI'ya, Dr. Öğretim Üyesi Kemal BAYTEMİR'e, Dr. Öğretim Üyesi Yusuf SARIKAYA'ya; sayelerinde çok güzel bir öğrencilik dönemi geçirdiğim yüksek lisans dönem arkadaşlarıma, özellikle en zor zamanlarda yanımda olan, desteklerini hep yanımda hissettiğim dostlarım Berna ARGUN ve Ahmet KALAYCI'ya; tezimin her aşamasında yanımda olan dostum Nebahat TEMİZ'e; uygulamalarımda yardımcı olan okul müdürlerine, meslektaşlarıma, derslerini verme inceliği gösteren öğretmenlere, ölçekleri sabırla dolduran tüm öğrencilere teşekkür ederim.

Ve aileme... Beni bugünlere getiren, sevgi, ilgi ve desteklerini bana her zaman koşulsuz sunan ilk öğretmenlerim anneme ve babama; sayesinde akademik hayata adım attığım, tezime dilbilgisi açısından geribildirimler veren, tezimin her aşamasını dinleyerek beni yüreklendiren, sabrını ve fedakarlığını benden hiç esirgemeyen eşim Volkan ODABAŞ'a ve en büyük şansım canım kızım İraz'a çok teşekkür ederim.

Özlem GELBAL ODABAŞ

ÖN SÖZ

Tüm dünyayı etkisi altına alan küreselleşme olgusu, iletişim teknolojilerindeki köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Yeni bir iletişim devri başlatan yeni medya ortamları geleneksel medyanın yerini alarak sosyolojik ve kültürel anlamda dönüşüme neden olmuştur. Yeni medya ortamları içerisinde en önemli yeri alan internet, yaygın bir kullanım alanı edinmiş, bireylerin kolay ve hızlı bir şekilde bilgi ve görüşlerini paylaşarak sosyal etkileşimde bulunduğu sanal bir atmosfer haline gelmiştir.

Mobil iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, tüm dünyada ve ülkemizde kullanımı hızla artmaya devam eden sosyal ağ siteleri yoluyla kullanıcılar başkalarıyla iletişim kurmakta, var olan ilişkilerini sürdürmekte ve fikirlerini ifade etme fırsatı bulabilmektedirler. Her kültürden ve yaştan geniş kitlelerin sosyal taleplerine yanıt veren sosyal ağların kullanım oranları gençlerde oldukça yüksek düzeydedir. Sosyal paylaşım siteleri; gençlere, yeni arkadaşlar bulma, kendini ifade etme, grup faaliyetlerinde bulunma, fotoğraf, video gibi dosyaları paylaşma gibi fırsatlar sunmaktadır. Bunun yanında ergenlik döneminde gelişimsel görevlerin tamamlanmasında yaşanabilecek gerilimin riskli davranışlara yol açabileceği yaklaşımından hareketle, sosyal paylaşım ağlarının gençlerin güvenlik ve mahremiyetini ihlal edici ortamlar olabileceği düşünülmektedir.

Sosyal medyayı aktif kullanan gençlerin; mahremiyet ihlallerine karşı farkındalıklarının ve gizliliği koruma stratejilerinin belirlenmesi, sosyal medyada mahremiyet algısının yaratılması açısından önemlidir. Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde 12-18 yaş arası ergenlerin sosyal medya kullanımında mahremiyeti koruma becerilerine yönelik bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu çalışma ile ergenlerin sosyal medya kullanımında mahremiyeti koruma becerilerini ölçebilecek 27 maddeli; özyeterlilik, gizliliği koruma eğilimi ve gizliliği koruma davranışı faktörlerinden oluşan ergenlerin sosyal medya kullanımında mahremiyeti koruma becerileri ölçeceği ortaya çıkmıştır. Ölçeğin psikometrik özellikleri uygun analiz yöntemleri ile incelenmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmayla; sosyal medya kullanıcısı olan gençlerin mahremiyeti koruma becerilerinin belirlenmesine ışık tutulmaya çalışıldığı, ilgili alan yazına katkı sağlandığı ve alanla ilgili sonraki araştırmalara kaynaklık edebilecek güvenilir ve geçerli bir ölçeğin geliştirildiği düşünülmektedir.

ÖZET

ERGENLER İÇİN SOSYAL MEDYA MAHREMİYETİ KORUMA BECERİLERİ ÖLÇEĞİ

Gelbal Odabaş, Özlem

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tez Danışmanı Prof. Dr. Tahsin İLHAN

İkinci Danışman: Doç. Dr. Kerem KILIÇER

Haziran 2019, xiv + 95 sayfa

Bu çalışmada, ergenlerin sosyal medya kullanımında mahremiyeti koruma becerilerinin değerlendirilebileceği geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma 11-18 yaş aralığında iki çalışma grubuyla gerçekleştirilmiştir. Birinci çalışma grubunda 640 kişi (343 kız, 297 erkek), ikinci çalışma grubunda 150 kişi (92 kız, 58 erkek) bulunmaktadır. Araştırma verileri 2018-2019 eğitim-öğretim yılında toplanmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde madde havuzunu oluşturmak amacıyla ilgili alan yazın ile yurt dışındaki benzer ölçme araçları taranmış, 15-18 yaş arası 10 öğrenciyle görüşme yapılmış ve 58 madde ile madde havuzu oluşturulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeği, çevrimiçi mahremiyet ölçeği, çevrimiçi güvenlik ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin yapı geçerliliği; madde toplam korelasyonu, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Ölçeğin ölçüt dayanaklı geçerliliği ise ölçek puanları ile çevrimiçi mahremiyet ölçeği ve çevrimiçi güvenlik ölçeği puanları arasındaki ilişkilerin ortaya konulması yoluyla incelenmiştir. Güvenirlilik analizleri ise iç tutarlık Cronbach Alpha ve test-tekrar test yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi sonucunda 27 maddeden oluşan ölçeğin açıkladığı toplam varyansın % 46.33 olduğu, üç faktörlü bir yapı sergilediği belirlenmiştir. Bu faktörler gizliliği koruma eğilimi, özyeterlilik ve gizliliği koruma davranışı olarak adlandırılmıştır. Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizinde üç faktörlü yapı doğrulanmış, uyum indekslerinin iyi uyuma işaret ettiği gözlenmiştir (X^2/sd : 1.82, NFI = .93, NNFI = .97, CFI = .97, IFI = .97, RMSEA = .056, GFI = .86, AGFI =

.83). Üç faktörlü yapının gerçekleştirilen ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizinde bir üst yapıda birleştiği, ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizinin uyum indekslerinin de iyi uyum değerleri gösterdiği gözlenmiştir (X^2/sd : 1.82, NFI = .93, NNFI = .97, CFI = .97, IFI = .97, RMSEA = .056, RFI=.93). Çevrimiçi mahremiyet ölçeği ve çevrimiçi güvenlik ölçeği ile yapılan ölçüt dayanaklı geçerlilik çalışmaları sonucunda elde edilen korelasyon değerleri ölçeğin geçerliliğini destekler niteliktedir. Çevrimiçi mahremiyet ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .42, çevrimiçi güvenlik ölçeğinin çevrimiçi güvenli davranışlar faktörünün iç tutarlılık katsayısı .50, çevrimiçi güvenli olmayan davranışlar faktörünün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .63 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı ile iki hafta süreli test- tekrar test güvenilirliği tüm ölçek için .90 ve .78, sırasıyla gizliliği koruma eğilimi faktörü için .85 ve .55, özyeterlilik faktörü için .85 ve .78, gizliliği koruma davranışı faktörü için .65 ve .54 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak; ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: sosyal medya, sosyal medya mahremiyeti, sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri, ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri, ölçek geliştirme.

ABSTRACT

SOCIAL MEDIA PRIVACY PROTECTION SKILLS SCALE FOR ADOLESCENTS

Gelbal Odabaş, Özlem

Master's Thesis, Division of Guidance and Psychological Counseling

Advisor: Prof. Dr. Tahsin İLHAN

Second Advisor: Assoc. Prof. Dr. Kerem KILIÇER

June 2019, xiv + 95 pages

In this study, it was aimed to develop a valid and reliable scale in which the privacy protection skills of adolescents can be evaluated. The study was carried out with two working groups between 11-18 years. 640 people (343 girls, 297 boys) in the first working group, 150 people (92 girls, 58 boys) in the second working group. The research data were collected 2018 - 2019 academic years. In the scale development process, first, the item pool was formed in line with the related literature, other similar measurement tools and interviews with 10 students aged 15-18. The item pool consists of 58 item. Online privacy scale, online security scale, personal information form and social media privacy protection skills scale for adolescents were used to collect data. The construct validity of social media privacy protection scale for adolescents; item total correlation was analyzed by exploratory and confirmatory factor analysis. Criterion related validity of the scale was investigated by revealing relationships between social media privacy protection skills scale for adolescents and online privacy scale, online security scale inventory scores. Reliability analyses were carried out with internal consistency Cronbach Alpha and test-retest reliability methods. As a result of the factor analysis, it was found that the total variance explained by the 27-item scale was 46.33% and exhibited a three-factor structure. These three factors titled as privacy protection trend, self-efficacy and privacy protection behavior. In the first order confirmatory factor analysis, the three-factor construct was confirmed, results showed that the confirmatory factor analysis provided good fit indices ($X^2/sd= 1.82$, NFI = .93, NNFI = .97, CFI = .97, IFI = .97, RMSEA = .056, GFI = .86, AGFI = .83). In the second order confirmatory factor analysis,

the three-factor construct was found to merge with an upper-construct. It was also observed that the fit indices of the second order confirmatory factor analysis demonstrated good fit values ($\chi^2/df = 1.82$, NFI = .93, NNFI = .97, CFI = .97, IFI = .97, RMSEA = .056, RFI=.93). Correlations coefficients between online privacy scale, online security scale and the social media privacy protection skills scale for adolescents scores supported criterion related validity. The Cronbach Alpha coefficient of the online privacy scale .42. The Cronbach Alpha coefficient of the online safe behavior factor of the online security scale .50 and the Cronbach Alpha coefficient of the online unsafe behavior factor is .63. Test-retest reliability coefficients of the scale were .90 and .78. For the privacy protection trend, self-efficacy and the privacy protection behavior factors, Cronbach Alpha coefficients were .85, .85 and .65, respectively. In addition, test-retest reliability coefficients were found .55, .78 and .54, respectively. In conclusion social media privacy protection skills scale for adolescents was considered reliable and valid instrument.

Key words: Social media, social media privacy, social media privacy protection skills, social media privacy protection skills for adolescents, scale development.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
TEŞEKKÜR	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi	4
Sınırlılıklar	5
Tanımlar	6
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri.....	7
Ergenlikte Gelişim	8
Duygusal Gelişim	8
Kimlik Gelişimi	9
Bilişsel Gelişim.....	11
Sosyal Gelişim	13
Yeni Medya Kavramı ve İnternet.....	14
Sosyal Medya	18
Sosyal Medyanın Özellikleri	19
Sosyal Medya Platformları	20
Sosyal ağ siteleri.	20
Blog.....	21
Mikrobloglar.	22
Podcasting.....	23
Wiki.	23

İçerik Paylaşım Toplulukları	24
Sanal Oyunlar	24
Sosyal İşaretleme Siteleri.....	25
Mahremiyet Kavramı ve İlişkili Kuramsal Yaklaşımlar	25
Sosyal Medya ve Mahremiyet.....	30
Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımı ve Mahremiyet	32
Sosyal Medya Mahremiyetinin Ölçümü	36
Sosyal Medyada Mahremiyetin Korunmasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar.....	36
Korunma Motivasyonu Teorisi	36
İletişim Mahremiyeti Yönetimi Teorisi	37
Sosyal Medyada Mahremiyetin Korunmasına Yönelik Geliştirilen Ölçme Araçları	38
Sosyal Paylaşım Sitelerinde Gizlilik Endişesi ve Gizliliği Koruma Faktörleri Ölçeği.....	38
Sosyal Ağ Sitelerinde Bilgiyi Açıklama ve İnternet Gizlilik Kaygısı Anketi	39
Genç Ergenlerin Gizliliği Koruma Davranışları Anketi	40
Gönüllü Bilgilendirme Motivasyonu ve Algılanan Sonuçları Ölçeği	40
Bireysel Gizlilik Algıları ve Kullanıcı Tarafından Yönetilen Gizlilik Stratejileri Anketi.....	41
BÖLÜM III	42
YÖNTEM	42
Araştırmanın Modeli	42
Birinci Çalışma Grubu	42
İkinci Çalışma Grubu.....	44
Veri Toplama Araçları	45
Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği ve Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği.....	45
Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Deneme Formu.....	46
Veri Toplama Süreci	47
Verilerin Analizi.....	47
BÖLÜM IV	49
BULGULAR	49
Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Geçerlilik Çalışmaları	49
Kapsam Geçerliliği	49
Yapı Geçerliliği	49

Açımlayıcı Faktör Analizi	50
Doğrulayıcı Faktör Analizi	55
Ölçüt Dayanaklı Geçerlilik	59
Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Güvenirlik Çalışması	60
İç tutarlılık (Cronbach Alpha)	60
Test Tekrar Test	61
Ergenler için Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği'nin Puanlanması	61
BÖLÜM V	63
TARTIŞMA	63
BÖLÜM VI	66
SONUÇ VE ÖNERİLER	66
Sonuç	66
Öneriler	66
Araştırmacılar İçin Öneriler	66
Politika Yapıcılara Öneriler	68
KAYNAKÇA	69
EKLER	86
Ek 1. Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği	86
Ek 2. Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği	87
Ek 3. Görüşme Soruları	88
Ek 4. Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Deneme Formu	89
Ek 5. Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Nihai Formu	92
Ek 6. Araştırma İzni	94
Ek 7. Özgeçmiş	95

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Birinci Çalışma Grubu AFA Katılımcı Profili	43
Tablo 2. Birinci Çalışma Grubu DFA Katılımcı Profili	44
Tablo 3. İkinci Çalışma Grubu Katılımcı Profili	45
Tablo 4. KMO ve Bartlett Küresellik Testi	50
Tablo 5. Faktör Öz değerleri, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri	51
Tablo 6. Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı	53
Tablo 7. Madde Toplam Korelasyonları	54
Tablo 8. Birinci ve İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri ..	56
Tablo 9. Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Puanları ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları	59
Tablo 10. Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Faktörlerine İlişkin Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayıları.....	60
Tablo 11. Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği'ne İlişkin Test Tekrar Test Uygulamaları Güvenirlilik Katsayıları	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Varimaks Döndürme Sonrası Yamaç Birikinti Grafiği	52
Şekil 2. Birinci Düzey DFA Diyagramı	57
Şekil 3. İkinci Düzey DFA Diyagramı	58

KISALTMALAR LİSTESİ

AFA	Açımlayıcı faktör analizi
AGFI	Düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi
CFI	Karşılaştırmalı uyum indeksi
DFA	Doğrulayıcı faktör analizi
GFI	Uyum iyiliği indeksi
IFI	Artan uyum indeksi
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin
NFI	Normlaştırılmış uyum indeksi
NNFI	Normlaştırılmamış uyum indeksi
RFI	Görel uyum indeksi
RMSEA	Yaklaşık hata kareler ortalamasının karekökü
TBA	Temel bileşenler analizi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problemi, amacı, alan yazın ve araştırmacı için önemi, sınırlılıklar ve tanımlar ele alınacaktır.

Problem Durumu

Sosyal medya; kullanıcıların bilgi, fikir ve ilgi alanlarını internet aracılığı ile paylaştıkları, kitleleri biraraya getirerek aralarındaki etkileşimi artıran sosyal platformlardır (Akıncı-Vural ve Bat, 2010; Sü-Eröz ve Doğdubay, 2012).

Bireyler; sosyal paylaşım sitelerinde; adları (gerçek veya takma), cinsiyetleri, doğum tarihi, fotoğrafları, memleketi, etnik kökeni, dini eğilimi ve kişisel ilgi alanları dahil olmak üzere kişisel bilgileriyle çevrimiçi profiller oluşturmakta ve bunların hepsini çoğu kez herkese açık olarak paylaşarak yeni arkadaşlar edinip yeni fırsatlar bulmayı düşünmektedirler (Dwyer, Hiltz ve Passerini, 2007; Jia ve Xu, 2016). Sosyal ağlar, kullanıcıların bir profil oluşturarak bu profille başkalarına bağlanabilmesine, gizlilik ve güvenlik ayarları ölçüsünde birbirlerini görebilmesine imkan tanır (Kuşay, 2013; Lenhart ve Madden, 2007). İnsanların, bu sanal gerçeklik içinde yeni bir dünya kurdukları, gün geçtikçe bu ortamlarda daha fazla vakit harcayarak gerçek yaşam ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıkları düşünülmektedir (Akıncı-Vural ve Bat, 2010).

Sosyal paylaşım ağları, yeni sosyalleşme ortamları olarak toplumların mahremiyet algılarını etkilemektedir. Günümüzde sosyal medya kullanıcıları, özel yaşamlarına ait her türlü bilgiyi sosyal medya hesaplarından paylaşma eğilimi göstermektedirler. Sosyal paylaşım ağlarında yapılan paylaşımlar, bireysel özgürlüğün sınırlarını daraltmaktadır (Karagülle, 2015). İçinde bulunduğumuz çağın, geçmişe göre sosyalleşmeyi daha fazla ön planda tutması nedeniyle bireylerin mahremiyetlerini korumaları her geçen gün zorlaşmakta ve bireyler hem mahremiyetini korumayı istemekte hem de sosyalleşmeye çalışma ikilemini yaşamaktadır. Aynı zamanda teknolojiye daha yatkın yeni nesil için, mahremiyet kavramının eskisi kadar önemli olmadığı görülmektedir (Baysal-Berkup, 2015).

Alan yazında, sosyal medyada mahremiyet, gizlilik ve kendini açma konusundaki çalışmalar incelendiğinde, Chen ve Michael (2012), Young ve Haase, (2009), O'Keeffe

ve Clarke-Pearson (2011) yaptıkları çalışmalarda, kullanıcıların gizlilik haklarının tehlikede olduğunu; kontrolsüz çevrimiçi davranışların; siber zorbalık, cinsel içerikli mesajlara maruz kalma, duygusal sıkıntılar ve buna eşlik eden ruhsal sağlık sorunları gibi problemlere yol açtığını ortaya koymuşlardır. Dwyer ve diğerleri (2007); kullanıcıların; bilgi paylaşımında buldukları sitelere duydukları güvenin, kullanıcıları bilgilerini paylaşmaya daha istekli hale getirdiğini tespit etmişlerdir. Diğer bir çalışmada Marwick ve Boyd (2014), gençlerin sosyal paylaşım sitelerinde gizliliği korumak için birtakım stratejiler kullandıklarını ancak bu stratejilerin yeterli olmadığını ve mahremiyetin yeniden kavramsallaştırılmasının önemini vurgulamışlardır.

Alan yazın incelendiğinde ülkemizde, sosyal medyada mahremiyetle ilgili çeşitli çalışmalara rastlamak mümkündür. Türkiye’deki sosyal medyada mahremiyet ve gizliliği koruma davranışlarına ilişkin çalışmalar incelendiğinde; sosyal medyayı en yoğun kullanan yaş grubu olan gençlerin profillerinde her türlü bilgi ve görüntüyü paylaşma eğiliminde oldukları görülmektedir (Kakırman-Yıldız, 2012). Diğer bir çalışmada Sarı (2012), yetişkin sosyal medya kullanıcılarının duygu ve düşüncelerini aktarma amacıyla sosyal medyada yer almaya eğilimli olduklarını belirtmektedir. Kaplan (2017), üniversite öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada, kadınların sosyal medyada paylaştıkları fotoğrafların başka ortamlarda paylaşması konusunda erkeklere göre daha fazla kaygı yaşadığı sonucuna varmıştır. Zengin, Zengin ve Altunbaş’ın (2015) üniversite öğrencilerine ve Aslanyürek’in (2016) Türkiye’deki en popüler beş sosyal medya sitesinde her yaş, eğitim ve gelir grubundan aktif internet ve sosyal medya kullanıcılarına yönelik yaptıkları çalışmalarda; kullanıcıların internet güvenliği ile çevrimiçi gizlilik alanındaki ihlalleri ile ilgili farkındalık boyutunun yüksek olduğu; fakat bu ihlaller karşısında internet kullanımından vazgeçme eğilimlerinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Alan yazın incelendiğinde sosyal medyada mahremiyetin ölçümüyle ilgili birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Youn’un (2009) ortaokul öğrencilerine; Young ve Quan-Haase (2009); Fogel ve Nehmad (2009); Othman, Ahmad ve Sedek (2016), Dwyer ve diğerlerinin (2007) üniversite öğrencilerine; Madden’in (2012) 18 yaş üstü yetişkin bireylere yönelik anket ve mülakat çalışmaları bulunmaktadır. Jia ve Xu (2016) tarafından geliştirilen Sosyal Paylaşım Siteleri Gizlilik Endişesi Ölçeği, sosyal medyada mahremiyetin ölçümünde kullanılan ölçek çalışmasıdır. Christofides, Muise ve Desmarais’in (2010), liseli gençlere ve yetişkinlere yönelik araştırmaları bulunmaktadır.

Türkiye’de sosyal medya kullanıcılarının mahremiyet hakkındaki endişelerini ve sosyal medya sitelerindeki mahremiyet problemlerini ölçmeye yönelik çalışmalar yapıldığı göze çarpmaktadır. Öz (2014), Acılar ve Mersin (2015) tarafından üniversite öğrencilerine, mahremiyet konusundaki farkındalıkları, mahremiyet endişeleri ayrıca haber medyası kullanımı konusunda sorular sorulmuştur. Ayrıca, sosyal medya kullanımında gizlilik endişeleri ile ilgili açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Oktuğ-Zengin ve Zengin (2015), İstanbul’da yaşayan kullanıcılara ilişkin Facebook’ta güvenlik davranışı ve mahremiyet kaygısı üzerine çevrimiçi anket uygulamışlardır. Konu ile ilgili yapılan alan yazın taramasında Türkiye’de sosyal medyada mahremiyeti koruma becerisine yönelik bir ölçek çalışmasına rastlanmamıştır.

Sosyal medyada mahremiyeti koruma becerisine yönelik yurtdışında yapılan ölçek geliştirme çalışmaları incelenmiş, ergenler için yapılan çalışmaların sınırlı olduğu, var olan ölçeklerin sosyal medyada mahremiyeti koruma becerilerinin dışında farklı boyutları da kapsadığı görülmüştür. Bununla birlikte yurtdışında var olan ölçek çalışmalarından kültürümüze uyarlama yapılmamasının gerekçesi; ölçek uyarlamada orijinal ölçeğin, hedef grubun ana dilinden farklı bir dilde ve farklı bir kültürde geliştirilmiş olmasının dillerin yapısından kaynaklanan problemleri beraberinde getirebileceği endişesidir. Kaynak dildeki bazı kavramlar ve durumların anlamı hedef dilde farklı olabilir. Testler ve anketler bir dilden diğerine çevrildiğinde, uyarlamanın eş değer olacağına garanti yoktur (Sireci ve Berberoğlu, 2000). Mevcut ölçme yöntemlerinin en önemli sınırlılığı; daha çok üniversite öğrencileri ve yetişkin örneklemleri için geliştirilmesi, tamamının başka bir dil ve kültüre geliştirilmiş olması, özellikle Facebook üzerine ve anket yöntemine yoğunlaşmış olmasıdır. Bu nedenle Türk kültürüne ve şartlarına uygun bir ölçeğin geliştirilmesi daha uygun bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında ergenlerin sosyal medya kullanımında mahremiyeti koruma becerilerinin değerlendirilmesinde kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Ergenlerin en önemli gelişim görevi kimlik kazanımıdır. Kimlik kazanımının en kritik dönemi 11-18 yaş arasını kapsar (Şahin, 2014). Ergenler ve genç yetişkinler, gelişimsel olarak bağımsızlık ve kimlik duygusu kazanmaya çalıştıkları bir dönemde aynı zamanda akranlarına uyum sağlamayı ve onlar tarafından kabul edilmeyi amaçlamaktadırlar (Yonker, Zan, Sciria, Jethwani ve Kinane, 2015). Son yıllarda

katlanarak büyüyen sosyal medya platformları, günümüz gençlerine eğlence ve iletişim için bir portal sunmaktadır (O'Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011). 12-17 yaş aralığındaki gençlerin % 93'ü çeşitli sosyal ağ sitelerin kullanmaktadırlar (Lauricella, Cingel, Blackwell, Wartella ve Conway, 2014). Bu durum sosyalleşme ve popüler olma, gündelik işlerini kolaylaştırma gibi avantajlar sağlamakla birlikte zaman zaman güvenlik ve mahremiyeti tehlikeye atmaktadır (Baysal-Berkup, 2015). Bu nedenle 11-18 yaş grubu ergenlere yönelik; riskli davranışlarda bulunmaya eğilimli öğrencilerin belirlenmesi, sosyal medyada mahremiyet algısının yaratılması ve gizliliği koruma becerilerinin geliştirilmesi; bu doğrultuda da gerekli önleyici rehberlik çalışmalarına ışık tutması açısından ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, ergenlerin sosyal medya kullanımında mahremiyeti koruma becerilerine yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Bu kapsamda cevaplandırılmaya çalışılacak sorular şunlardır:

1. Ergenler için hazırlanan mahremiyet becerisine yönelik ölçek güvenilir midir?
2. Ergenler için hazırlanan mahremiyet becerisine yönelik ölçek geçerli midir?

Araştırmanın Önemi

Sosyal medya, kullanıcılara yüz yüze olmayan iletişime fırsat verme özelliği ile kendine özgün bir yer bulan alanlardan biridir (Torlak ve Ay, 2014). Çevrimiçi iletişimi mümkün kılan sosyal medya ağlarına katılım, teknoloji kullanımına daha yatkın olan gençler arasında hızlı bir artış göstermektedir (Otrar ve Argın, 2014). Ancak sosyal ağ sitelerinde bilinçsiz yapılan paylaşımlar, mahremiyet konusunda birçok problemi beraberinde getirebilmektedir (Zengin, Zengin ve Altunbaş, 2015). Alan yazın incelendiğinde Türkiye'de sosyal medya bağlamında mahremiyete yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Ancak sosyal medyada gizlilik ihlalleri konusunda en riskli grupta yer alan 11-18 yaş arası ergenlerin bu ortamlarda mahremiyeti koruma becerilerini tespit etmeye yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmayla okullarda sosyal medyada mahremiyet konusunda riskli davranışlarda bulunmaya eğilimli öğrencilerin belirlenmesi ve gizliliği koruma becerilerinin geliştirilmesi, öğrenci, öğretmen ve velilerde sosyal medyada mahremiyet algısının yaratılması; bu doğrultuda da gerekli önleyici rehberlik

çalışmalarına ışık tutması açısından geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Ergenlerin sosyal medya kullanımında mahremiyeti koruma becerilerine yönelik araştırmacıların kullanabileceği geçerli ve güvenilir bir ölçme aracına ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmanın, bu açığı doldurarak bu alanda daha fazla çalışma yapılmasına imkan sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma ile bundan sonra yapılacak olan çalışmaları bir adım daha öne taşımak ve onlara örnek teşkil etmek amaçlanmakta, çalışmanın, alan yazına ve bilime katkısının da bir o kadar büyük olacağı ön görülmektedir. Bu bağlamda ölçek ile elde edilecek verilerin okullarda uygulayıcı olacak psikolojik danışmanların danışma sürecine yardımcı olabileceği, konu ile ilgili psiko-eğitim programları hazırlanarak, ölçek sonucunda elde edilecek verilerle öğrencilerin bu programlara alınabileceği; sosyal medyada mahremiyet konusunun, bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersinin müfredatına alınarak bu çalışmanın öğretmenler tarafından konu ile ilgili farkındalık yaratma ve riskli öğrencilerin belirlenmesi amacıyla kullanılabilmesi düşünülmektedir.

Ergenlerin sosyal medyada mahremiyeti koruma becerilerinin saptanması ile elde edilecek verilerin; sosyal medyada gizliliği koruma politikalarının ve ilkelerinin yeniden değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve önceliklerin belirlenmesi; sosyal medya kullanım yaş sınırlamalarının ve Ebeveyn Kontrolü/Aile Merkezi özelliğinin yeniden düzenlenmesi konusunda politika geliştirenlere katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Sınırlılıklar

1. Bu çalışma, ergenlik dönemindeki bireylere yönelik hazırlandığı için araştırmanın sonuçları sadece 11-18 yaş grubu bireylerle sınırlıdır.
2. Araştırma Orta Karadeniz bölgesindeki bir ile bağlı ilçede eğitim gören ortaokul ve lise öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Araştırma kapsamında üzerinde çalışılan okullarının tümü devlet okullarıdır. Özel okullar araştırma dışına bırakılmıştır.
4. Araştırmada ölçülen özellik, 11-18 yaş arası ergenlerin sosyal medyada mahremiyeti koruma becerileri ile sınırlıdır.
5. Araştırma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında toplanan veriler ile sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Medya: Sosyal medya; kişilerin, video, fotoğraf, fikir, mizah, haber vb. içerikleri paylaşmak için kullandığı çevrimiçi kaynakları; ürün veya hizmetlerin bilgilerine ulaşılabilecek site ve forumları ifade eder (Drury, 2008), Erol ve Azize 2013; akt. Kalender, 2016).

Mahremiyet: Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre mahremiyet, kişisel gizlilik anlamına gelmektedir (www.tdk.gov.tr). Başka bir tanımda mahremiyet; bireyin sadece kendisini ilgilendiren ve kişiye özel olan konular hakkında korumak istediği, diğer bireylerle paylaşma isteği ve ihtiyacı duymadığı, diğer bireyler tarafından tanınmasını ve ulaşılmasını istemediği olguların tümüdür (Baysal-Berkup, 2015).

Sosyal Medya Mahremiyeti: İnternet kullanıcılarının çevrimiçi iletişim kurmalarına olanak veren sanal ortamlarda; kendileriyle ilgili kişisel veri, bilgi ve görüntüye erişimi seçici denetim altına alarak kişisel bilgi ve paylaşımları saklı tutma hakkıdır (Şener, 2013).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri

“Ergenlik” kelimesi, Latince “yetişkinliğe doğru büyüyen” anlamındaki “adolescere” kelimesinden türemiştir (Can, Türkyılmaz ve Karadeniz, 2010). Bu büyüme ve olgunlaşma dönemi “adolesan dönem” olarak da adlandırılmaktadır (Parlaz, Tekgül, Karademirci ve Öngel, 2012).

Yörükoğlu (2000) ergenliği; çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemi olarak ifade etmiştir. Birleşmiş Milletler; ergenliği, “çocukluğun bağımlılığından, yetişkinliğin bağımsızlığına ve bir topluluğun üyeleri olarak karşılıklı bağımlılığın farkındalığına geçiş” olarak tanımlamıştır. Bu tanımda ergenlik 15-24 yaşları arasında değerlendirilmiştir. UNESCO, Birleşmiş Milletler’in evrensel tanımını kullanmaktadır (www.unesco.org). Dünya Sağlık Örgütü (2007) kategorisine göre ise 10-19 yaş grubu ergen olarak nitelendirilmektedir (www.euro.who.int). Bedensel, ruhsal ve toplumsal gelişimin her insanda aynı olmaması nedeniyle ergenlik dönemi için bir yaş sınırı getirmek zordur (Set, Dağdeviren ve Aktürk, 2006).

Çoğu araştırmacı, ergenlik dönemini, erken ergenlik (10-13 yaş), orta ergenlik (14-17 yaş) ve geç ergenlik (18 – erken yirmili yaşlar) olarak üç gelişim dönemine ayırmıştır. Erken ergenlikte genç, fiziksel değişikliklere uyum sağlamaya çalışmaktadır. Orta ergenlikte fiziksel değişiklikler ve bilişsel gelişim tamamlanarak soyut düşünme ve iç görü gelişmektedir. Bu dönemin önemli konularından biri cinsel kimlik gelişimi ve bağımsızlık isteğidir. Geç ergenlikte büyüme ve cinsel gelişimin ve soyut düşünme süreçleri tamamlanmaktadır (Parlaz ve diğerleri, 2012).

Ergenliği tanımlayan hormonal değişiklikler, beyindeki büyüme ve işleyişi, merkezi sinir sistemi süreçlerini etkiler; vücut şekli ve morfolojisinde gözlemlenebilir değişikliklere katkıda bulunur. Ergenlikteki hormonal değişiklikler ruhsal duruma ve davranışlara eşlik eder (Compas, Hinden ve Gerhardt 1995). Ergenlik dönemi bireylerin, fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal açıdan hızlı bir değişim içerisine girdiği; cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan, bağımsızlığın ve sosyal üretkenliğin kazanıldığı bir

dönemdir (Köksal ve Gazioğlu, 2007; Parlaz ve diğerleri). Ergenlik; toplumlara, dönemlere ve kişilere göre farklı özellikler ortaya koymaktadır. Genellikle ergenliğin biyolojide başlayıp kültürde sona erdiği söylenir çünkü ergenliğe geçişte biyolojik değişiklikler daha belirginken yetişkinliğe geçişte bu değişiklikler daha az göze çarpmaktadır (Smetana, Campione-Barr ve Metzger, 2006).

Ergenlik dönemi; bir kimlik bulmanın, fiziksel ve psikolojik gelişime uyum sağlamanın, sağlıklı bir yaşam için beceriler kazanmanın, aileden ayrılmanın, ahlaki kurallar ve değerler oluşturmanın, topluma katkıda bulunan bir birey olmanın gelişimsel sorumlulukları ile mücadele edildiği süreçtir (Erözkan, 2009). İnsan gelişiminin her aşamasında zorluklar ve kişisel gelişim için fırsatlar ortaya çıkar. Yaşamda önemli bir geçiş aşaması olan ergenlik, bir dizi zorluğu beraberinde getirmektedir. Ergenlerin aynı anda hem biyolojik hem akademik hem de sosyal rolleri yönetmeleri gerekir (Bandura,2016). Dönemin fiziksel, cinsel, değer ve tutumlardaki değişimleri, meslek seçme, bir yaşam felsefesi oluşturma gibi amaçlar bu dönemde ergene belirsizliklerle dolu bir süreç yaşatır (Ercan, 2001). Bu kadar büyük değişime uyum sağlamak çok kolay değildir. Değişen bedenine ve beynine uyum sağlamaya çalışan ergenin aynı zamanda kimlik gelişimini tamamlamak ve bireyselleşmek gibi küçümsenmeyecek görevleri vardır. Normal ilerleyen bir ergenlik süreci bile gence ve ailesine birtakım güçlükler yaratabilir ve bu güçlüklerden kaynaklanan riskleri de beraberinde getirebilir (Çelik, Tahiroğlu ve Avcı, 2008).

Ergenlikte Gelişim

Bu bölümde ergenlik; duygusal gelişim, kimlik gelişimi, bilişsel gelişim ve sosyal gelişim başlıkları altında ele alınıp değerlendirilmiştir.

Duygusal Gelişim

Ergenlik dönemi, yeni becerilerin ve duyguların edinim ve gelişim zamanıdır. Ergenlik döneminde cinsel uyanışla birlikte ruhsal tepkilerde ve davranışlarda değişiklikler olmaya başlar (Yörükoğlu, 2000). Bu dönemde yaşanan fizyolojik değişim, gelişimsel görevlere meydan okuma ve bilişsel olgunlaşma ergenin duygusal durumunu önemli ölçüde etkilemektedir (Ünal ve Şahin, 2013). Ergenlerdeki duygusal gelişim ve değişim konusunda en önemli nokta, duygu yoğunluğundaki artış ve düzensizliktir. Bu duygusal dalgalanmalar; karşı cinse aşık olma, çekingenlik, aşırı hayal kurma, tedirginlik

ve huzursuzluk, yalnızlık isteği, çalışmaya karşı isteksizlik ve çabuk heyecanlanma gibi durumlardır (Koç, 2004). Ergenin duygu ve davranışlarında, iniş çıkışlarla birlikte olumlu gelişme de gözlenir; düşünme yeteneğinde önemli bir gelişme olur, soyut kavramları daha iyi anlar ve kullanır. İlgi alanları genişler, seçeceği meslekle ilgili konulara eğilir. Yetenekleri ön plana çıkararak, kendini ve başkalarını gözlemleme, başarılı olma ve kendini kanıtlama eğilimi de güçlenir (Avcı, 2006).

Ergenlik döneminde genel olarak, kızların erkeklerden daha duygusal oldukları, kızların ilişkilerinin daha derin buna karşı erkeklerin ilişkilerinin daha yüzeysel olduğu ileri sürülmektedir (Helsen, Vollebergh ve Meeus, 1999). Araştırmalara göre; kızların duygusal zekaları, erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksektir (Köksal ve Gazioğlu, 2007; Bircan ve Bacanlı, 2005; Harrod ve Scheer, 2005).

Duygular, bireyler ve gruplar için yaşamsal işlevleri yerine getirir: Bilgi edinmeye, motive olmaya ve dikkati yönetmeye yardımcı olurlar ve grup ilişkilerini kolaylaştırırlar. Araştırmalar, ergenlerin günlük duygusal durumlarında yaşadıkları geniş dalgalanmaları yönetmeyi öğrenmenin onların hayatlarının diğer aşamalarında hayati önem taşıdığını göstermektedir (Larson ve Brown, 2007). Ergenlik döneminde birey, birçok riskle karşılaşabilmektedir. Yaşama ilişkin daha olumlu duygular içerisinde olan ergenlerin olumsuz durumlarla baş etmede daha etkili oldukları görülmektedir (Arslan, 2015). Duygusal açıdan sağlıklı gelişim gösteren bir ergenin aile ve akran ilişkilerinin olumlu olması beklenmektedir (Çam ve Artar, 2014). Fırtına ve gerginlik dönemi olan ergenlikte yaşanan duygusal çalkantılar, olumsuz aile ve arkadaş ilişkileri, ihtiyaçların yeterince karşılanamaması, gelecek ile ilgili yaşanan kaygılar olumsuz bir benlik ve sağlıksız kişilik özelliği geliştirilmesine neden olabilmektedir (Gürsoy, 2006).

Kimlik Gelişimi

Kimlik; farklı alan ve şekillerde tanımlanan bir kavramdır. Kimlik kavramı fiziksel, bilişsel ve toplumsal öğeleri içeriyor olması nedeniyle kavramla ilgili ortak bir tanım yapılamamaktadır. Kimlik; en genel anlamıyla, “ben kimim?” sorusuna verilen yanıt olarak tanımlanabilir (Atak, 2011).

Erikson’un sekiz aşamalı psikososyal gelişim kuramının beşinci evresi ergenlik döneminde ortaya çıkan “kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası”dır. Bu dönem boyunca

ergenler, bu iki kutup arasında çözüm aramaya çalışmaktadırlar (akt. Kroger, 2003). Erikson (1968) ergenliğin öncelikli psikososyal görevinin kimlik oluşumu olduğuna inanmaktadır. Ergenliğin başlangıcından itibaren ergenlik süresince bilişsel beceriler ve fiziksel yeteneklerin keşfedilmesi ön plandadır. Buna ek olarak özerklik; toplumla, arkadaşlarla ve okulla etkileşimin artmasına öncülük eder. Bu durum da meslekleri, ideolojileri ve ilişkileri keşfetmeyi sağlamaktadır (Sokol, 2009). Erikson, kimlik keşfi konusunda ergenin aşk, iş ve dünya görüşü olmak üzere üç temel alanda denemelerde bulunduğunu ve bu denemelerin kimlik keşfi sürecinin temeli olduğunu ifade etmiştir (akt. Atak, 2011). Rol karmaşası ise, bireyi, temel kişilik özelliklerini, kendine ve başkalarına bakış açısını ciddi anlamda sorgulamaya zorlamakta; anlam ve varoluşa ilişkin aşırı şüphe, kayıp ve karmaşaya yol açmaktadır (Sokol, 2009). Farklı alanlardaki değişimlere bağlı olarak artan kimlik krizi; nevrotik ve psikotik sendromlara, sorumsuz ve ölçüsüz davranışlara yol açabilir (Erikson, 2003). Erikson (1968) ergenlikte sosyal ilişkilerin, kimlik gelişiminin önemli bir parçası olduğunu ve yetişkinlik rollerinde başarılı olmasında çok önemli bir faktör olduğunu vurgulamıştır (akt. Bayhan ve Işıtan, 2010).

Marcia'ya (1980) göre kimlik kazanma süreci ergenlik dönemiyle sınırlı değildir. Kimlik kazanımı bebeklik döneminde benlik-nesne farklılaşması ile başlayıp, yaşlılıkta benlik bütünleşmesiyle sona ermektedir. Kimlik gelişimi ergenlikte, özellikle geç ergenlikte önemlidir çünkü; fiziksel gelişim, bilişsel beceriler ve sosyal beklentiler bu dönemde sağlıklı bir yetişkinliğin temelini oluşturmaktadır. Geç ergenlik döneminde, bireyler kimlik problemleriyle, dört farklı kimlik statüsünden biriyle başa çıkmaktadırlar. *Başarılı kimlikte*, bireyler, karar verme sürecine girerek kendi seçtiği meslek ve ideolojik hedefleri takip etmektedirler. *İpotekli/bağımlı kimlikte*, bireyler mesleki ve ideolojik pozisyonlarına bağlı kişilerdir, fakat pozisyonlar kendilerinden ziyade ebeveynleri tarafından seçilmiştir. *Kimlik kargaşasındaki* bireyler bir karar verme sürecine girmemişlerdir, mesleki ve ideolojik amaçları yoktur. *Moratoryumda (kimlik arayışı)* ise bireyler kimlik krizindedir, mesleki ve ideolojik konularla mücadele etmektedirler. Bukobza (2009), bu statüdeki bireylerin isyankarlık ve risk alma davranışlarına daha eğilimli olduklarını ileri sürmektedir.

Berzonsky (1988, 1990), geç ergenlik döneminde bireylerin kişisel sorunları çözmek, karar vermek gibi sosyal bilişsel süreçlerde, kimlik statülerine göre farklılık

gösterdiklerini öne sürmüştür. *Bilgi odaklı* bireyler, kendileri ile ilgili bilgileri aktif olarak araştırır, değerlendirir ve kullanır. Kendilerine özgü yapıları konusunda şüpheleri vardır ve sürekli geri bildirimlerle karşı karşıya kaldıklarında kendi kimliklerini gözden geçirme konusunda isteklidirler. *Normatif* bireyler önemli sorunlardaki beklentilere uygun olarak hareket ederler. *Kaçınma odaklı* bireyler ise, kişisel problemler ve kararlarla yüzleşmek konusunda isteksizdirler (akt. Berzonsky ve Kuk, 2000).

Arnett'e (2000) göre, kimlik oluşumu ergenlik dönemiyle ilişkilendirilse de aşk, iş ve dünya görüşü gibi pek çok alanda kimlik arayışı süreci 18-25 yaş aralığını kapsayan beliren yetişkinlik döneminde tam olarak belirginleşmektedir. Beliren yetişkinlik döneminde çocukluğun ve ergenliğin bağımlılığından kurtulmuş, ancak henüz yetişkinliğin sorumluluğunu almamış olan bireyler; aşk, iş ve yaşam felsefesi ile ilgili arayış içerisindedirler. Bu arayışın bir parçası olarak, yetişkin yaşamının rolleri ve sorumluluklarına yerleşmeden önce çok çeşitli deneyimler elde etme isteği, birtakım riskli davranışları da beraberinde getirmektedir. Bu dönemde, çoğu insan, hayatın diğer dönemlerine göre yaşam olanaklarını daha fazla araştırmakta, gelecekle ilgili hedefleri daha belirsiz olmaktadır. Arnett'e (2005) göre, beliren yetişkinlik döneminde bireyler romantik ilişkilerle ilgili arayışlara başlar, uzun süreli ilişkilerinde hangi niteliklere sahip bir partner istediklerini sorgulamaya başlarlar.

İstikrarlı, tutarlı bir kimlik yapısı ortaya koyarak yetişkinliğin rol ve sorumluluklarına girmeye hazır olan bireyler; daha az riskli davranışlar sergilemekteyken, karmaşık kimlik yapısına sahip bireyler yetişkin rollerine ve sorumluluklarına geçiş konusunda dış yardım ve müdahaleye ihtiyaç duymakta, daha fazla riskli davranışlar ortaya koymaktadırlar (Schwartz, Côté ve Arnett 2005; Schwartz, Mason, Pantin ve Szapocznik 2008).

Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim; anlama, kavrama, düşünme, akıl yürütme, problem çözme gibi zihinsel faaliyetlerdeki gelişimi ifade eder (Deniz-Yöndem ve Taylı, 2017). Günlük yaşamın giderek karmaşık hale gelmesi birey için her an yeni problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Yaşam sürecinin en kritik dönüm noktalarından biri olan ergenlik döneminde bireyler, biyolojik, psikolojik ve sosyal problemleri çözmek ve bu döneme özgü talepleri karşılamak zorunda kalmaktadırlar (Andrews, Ainley ve

Frydenberg, 2004). Ergenlikte, uzun vadeli hedeflere göre, istek ve davranışların düzenlenmesine ihtiyaç artmaktadır (Paus, 2005).

Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramına göre bireyin bilişsel gelişiminde çevre faktörü oldukça önemlidir. Birey doğuştan itibaren çevre tarafından biçimlendirilmekte ve çevrenin ortak biliş düzeyi ve düşünme biçimi de bireye aktarılmaktadır. Birey, içinde bulunduğu toplumun kültürel birikimini taşıyan, akran ve yetişkinler içinde gelişim ve öğrenme sürecini ilerletebilmektedir (Yıldırım, 2016).

Piaget'nin (1972) bilişsel gelişim kuramının dördüncü aşaması ergenlik dönemine rastlayan “Soyut İşlemler Dönemi”dir. Doğum ile 12-15 yaş arasında entelektüel yapı yavaş ilerler. 14-15 yaş civarında mantıksal gelişimde ilerleme kendini göstermektedir. Erken ergenlik döneminde bireyler, somut düşünmenin yerine akıl yürütme (özellikle tümenden gelimci akıl yürütme), bilgiyi işleme ve uzmanlıkta belirgin bir gelişim göstermektedirler (Paus, 2005; Steinberg, 2005; Piaget,1972). Ergen aynı zamanda, çocukların düşüncesinden daha karmaşık bir yapıya sahip ikinci bir semboller sistemi daha kullanabilmektedir (Ahioğlu-Lindberg, 2011). Gelişimin hızı bireye ve çevre şartlarına göre farklılık gösterebilir. Tüm bireyler, en geç 15-20 yaş arasında soyut düşünme aşamasına geçmektedir. Bu durum bireyin, zor problemlerle mücadele edebilmesini sağlamaktadır. Bir teoriyi anlayıp, yeni bir teori kurabilecek kapasitede olan genç bireyler topluma içerisine ve yetişkin ideolojisine geçiş yapabilmektedir. Bu duruma, toplumu değiştirme isteği eşlik edebilir (Piaget, 1972). Ergen bilişsel gelişiminin temelinde yatan şey; daha bilinçli, kendini yöneten ve kendini düzenleyen zihin elde edilmesidir (Steinberg, 2005). Bu kritik dönemde ergen, problem çözme becerisine sahipse, karşılaştığı engelleri başarılı bir biçimde aşarak problemlerini etkili bir biçimde çözebilir (Andrews ve diğerleri, 2004).

Soyut düşünme, ergenin sadece kendi düşüncelerini değil, başkalarının düşüncelerini de kavramsallaştırmasını gerektirir. Ergenlerin bu dönemde geçirdikleri fizyolojik değişim, kendileriyle ilgili birçok konuda endişe duymalarına neden olmaktadır. Başkalarının ne düşündüğü ile kendi zihinsel uğraşları arasında ayırım yapamadıkları için, diğer insanların kendi davranışları ve görünümelerini saplantı haline getirmiş olduklarına inanmaktadırlar. Başkalarının, kendi görünüşü ve davranışlarıyla meşgul oldukları inancı “ergen benmerkezciliğini” oluşturmaktadır. Bunun yanında,

ergenler, başkalarının kendi ölümleriyle ilgili nasıl tepki verecekleriyle ilgili öngöründe bulunurlar. Pozitif özelliklerin başkaları tarafından kabul görmesinden keyif duyulmaktadır. Belki de o kadar çok insan için önemli olduğuna inandıkları için kendilerini, özellikle duygularını, eşsiz ve benzersiz olarak görmeye başlarlar. Benzersizliklerine dair inanç, hiç ölmeyecekleri inancını ortaya çıkarır. Duyguların benzersizliğiyle ilgili bu karmaşık inanç sistemi “kişisel efsane” olarak adlandırılır (Elkind, 1967). Bazı araştırmalar ergen risk davranışlarında benmerkezciliğin önemini vurgulamışlardır. “Bana bir şey olmaz” düşüncesiyle, riskli davranışların sonuçlarından etkilenmeyeceklerine inanmaktadırlar (Greene, Krmar, Walters, Rubin ve Hale, 2000). Ergenlerin karar verme ile ilgili zayıf bilişsel becerilere sahip oldukları veya riskli davranışların sonuçları hakkındaki bilgilerinin yeterli olmadığı düşünülmektedir. Bununla birlikte risklerin bilinmesi ve anlaşılmasına rağmen, ergenlerin tehlikeli faaliyetlerde bulduklarına dair önemli kanıtlar vardır (Paus, 2005).

Sosyal Gelişim

İnsan doğası gereği toplumsal bir varlıktır ve sosyal ilişkiler içerisinde hayatını devam ettirir (Hamarta, 2009). Sosyal beceri eksikliklerinin birçok duygusal ve davranışsal problemin ayrılmaz bir parçası olduğuna dair ciddi kanıtlar bulunmaktadır. Sosyal alanda başarılı olmak, sosyal becerilerin gelişmiş olmasını ve kişilerarası problem çözme kapasitesini gerektirir (Spence, 2003).

Ergenlerin kişilerarası ilişkilerinde ve sosyal yaşantılarında ebeveyn ve akranların önemli etkilerinin olduğu söylenebilir (Tümkiye, Çelik ve Aybek, 2013). Smetana ve diğerlerine (2006) göre ebeveynleri ve akranları ergenlerin yaşamlarının farklı alanlarda etkili olmaktadır. Ebeveynler, kariyer seçimleri ve ahlaki konular ve değerler gibi konularda önemli etkiler bırakmaya devam ederken, akranlar, zevk, stil ve görünüş gibi konularda yönlendirmeler yapar. Ergenlik döneminde farklı yaş ve cinsiyetten arkadaşlıklar kurmak, sosyal etkinliklere katılmak, arkadaş gruplarının bir parçası olmak ergenin duygusal, sosyal ve davranışsal gelişimi için önemlidir (Çivitçi ve Çivitçi, 2009; Uzamaz, 2000). Sosyal ağlarını genişletmeye yeni başlamış olan gençler daha az gelişmiş baş etme stratejilerine sahip oldukları için ödüllendirici sosyal ilişkiler kuramamak özellikle yıkıcı olabilir (Segrin, 2000). Ergenin problem davranışları ile benimsediği arkadaş modelleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Siyez ve Aysan, 2007). Sosyal Kimlik Kuramı'na (Tajfel, 1978, 1981; Tajfel ve Turner, 1985) göre olumlu akran

grupları bireyin topluma hızlı uyumuna önemli katkı sağlarken, olumsuz özellikleri baskın arkadaş gruplarının, davranış bozukluklarını geliştirici ve pekiştirici özellikleri bulunmaktadır. Bireyler, grup üyeliğinin gerektirdiği tüm davranışları yalnızca gruptan ayrılmamak için kabul edebilmektedir (akt. Güler, 2010)

Sosyalleşme sürecinde ergen için ailesi, rehber olmaya devam etmektedir (Koç, 2004). Ergen, aile ortamından elde ettiği yoğun ilişki ve etkileşim sayesinde toplumsal yaşama hazırlanmaktadır. Ergenlerin toplumsal yaşama hazırlanmasında anne ve babanın ortaya koyduğu tutum oldukça önemlidir (Avcı, 2006). Aile içerisinde yaşanan çatışmanın ergenleri riskli davranışlara yönelttiği tespit edilmiştir. Ergenlerin stresle başa çıkma becerilerinin yetersiz olması problem davranışların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Siyez ve Aysan, 2007). Bu dönemde ergenlerin aile ortamında kendilerine olumlu model olabilecek bireyler ile zaman geçirmesi kalıcı ve sağlıklı insan ilişkilerini geliştirmelerini sağlayacak, bunun yanında kişisel gelişimini ve güvenini arttıracaktır (Tümekaya ve diğerleri, 2013).

Toplumsal ve kurumsal değerler; ergenlerin yönelimlerini ve davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Nash ve Bowen, 1999). Bilim ve teknolojiye hızlı gelişmelerle birlikte internet kullanımı hızla yaygınlaşarak günümüzde her yaşta birey, özellikle ergenler arasında popülerlik kazanmış, sosyal yaşamın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir (Canoğulları ve Güçray, 2014). Bu bağlamda ergenlerin artık sosyal ilişkilerini internet aracılığıyla kurduğu ve sürdürdüğü ifade edilmektedir (Peker, Eroğlu ve Ada, 2012).

Yeni Medya Kavramı ve İnternet

Bilgisayar ve diğer bilgi alışverişi ağları, dünyayı çevreleyen yeni bir iletişim atmosferi oluşturarak bir yerden başka bir yere sürekli sesli, görüntülü ve yazılı bilgi iletmektedir (Akıncı-Vural ve Bat, 2010). Günümüzde; bu yeni iletişim ortamları, teknolojileri ve bunların kullanımı, aynı zamanda eski teknolojiler için geliştirilen yeni yöntemler genel olarak “yeni medya” olarak adlandırılmaktadır. Yeni medya; bilgisayar, internet ve mobil teknolojisi ile ortaya çıkan, kullanıcıların zaman ve mekandan bağımsız bir şekilde etkileşimde buldukları sanal ortamlar olarak tanımlanabilir. E-kitap, internet gazeteleri, dijital olarak üretilen animasyon ve üç boyutlu filmler bu yeni yöntemlere örnek olarak verilebilir (Bulunmaz, 2014).

İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte hayatımızda önemli ölçüde yer alan yeni medya ortamlarının “etkileşimsellik”, “kitlesizleştirme” ve “eşzamansızlık” gibi temel özellikleri bulunmaktadır (Sayımer, 2014). Yeni medyayı geleneksel kitle iletişim araçlarından ve içeriklerinden ayıran özelliklerden biri olan “etkileşim”, kullanıcıların bilgi kaynakları ve diğer insanlarla kurdukları iletişimi ifade eder (Lievrouw ve Livingstone, 2006). Yeni medya ile birlikte gönderici ile hedef kitlesi arasında etkileşim sağlanmakta, aynı zamanda hedef kitlenin görüşleri de öğrenilebilmektedir (Solmaz ve Görkemli, 2012). İkinci temel özellik olan “kitlesizleştirme” ise geleneksel medyanın tüm bireylere aynı mesajı göndermesine karşın yeni medyanın her bireye farklı mesajla ulaşabilmesidir (Yurdigül ve Zinderen, 2012). Diğer bir özellik olan “eşzamansızlık” ise iletişimde bulunan kişilerin zamana ve mekana bağlı kalmaksızın birbirleri ile iletişim kurmalarını ifade etmektedir (Aktaş, 2007).

Yeni medya, bireylerin fiziksel ortamda bir araya gelme zorunluluğunu ortadan kalkmasına neden olmuş, bunun yanında bireysel ve toplumsal iletişimi önemli ölçüde etkilemiştir (Sayımer, 2014). Sanal iletişim araçları yaşamsal nitelikleri de değiştirerek yeni medya çağının oluşumunu sağlamıştır. Yaşamın her alanının iletişime biçimlenmesi yadsınamaz bir gerçektir. İki binli yılların “yeni medya çağı” adını almasının en önemli nedeni teknolojik gelişmelerin kitleleri yönlendirdiği gerçeğidir (Kırık, 2013). Bireyler bu ortamlar sayesinde bir yandan kendi bireyselliğini keşfederken diğer yandan diğer kişilerle ağ üzerinde iletişime geçmektedir. Bu durum kişinin kendisinden farklı düşünenler ile iletişimi sağlamakta ve günlük hayattaki çeşitlilik yeni ortamlara da sunulmaktadır (Düvenci, 2012). Yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin en önemlisi olan “internet”, yeni medyanın etkileşimli bir boyut kazanmasındaki en önemli rolü üstlenmiştir (Aydoğan ve Kırık, 2012; Solmaz ve Görkemli, 2012).

İnternet, tüm dünyada milyonlarca bilgisayar sistemini birbirine bağlayan yeryüzünün en büyük iletişim ağıdır (Yener, Gülaçtı ve Çıkılı, 2004). İnternet ile küresel boyutta birbirine bağlı milyonlarca bilgisayar karşılıklı veri alışverişine girmekte, internet neredeyse her ortama girerek yaygınlaşma hızını arttırmaktadır (Göker, Demir ve Doğan, 2010). İnternet üzerinden bilgi web servisi üzerinden sağlanmaktadır. Web üzerinden, bilgi sunulmanın yanı sıra animasyon, resim, görüntü ve çeşitli programlar kullanmak mümkündür. Web, bu araçların desteği ile en popüler internet servisi haline gelmiştir (Yiğit, Yıldırım ve Özden, 2000).

Web teknolojileri, gelişimi açısından incelendiğinde ilk evreyi web 1.0 oluşturmaktadır. Web 1.0 siteyi yayınlayanlar ve sitedeki bilgileri okuyanlarla sınırlıdır, site ziyaretçileri ile bir etkileşim kurulamamaktadır. Ağ üzerinden bilginin yayımlanması ve kullanıcıların bu bilgiyi kendi bilgisayarlarına aktarmaları üzerine kurulu yapı değişikliğe uğramış ve Web 2.0 teknolojisi ile etkileşimli, kullanıcıların görüş ve düşüncelerini paylaşabilmelerine imkan veren, paylaşımlar için web üzerinde uygun araçların geliştirildiği (Youtube, Facebook gibi) ortamlar oluşturulmuştur (Demirli ve Kütük, 2010). Web 2.0'nin en önemli özelliğinin sosyal işbirliğinin ve kullanım kolaylığı sağlamasıdır. Sosyal ağlar, Web 2.0 ile birlikte insanların hayatını önemli ölçüde etkilemektedir (Koç ve Ayık, 2017). Web 3.0 ise, web 2.0'nin uzantısı olarak, web ortamında sunulan içeriklerin bilgisayarlar tarafından anlaşılması ve bilgisayarların yüksek işlem gücünden yararlanılmasını gerektiren yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulması ile ortaya çıkmıştır (Karalar ve Özdemir, 2013). Web 3.0 tamamen çevrimiçi çalışmakta ve dijital ortamdaki verilerin anlamsal olarak birbirleriyle ilişkili olma durumlarını temel almaktadır. Web 3.0'in her anlamda çevrimiçi olması verilerin daha da etkileşimli olabilmelerini sağlamaktadır (Yengin, 2015). Web 3.0, web 2.0'nin karşılıklı etkileşim ve katılım özelliğini daha geliştirmiştir (Tasner, 2011; akt. Hacıhasanoğlu, 2017).

İnternet; dünya çapında bir yayın gücü, bilgi yayma mekanizması ve kullanıcılarına birçok fayda sağlayan işbirliği ve etkileşim aracıdır (Beard ve Wolf, 2001; Weiser, 2001). Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim ve gelişmelerle birlikte internet teknolojisi de hızlı bir şekilde yenilenmekte ve internet ortamında sunulan içerikler çeşit ve miktar olarak artmaktadır. Yaşanan bu hızlı değişim ve gelişmelere bağlı olarak internetin kullanıcı sayısında, kendilerine sunulan sınırsız içerikleri keşfedebilmek adına kullanıcıların internet kullanımına ayırdıkları sürede ve internet ortamında gerçekleştirilen faaliyetlerin miktarında gün geçtikçe artış göze çarpmaktadır (Şerefoğlu-Henkoğlu, Mahiroğlu ve Keser, 2015).

Son yıllarda internetin mobil teknolojilerde de kullanılmaya başlanması internet kullanımının bu kadar yaygınlaşmasındaki en önemli sebeplerden biridir. Günümüzde mobil teknolojilerde de internetin kullanılmasıyla birlikte bilgisayara duyulan ihtiyaç azalmış her yerde internete erişim sağlanır hale gelmiştir. Kişi, mekâna ve zamana bağlı kalmaksızın internetteki bilgiye ulaşabilme imkânına sahip olmuştur (Özdemir ve Erdemci, 2014). İnternet kullanımının yaygınlaşması, eğitimden sosyal yaşama,

ekonomiden bürokrasiye kadar birçok alanda değişimin önünü açmıştır (Filiz, Erol, Dönmez ve Kurt, 2014). 2018 yılının son 3 ayında internet kullanım oranının 16-24 yaş grubunda %90.7, 25-34 yaş grubunda %90.1, 35-44 yaş grubunda %80.7, 45-54 yaş grubunda %61.5, 55-64 yaş grubunda %39.2 ve 65-74 yaş grubunda %17 olduğu görülmüştür (www. www.tuik.gov.tr).

Tüm dünyada internet kullanım oranının en fazla 16-24 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir (Vink, Beijsterveldt, Huppertz, Bartels ve Boomsma, 2016). Gençler, yakın ve anlamlı ilişkiler geliştirmek, kimliklerini keşfetmek ve gelişimsel olarak hassas konular hakkında bilgi edinmek için interneti kullanmaktadırlar (Borca, Bina, Keller, Gilbert ve Begotti, 2015). Ergenlerin interneti yoğun bir şekilde kullanması sadece bireyin akademik başarısını etkilemekle kalmadığı, aynı zamanda bağımlılığa da yol açabileceği; çocuk ve ergenlerde depresyon ve agresif davranışlarda artışa neden olabileceği düşünülmektedir (Korkmaz ve Kıran-Esen, 2016). Erişimin bu kadar ilerlediği bilgisayar ve internetten çocuk ve ergenlerin yararlanma ve etkilenme düzeyleri konusunda yapılan araştırmalar günden güne önem kazanmaktadır (Akbulut, 2013).

Rial, Gómez, Picón, Braña ve Varela (2015) tarafından ortaokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmanın sonuçlarına göre; öğrencilerin yarısından fazlası günde ortalama 1-2 saat ve daha fazla internette zaman harcamaktadırlar. Öğrencilerin yaklaşık dörtte birinin, ebeveynleri kendilerine izin verdiği takdirde tüm günlerini internette sosyal ağlara girmek, müzik veya film indirmek, film izlemek, mal veya hizmet satın almak ve hatta bahis sitelerine girmek amacıyla geçirebilecekleri; sosyal ağları, fotoğraf, video yüklemek ve kişisel bilgilerini paylaşmak için kullandıkları; internet kullanımlarının genellikle ev ortamında olduğu halde internet kullanımında ebeveynlerinin kontrolünün olmadığı ortaya çıkmıştır. Yan, Li ve Sui (2013) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik yapılan bir araştırmada, internet bağımlılığı ile stresli yaşam olayları, kişilik özellikleri, algılanan aile işlevleri arasındaki ilişki araştırılmış ve internet bağımlısı olan kişilerin daha problemlili aile ilişkilerine sahip ve daha içe dönük oldukları, bunun yanında daha stresli bir yaşantıları olduğu ortaya çıkmıştır. Durkee ve arkadaşlarının (2016), farklı etnik kökenden, yaş ortalaması 15 olan 11931 ergene yönelik yaptıkları araştırmada, problemlili internet kullanımının riskli davranışlar, kötü beslenme ve fiziksel hareketsizlikle ilişkili olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Türkiye’de de çocuk ve ergenlerin internet kullanımını konu edinen çalışmalar bulunmaktadır. Balcı ve Ayhan’ın (2007) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma; öğrencilerin sosyal kaçış, bilgilenme, boş zamanları değerlendirme, ekonomik fayda, sosyal etkileşim, sohbet ve eğlence amacıyla internete girdiklerini ortaya koymuştur. Kaşıkçı, Çağiltay, Karakuş, Kurşun ve Ogan (2014); Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi’ne dahil olan Türkiye ve 23 Avrupa ülkesinin bulgularını incelemiştir. Sonuçlar, çocukların büyük çoğunluğunun internet kullanım becerileri konusunda yeterli olmadığını ve birçok çevrimiçi riske maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Bahar ve Meral’in (2016), lise öğrencilerine yönelik yaptıkları araştırmada, yalnızlık hisseden öğrencilerin yalnızlıklarını gidermek için interneti daha yoğun kullandığı, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre problemlerli internet kullanımında daha riskli bir konumda oldukları tespit edilmiştir.

İnternet kullanımı; çocuk ve gençleri; bilgiye ulaşma, araştırma yapma, problem çözme, yaratıcılık, eleştirel düşünme gibi kişisel gelişim alanlarında destekleyen teknolojik bir mucize olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanında; uzun süre, kontrolsüz, amacı dışında kullanımının kaygılara ve korkulara yol açarak, kişisel becerilerin gelişimini olumsuz etkilediği, giderek yalnızlaşma ve yüz yüze ilişki kurmada zorluk yaşanmasına sebep olduğu düşünülmektedir (Kraut ve diğerleri, 1998; Tarı-Cömert, Kayıran 2010). Son zamanlarda internet denildiğinde birçok kullanıcının aklına sosyal medya gelmektedir (Sarıçam, 2015). İnternet teknolojilerine paralel olarak gelişim gösteren sosyal ağ siteleri, kendine özgü bir sosyalleşme ortamı oluşturmuş, bireylerin sosyal etkileşimleri sanal ortamlara taşınmaya başlamıştır. Bireyler bu ortamlarda tanıdığı veya tanımadığı birçok kişiyle iletişim ve etkileşim kurmakta, sosyalleşmenin yeni bir şekliyle yüz yüze gelmektedir. (Göker ve diğerleri, 2010).

Sosyal Medya

İnsanlar; bilgiye ulaşma, bilinmeyenleri arama, ürün satın alıp satma, eğlence ve siyasal alanlara katılma gibi birçok nedenle interneti kullanmakla birlikte son zamanlarda daha sıklıkla sosyalleşmek ve arkadaş çevrelerini genişletmek için interneti kullanmaktadırlar (Correa, Hinsley ve Zúñiga, 2010). İnsan ilişkilerinde yüz yüze iletişim, yerini teknolojik araçlarla yapılan iletişime bırakmaya başlamıştır. Yeni iletişim teknolojileri, bireylere, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşabilecekleri bir ortam sunmaktadır. Sosyal medya olarak isimlendirilen bu ortamların etkisi günümüzde hızla

artmaktadır (Öztürk ve Talas, 2015). Dijital pazarlama ajansı We Are Social ve Hootsuite'in birlikte yayınladığı "Digital in 2019" raporuna göre, dünyada sosyal medya kullanımı hızla artmaya devam etmekte, dünya genelinde 3.48 milyar sosyal medya kullanıcısı bulunmakta ve dünya nüfusunun % 45' i aktif olarak sosyal medya kullanmaktadır (wearesocial.com).

Çoklu kullanım ve paylaşımın açık olması nedeniyle popülerliğini hızla artırarak hayatımızın her alanına giren sosyal medya, sürekli güncellenmesi ve kullanıcılarına sunduğu imkanlar sayesinde geleneksel medya (radyo, televizyon, gazete, dergi vb.) karşısında kısa bir süre içerisinde güçlenmiştir (İli, 2013). Sosyal medya, iletişimi sağlamanın yanı sıra, kullanıcılarına, oyun oynama; ürün, servis, fikir ve nesnelerin içeriğine ilişkin bilgi edinme; kurumları tanıtmaya gibi fırsatlar sunmaktadır (Uysal, 2013). Sosyal medya hızla büyüyerek, milyonlarca insana birkaç yıl önce hayal edilemeyecek ölçüde, içerik hazırlama ve bunları paylaşma imkanı sağlamaktadır (Romero, Galuba, Asur ve Huberman, 2011)

“Sosyal medya”, “web 2.0” terimleri, yakından ilişkili oldukları için çoğunlukla birbirlerinin yerine kullanılmaktadır (Berthon, Pitt, Plangger ve Shapiro, 2012). Web 2.0, kullanıcıların etkileşimde bulunabileceği ve bilgi sağlayabileceği sanal ortamlardır (Goodchild, 2007). MySpace, Facebook gibi sosyal ağlar, YouTube ve Flickr gibi medya paylaşım siteleri, Delicious ve CiteULike gibi sosyal işaretleme siteleri, Wikipedia gibi internet ansiklopedileri, video yayınları, blog ve mikrobloglar Web 2.0 tabanlı uygulamalara örnek olarak gösterilebilir (Greenhow, Robelia ve Hughes, 2009). Web 2.0, veri tabanları üzerine kurulu, etkileşime dayalı web siteleridir ve büyük ölçüde teknolojik boyuta odaklanan bir tanım olarak kullanılmaktadır. Sosyal medya ise, sosyal etkileşim ve işbirliği gerektiren alanlar ve fırsatlar yaratan Web 2.0 teknolojileri üzerine inşa edilen web siteleri olarak tanımlanabilir (Bruns ve Bahnisch 2009).

Sosyal Medyanın Özellikleri

Sosyal medyanın en önemli özelliği bireylerin kendilerini internet aracılığıyla başkalarına açık olarak ifade edebilmesidir. Bireyler kullandıkları siteler yoluyla profillerini oluşturarak başkalarıyla iletişim kurmakta, yine bu profiller yardımıyla diğerleri ile etkileşimde bulunmaktadır (Hazar, 2011).

Mayfield'e (2010) göre sosyal medya aşağıdaki özelliklerin çoğuna veya tamamına sahiptir:

Katılım: Sosyal medya, kullanıcılarını, katkı ve geri bildirimleri konusunda cesaretlendirir. Kullanıcı ve medya arasındaki sınırı en aza indirir.

Açıklık: Birçok sosyal medya hizmeti geri bildirim ve katılım için açıktır. Kullanıcılar, oylama, yorum yapma ve bilgi paylaşımı teşvik edilmektedir. İçeriğe erişim ve içerik kullanımı konusunda herhangi bir engel bulunmamaktadır. Şifreli içeriklere kullanıcılar ilgi göstermemektedir.

Karşılıklı Konuşma: Geleneksel medyada tek yönlü, sosyal medyada ise iki yönlü bir etkileşim söz konusudur.

Ortaklık: Sosyal medya, hızlı bir şekilde topluluk oluşturarak etkili bir şekilde iletişim kurulmasını sağlar. Topluluklar, birçok konuda ortak çıkarları paylaşırlar.

Bağlantı Kurma: Sosyal medya platformlarının çoğunda diğer sitelerle, kaynaklarla ve kişilerle bağlantı sağlanarak karşılıklı etkileşim gerçekleştirilir.

Sosyal Medya Platformları

Sosyal medya platformlarını genel olarak; "sosyal ağ siteleri", "blog", "mikroblog", "içerik paylaşım siteleri", "sosyal işaretleme siteleri", "wiki", "podcast", "sanal oyunlar" şeklinde sınıflandırabiliriz (Dağıtmaç, 2015).

Sosyal ağ siteleri. Sosyal ağ siteleri; bireylerin kamuya açık veya yarı açık bir profil oluşturdukları, bir kullanıcı listesi ile bağlantılarını paylaşabildikleri, bağlantıda oldukları kişilerin listesini ve oluşturdukları profil ve ilişkilerini gözlemleyebildikleri web tabanlı hizmetler olarak tanımlanabilir. Bu bağlantıların doğası ve adlandırılmaları siteden siteye değişebilmektedir. Genellikle "sosyal ağ sitesi" ve "sosyal paylaşım siteleri" terimleri birbirinin yerine kullanılmaktadır (Boyd ve Ellison, 2008). Boyd (2007), sosyal ağları; sosyal medya kategorisi içerisine yer alan, insanların ağ teknolojilerini kullanarak başkalarıyla etkileşimde bulunmasına izin veren, araç, hizmet ve uygulamaları çatısı altında birleştiren bir şemsiye olarak tanımlamaktadır.

İlk sosyal ağ sitesi SixDegrees.com 1997’de piyasaya çıkararak; profil oluşturma, arkadaşları listeleme, arkadaş listelerinde gezinme, diğer kullanıcılarla bağlantıya geçme ve mesaj yollama özelliklerini ilk defa bir araya getirmiştir (Boyd ve Ellison, 2008; Hayes, 2000). Milyonlarca kullanıcıyı cezbetmekle birlikte bu durumu devam ettirememiş ve 2000 yılında kapanmıştır (Boyd ve Ellison, 2008; Kiehne, 2004).

Çeşitli etnik gruplar arasında, 1997 - 2001 yılları arasında, kişisel ve profesyonel paylaşımların yapıldığı siteler ortaya çıkmıştır (Bicen ve Cavus, 2010). SixDegrees kadar etki yaratan bir sosyal ağ olan Friendster.com, 2002 yılında faaliyete geçmiştir. Önemli çevrimiçi sosyal ağlardan biri olan MySpace; 2003 yılında, internet şirketi eUniverse’in üst dereceli yöneticilerinden Tom Anderson tarafından oluşturulmuştur. Anderson; Ağustos 2003'te Myspace.com'u başlatmak için eUniverse'in teknolojisini, kaynaklarını ve sermayesini kullanmaya karar vermiştir (Urista, Dong ve Day, 2009). Dönemin önemli sosyal medya araçları olan Friendster, Xanga ve AsianAvenue gibi sitelere rakip olarak ortaya çıkan MySpace, 2004 ve 2005 yılları boyunca yükselişini sürdürmüş ve 2006 yılında ziyaretçi sayısı bakımından Google’ı geçecek seviyeye erişmiştir. MySpace, 2006 ve 2008 yılları arasında sosyal ağ siteleri içerisinde en çok tercih edilen site konumuna gelmiş, ardından Facebook’un hızlı gelişimiyle birlikte popülaritesini yitirmeye başlamıştır (Baysal-Berkup, 2015). Şubat 2004’te Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg Facebook’u kurmuştur. Kuruluşunun ilk ayında, Harvard öğrenci nüfusunun yarısı Facebook’a kaydolmuştur. Facebook, 2005 yılına gelindiğinde, 800'den fazla kolej ve üniversite ağının yanı sıra lise ağlarına erişime izin vermiş ve 2006'da, ağ tabanını genişletmeye devam ederek, 22.000'den fazla ticari organizasyon ağına erişim sağlamıştır (Wilson, Gosling ve Graham, 2012).

GlobalWebIndex’in raporuna göre, internet kullanıcıları sosyal ağ ve mesajlaşma platformlarında günde ortalama 2 saat 22 dakika harcamaktadırlar (www.digitalinformationworld.com). Bu, sosyal medya kullanımının birçok kişi için önemli bir boş zaman etkinliği haline geldiğini, bireylerin zaman ve mekan kısıtlaması olmadan birbirleriyle çevrimiçi bağlantı kurduklarını göstermektedir (Kuss ve Griffiths, 2017).

Blog. Blog, bireylerin, kendilerini çevrimiçi olarak ifade edebilmeleri için hazırladıkları web sayfası olarak tanımlanabilir (Bedir, 2016; Özata ve Öztaşkın, 2005). Blog kelimesi “web” ve “log” kelimelerinin birleşimi olan “weblog” teriminin

kısaltılmasıyla ortaya çıkmıştır (Yanar ve Yılmaz, 2017). Türkçedeki karşılığı “ağ günlüğü” dür (Alikılıç ve Onat, 2007). Çevrimiçi günlükler, 1990’ların ortalarında, öğrenciler ve teknik bilgiye sahip çalışanlar arasında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Blog’lara yapılan her yeni girişe “gönderi” denilmektedir. Blog’lar çok sık güncellenebilmektedir (Özata ve Öztaşkın, 2005). Herhangi bir teknik bilgi ve donanım ihtiyacı duyulmayan, kullanımı ve yönetimi kolay, çok işlevli kişisel web alanları olan bloglar, kullanıcılarının hem yazılı hem görsel üretimlerini internet ortamında tüm dünyaya ulaştırmalarına olanak sağlamaktadır (Alikılıç ve Onat, 2007). Bloglarda, yazılım veya servise bağlı olarak video ya da daha farklı türde içeriklerin de yayınlanması mümkündür. Kişisel bir blogun ziyaretçileri, paylaşımlara yorum yazabilmekte ve bir blogun gönderilerine üye olarak yeni bir giriş yapıldığında otomatik olarak bu girişlerle ilgili bilgi sahibi olma seçeneğine de sahiptir (Koçak, 2012).

Bloglar, küçük sanal grupların ortak bir konu hakkında bilgi paylaşımı ve yorum yapabileceği ortamlardır (Boulos, Maramba ve Wheeler, 2006). Williams ve Merten’a (2008) göre, bloglar, özellikle ergenler arasında cep telefonları, e-posta veya anlık mesajlaşmalarla karşılaştırılabilir standart bir iletişim şekli haline gelmiştir. Huffaker ve Calvert (2005), blogları oluşturan ve sürdüren gençler arasında çevrimiçi kimlik ve dil kullanımı konularını ele aldıkları çalışmalarında; blogların, bilgisayar aracılı iletişimi temsil eden yeni bir araç olduğunu ve ergenlerin kendilerini ifade etme ve akran grubu ilişkilerinde kendilerini çevrimiçi olarak sunma şekillerini etkilediğini ileri sürmektedirler.

Mikrobloglar. Mikroblog uygulaması, insanların web üzerinde o anda yaptıklarıyla ilgili kısa mesajlar, fotoğraflar, videolar yayınlamalarına olanak tanıyan, kullanıcılarına küçük bilgi güncellemeleri ve bilgi alışverişleri yapabilme konusunda imkanlar sunan, oldukça basit ve akıcı bir iletişim şeklidir (Passant, Hastrup, Bojars ve Breslin, 2008). Günümüzde, çok hızlı bir şekilde yaygınlaşan mikroblog servisleri insanların iletişim ihtiyaçlarını pratik bir şekilde karşılamaktadır. Günlük olaylar ve haberler mikroblog servisleri sayesinde kamusal alanda hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Bireyler ilgi duydukları alanlar ile ilgili bilgilere erişebilmek için birbirlerini mikroblog servisleri aracılığı ile takip etmektedir (Eliçik ve Erdoğan, 2015). Dünyanın her yerindeki gelişmeyi en hızlı duyuran ortam mikrobloglardır. (Sarıçam, 2015).

En popüler mikroblog servislerinden biri Twitter, kullanıcılarının anlık olarak bilgi paylaşımlarına sağlamaktadır. Genel olarak profesyonel kullanıcılar tarafından haber ve bilgilendirme amaçlı kullanılmaktadır. Twitter, bireysellik özelliği taşımasının yanında, son zamanların en güçlü kitlesel iletişim araçlarından biridir. Çok kısa zaman içerisinde çok sayıda insanı aynı konu etrafında toplayabilme özelliği ile diğer sosyal medya platformlarından çok farklı ve özel bir yere sahiptir (Başer, 2014).

Podcasting. Podcast'ler, internet üzerinden dağıtılan, dijital cihazlarda oynatılan ortam dosyalarıdır. Podcast'in amacı, bir dinleyici kitlesine, istediğini, istediği yerde, istediği zaman, istediği gibidinlemesine olanak tanıyan ses veya video içeriği yaratmaktır. Ses ve video materyalleri, kullanıcı müdahalesi olmaksızın abonelere iletilmekte, böylece kullanıcılar bilgisayarlarında podcast dinleyebilmekte veya izleyebilmektedir (Jham, Duraes, Strassler ve Sensi, 2007). Televizyon podcast'leri, radyo podcast'leri ve bireysel veya grup podcast'leri gibi birçok podcast türü bulunmaktadır (Hasan ve Hoon, 2013). Podcast ürünleri oldukça az masraflı olmakla birlikte abonelikler genelde ücretsizdir. Öğrencileri derslerini podcast aracılığıyla takip edebilmekte veya iş dünyasında çeşitli verilerin podcastlar sayesinde izlenmesi mümkün olabilmektedir. Sistemin en önemli avantajlarından biri tekrar izleme veya dinleme, internete bağlanan herhangi bir cihaz üzerinden kolayca yayın yapabilmek ve çabuk değişen verilerin sık sık güncellenebilmesidir (Talih-Akkaya, 2013).

Wiki. Kullanıcıların web sayfalarını ortaklaşa oluşturması ve kolayca düzenleyebilmelerini sağlayan bilgi sayfaları topluluğudur (Özmen, Aküzüm, Sünkür ve Baysal, 2012; Parker ve Chao, 2007). İngilizce "What I Know is" sözcüklerinin kısaltması olan Wiki, Türkçeye "bildiğim kadarıyla" olarak çevrilebilmektedir. Gruplar, wiki sayesinde kolayca belge oluşturabilmekte ve bu belgeler arasındaki sürüm farklılıklarını takip edebilmektedir (Özmen ve diğ., 2012) . Tüm bireyler, wiki sayfalarına erişerek bir konu hakkında yazılmış olan bir bilgiyi değiştirebilirler (Bostancı, 2010).

Vikipedi yani Wikipedia ise, Wiki teknolojisi kullanılarak hazırlanmış, birçok dilde ortak hazırlanan, özgür, bağımsız, ücretsiz bir internet ansiklopedisidir. Wikipedia eski çağlarda milyonlarca kitabın taşıdığı bilgi ağını bir internet sayfasına sığdırarak önde gelen bir başvuru kaynağı olmayı başarmıştır. Erişilen içerikte, konuyla ilgili bir alt başlığa da ulaşma imkanı sağlayan site, bilginin kolayca derlendiği bir merkez haline

gelmiştir. Wikipedia ile blog siteleri arasındaki en büyük fark içeriğin tek yazar tarafından değil çoklu yazarlar tarafından oluşturulmasıdır (Korkut, 2016). Sürekli ilave ve değişiklikler yapıldığı için hiçbir zaman tamamlanması mümkün değildir (Bostancı, 2010).

İçerik paylaşım toplulukları. Web 2.0 teknolojisiyle kullanıcılar, bugün, önemli ölçüde çevrimiçi içerik paylaşmaktadırlar (Lee, Antoniadis ve Salamatian, 2010). Multimedya içeriğinin depolanmasını ve paylaşılmasını kolaylaştıran hizmetler arasında içerik paylaşım siteleri bulunmaktadır. Bilinen örnekler YouTube (video), Vimeo, Flickr (fotoğraf), Instagram, SounCloud (ses) gibi popüler sitelerdir. Milyonlarca insan kendi podcast'lerini, videolarını ve fotoğraflarını üreterek bu medya biçimlerinin paylaşımına ve değişimine katılmaktadır (Anderson, 2007).

Lee ve diğerlerine (2010) göre içerik paylaşım topluluklarının iki işlevi vardır; içeriklerin kullanıcılar arasında yayılmasına yardımcı olmak ve kullanıcıları katılım ve etkinlikler için teşvik etmek, farklı formatlardaki multimedya içeriklerinin saklanarak paylaşılmasına imkan tanıyan içerik paylaşım siteleri yapı olarak sosyal ağ sitelerine benzemektedir. Üyelik gerektirmeden içeriklere ulaşmak mümkün olmakta ancak kullanıcıların yeni içerik üretebilmek, içerikleri kaydederek saklayabilmek ve paylaşabilmek için söz konusu sitelere üye olmaları gerekmektedir. Kullanıcıların bireysel olarak rahatlıkla ulaşarak içerik paylaşımında bulunabildiği içerik paylaşım siteleri internet kullanıcılarına medya paylaşımında pek çok kolaylık sunmaktadır (Baysal-Berkup, 2015). Sosyal medya kapsamındaki paylaşım siteleri, kullanıcıları paylaşımına teşvik etmekle birlikte, diğer kullanıcıların paylaştıkları sayesinde farkındalıklarını arttırmaya ve bireylerin yeni kavramlarla tanışıp, fikir ve bilgi sahibi olmalarına zemin hazırlamaktadır (Talih-Akkaya, 2013).

Sanal oyunlar. Sanal oyunlar, birden çok oyuncunun çevrimiçi ortamda, katı kurallara bağlı olarak oyun oynamasını gerektirmektedir. Bu uygulamalar dünya genelinde çok sayıda kullanıcı arasında eşzamanlı oyun oynamaya olanak tanıdığından, son yıllarda oldukça popülerlik kazanmıştır. Bazı kullanıcılar, gerçek yaşam karakterlerine benzeyen oyun karakterleriyle bu tür ortamlarda oldukça fazla zaman harcamaktadırlar (Kaplan ve Haenlein, 2010). Genellikle sosyal paylaşım platformlarında oynanan sanal oyunlar, oynamak için herhangi bir kurulum yapılması gerekmeyen bir

çeşit tarayıcı oyunudur. İhtiyaç duyulan tek şey platform üyeliği ve internet bağlantısıdır (Başer,2014).

Oyun kullanıcıları her türlü iletişim, tüketim ve sosyal aktivite ihtiyacını sosyal medya oyunlarıyla karşılamakla birlikte sanal ortamları zamanın hızla ve eğlenceli olarak akıp gittiği, insanlar arasındaki sosyal mesafenin azaldığı bir yer olarak görmektedirler (Sucu, 2014). Bu ortamlarda özellikle gençler, oyunun kurgusal dünyası ile kendi kurgu dünyasını bütünleştirebilmektedir (Armağan, 2013). İnternet ortamındaki oyunların özellikle çocuk ve gençlerde bağımlılığa ve psikolojik rahatsızlıklara sebep olduğu yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır (Alper, Aytan ve Ünlü, 2015).

Sosyal işaretleme siteleri. Sosyal işaretleme, kullanıcıların ilgi alanına giren Web sitelerini etiket olarak adlandırılan anahtar kelimelerle ilişkilendirmelerini sağlayan bir Web uygulamasıdır (Karaman, Yıldırım ve Kaban, 2008). Bu siteler (foursquare, pinterest vb.) aracılığıyla, internet kullanıcıları istedikleri internet sitelerini ve internet sayfalarını başkalarıyla paylaşabilmektedirler. İnternet kullanıcıları paylaşılan içerikleri oyl kullanarak ve yorumlayarak takip edebilirler. Bu sayede internette yer alan milyonlarca içerik arasında kullanıcıların ilgisini çekebilecek yazılar, resimler ve videolar ön plana çıkabilmektedir (Askeroğlu, 2010). Sosyal işaretleme sistemleri, Web kullanıcılarına, kaynak depolama, organize etme, bu kaynakların içinde arama yapma ve Web kaynaklarını diğer kullanıcılarla paylaşma fırsatı sunmaktadır. Bu sistemlerde dil sınırlaması yoktur ve kullanıcılar istedikleri dilde etiketleme yapabilmektedir. (Gargari, 2012).

Mahremiyet Kavramı ve İlişkili Kuramsal Yaklaşımlar

Mahremiyet, bireyin sadece kendisini ilgilendiren ve kişiye özel olan konular hakkında korumak istediği, diğer bireylerle paylaşma isteği ve ihtiyacı duymadığı, diğer bireyler tarafından tanınmasını ve ulaşılmasını istemediği olguların tümüdür (Baysal-Berkup, 2015). Warren ve Brandeis'e (1890) göre mahremiyet, yalnız bırakılma hakkı; hakların en kapsamlısı ve özgür insanlar tarafından en çok değer verilen haktır. Solove'ye (2008) göre, tanımlanması oldukça zor ve karmaşık bir kavram olan mahremiyet; düşünce özgürlüğünü; beden, kişisel bilginin, itibarın korunmasını kapsamaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre mahremiyet, "kişisel gizlilik" anlamına gelmektedir (tdk.gov.tr).Mahremiyetin farklı tanımları olmakla beraber kavram; kişiye, topluma,

kültüre ve döneme göre farklılık göstermektedir (Şener, 2013). Mahremiyet kavramı, toplumun gündelik hayatı açısından büyük önem taşımakla birlikte, bireylerin, kendilerini toplumdan ve çevrelerinden tamamıyla soyutlamaları anlamına gelmemekte; kendi hayatlarına dair şeyleri, diğer kişilerle ne ölçüde paylaşabileceklerine kendilerinin karar verebilmeleri hakkı olarak ifade edilmektedir (Karagülle, 2015).

Geleneksel toplum yapısından modern topluma geçiş; bireyin kendi başına değer taşıyan bir varlık olarak görülmesini, bireysel hak ve özgürlüklerden söz edilmeye başlanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda başlangıçta yalnızca kişilik hakları kapsamında ele alınarak değerlendirilen mahremiyet hakkı; özel bir hak kategorisi haline gelmiş, birçok anayasa, medeni kanun ve uluslararası sözleşmede tanınmış ve düzenlenmiş bir niteliğe kavuşmuştur (Yüksel, 2003). İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin (1948) 12. maddesinde “Kimsenin özel yaşamına, ailesine, konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şeref ve adına saldırılamaz. Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.” (www.unicef.org.tr); Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (1950) 8. Maddesi'nde “Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir” (www.danistay.gov.tr); Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın (2000) 7-8. Maddesi'nde “Herkes, kendisini ilgilendiren kişisel verilerin korunması hakkına sahiptir. Bu veriler, adil bir şekilde, belirli amaçlar için ve ilgili kişinin rızasına veya yasa ile öngörülmüş diğer meşru bir temele dayanarak tutulur. Herkes, kendisi hakkında toplanmış verilere erişme ve bunları düzelttirme hakkına sahiptir.” (www.avrupa.info.tr) ifadeleri yer almaktadır. Bireyler ve farklı sosyal gruplar, mahremiyetin yararı veya ihlalleriyle ilgili farklı fikirleri sürmekte ve mahremiyet, korunması gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Phillips, 2004).

Mahremiyet kavramının daha iyi anlaşılması için, mahremiyet türlerinin açıklanması gerekmektedir (Aslanyürek, 2016). Bireylerin yalnız kalabilmeleri; değer oluşturma istedikleri gibi düşünüp, hareket edebilmeleri; istedikleri zaman ve koşulda kimlerle iletişim kurabileceklerine karar vermeleri “bireysel mahremiyet”i ifade etmektedir (Joinson ve Paine, 2007; Karagülle, 2015). Özel yaşam alanının kişisel bir değer olarak korunması sayesinde bireyler, kendi isteklerine göre bir yaşam biçimi ve kişilik geliştirebilme olanağına sahip olabilmektedirler (Yüksel, 2003). Flaherty'ye (1990) göre mahremiyet özgürlük gibidir, elimizden alınana, birileri veya bir şey

tarafından ihlal edilinceye kadar öneminin ve bireysel bir hak olduğunun farkına varılamamaktadır. “Enformasyon (bilişsel) mahremiyeti”, son yıllarda devletlerin kişisel verilerin saklandığı elektronik ve internet gibi sanal ortamlarda bulunan verilerin mahremiyeti olarak ifade edilebilir (Aksoy, 2013). Bilgi paylaşımını ve bunun nasıl kullanılacağını kontrol etme özerkliğine sahip olmak mahremiyet hakkı için vazgeçilmez bir unsurdur (Timm ve Duven, 2008). Başkalarının e-postalarını incelemek ve kişisel bilgileri başkalarıyla paylaşmak bilişsel mahremiyete yönelik ihlallere örnek olarak verilebilir (Joinson ve Paine, 2007). Gizlilik, bilgi boyutunun yanı sıra “mekânsal” bir boyuta sahiptir (Cohen, 2008). Mekan kavramı, insanı bulunduğu çevreden ayıran ve kişilerin içinde eylemlerini sürdürebildiği alan olarak tanımlanabilmektedir. Mekansal mahremiyette, bireyi çevreleyen yakın çevrenin kişi tarafından korunması arzusu akla gelmektedir (Karagülle, 2015). Bilişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte mekansal alanların gözetildiği yeni bir dönem başlamıştır. Bireyler doğdukları andan itibaren gözetlenmeye ve sistematik bir şekilde kayıt altına alınmaya başlamaktadır (Çaycı ve Çaycı, 2017). Alan yazın incelendiğinde mahremiyete ilişkin birçok kuramın ortaya atıldığı görülmektedir. Bu kuramlardan biri olan Gizlilik düzenleme kuramı sosyal psikolog Irwin Altman tarafından ortaya atılmıştır. Altman’a (1977) göre mahremiyetin üç işlevi vardır: Sosyal etkileşim yönetimi, başkalarıyla etkileşim için plan ve stratejilerin oluşturulması ve kimlik gelişimi ve sürdürülmesi. Altman (1977), mahremiyetin, geleneksel olarak insanların başkalarıyla etkileşimden kaçınmaya çalıştıkları tek yönlü “uzak durma” ya da “geri çekilme” süreci olarak görüldüğünü düşünmektedir. Ancak Altman, mahremiyeti diğerleriyle bir etkileşim olarak ele almakta, mahremiyeti, insanların kendilerini bazen başkalarına açık ve erişilebilir kıldığı ve bazen kendilerini başkalarından uzaklaştıran bir sınır kontrol süreci olarak görmektedir. Bir başka sınır kontrol süreci olarak, mahremiyet, insanların istenen sosyal etkileşim seviyelerini elde etmek için kullandıkları bir davranış mekanizmaları ağını içerdiği düşünülmektedir. Mahremiyet aynı zamanda bir kişinin veya grubun başkalarıyla etkileşimini tatmin edici şekilde düzenleme yeteneğidir. Altman öncelikle insanların yüz yüze etkileşimlerini nasıl yönettikleri ile ilgilenmiştir. Gizlilik düzenlemesi, kendi beklentilerimiz, deneyimlerimiz ve etkileşimde bulunduğumuz diğer kişilerce belirlenir (Palen ve Dourish, 2003). Başkalarıyla bağ kurmak, anlamlı ilişkiler kurmak ve sosyal destek almak için kendi kendimizi ifşa etmemiz gerekmektedir. Kendini ifşa etme becerisinin olmaması, yalnızlık ve depresyon gibi klinik belirtilere neden olabilmektedir (Margulis, 2011). Başkalarıyla etkileşimlerini başarılı bir şekilde kontrol edebilen bir kişinin, başarısız olan bir kişiden

daha fazla bir yetkinlik ve öz değer duygusu geliştirme olasılığı yüksektir (Altman, 1977). Altman'a (1975) göre mahremiyetin işleyişi, kişiliğin sınırları ile ilgilidir. Bu sınırların geçirgenliği bir kişinin kontrolü altında olduğunda, bireysellik duygusu gelişir. Fakat bu, başkalarının dışlanması anlamına gelmemelidir; başkalarıyla etkileşimi düzenleme yeteneğidir. Eğer birey kim olduğunu ve olmadığını bilir ve kendini kontrol edebilirse, gücünün sınırlarını ve kapsamını bilirse, o zaman kim olduğunu anlamaya ve kendini tanımlamaya yönelik büyük adımlar atabilir ve böylece, gizlilik mekanizmaları kendini tanımlamasına yardım edebilir (akt. Altman, 1977). Dolayısıyla, gizlilik düzenleme yeteneği evrensel bir olgu olsa da, etkileşimi kontrol etmek için kullanılan spesifik davranışlar ve teknikler kültürden kültüre oldukça farklı olabilir (Altman, 1977).

Mahremiyetle ilgili kuramlardan bir diğeri Westin'in (1967) gizlilik kuramıdır. Westin'in kuramında gizlilik, bireylerin, grupların ya da kurumların kendileriyle ilgili bilginin, ne zaman, nasıl ve ne ölçüde başkalarına iletileceğini belirleme hakkıdır. Bu ayrıca, bu bilgilerin ne zaman elde edileceği ve başkaları tarafından ne zaman kullanılacağı ile de ilgilidir. Bu durum sosyal gruplar ve dernekler aynı zamanda devlet politikaları için genellenebilmektedir. Herhangi bir toplumda gizlilik normları "politik, sosyo-kültürel" ve "kişisel" düzenlemelerle belirlenmektedir. Her toplum, kendi politik felsefesine dayanan özel alan ve kamu düzeni arasında belirgin bir denge kurmaktadır. Demokratik toplumlarda mahremiyet sosyal ve ahlaki ilerleme açısından önemli görülmektedir. Sosyo-kültürel açıdan değerlendirildiğine mahremiyet, bireysel güç ve sosyal statüye göre belirlenir. Örnek olarak, zengin, ünlü ve politik olarak güçlü olanlar en çok göz önünde olan insanlardır. Bireysel mahremiyet, kişinin aile hayatı, eğitimi, sosyal sınıfı ve psikolojik durumu ile ilgilidir. Bu gizlilik boyutu, her bireyin özel ihtiyaçlarını ve isteklerini yansıtmakta ve yaşam döngüsü ilerlemesi ve durumsal olaylar açısından sürekli olarak değişmektedir (Westin, 2003).

Westin (2003), mahremiyetin dört bireysel mahremiyet durumlarını belirlemiştir: "Yalnızlık", "samimiyet", "anonimlik (bilinmezlik)" ve "sınırlama". Yalnızlıkta başkaları tarafından gözlemlenmek söz konusu değildir. Samimiyet, küçük gruplarla yakın, rahat, açık bir ilişki kurmak anlamına gelir. Bir bireyin veya grubun yalnızca tercih edilen bireylerle yakın kişisel ilişkilerini geliştirme isteğiyle ilgili bir gizlilik türüdür. Anonimlik, kamuya açık alanlarda ve kamuya açık eylemlerde kimlikten ve gözetimden bağımsızlık anlamına gelir. Anonimlik, bireye, tanınmadan veya dikkat konusu

olmaksızın kamusal alanda hareket etme fırsatı veren bir mahremiyet türüdür gerektirir (Demirbaş ve Demirkan, 2000). Sınırlama, kişisel ilişkilerde mesafeyi koruma, paylaşımları başkalarına sınırlama isteğine dayanmaktadır; başkalarının bu isteği tanınmasını ve saygı duymasını gerektirir (Margilus, 2011).

Mahremiyet konusunda bir diğer önemli kuram olan Petronio'nun (1991, 2002) iletişim mahremiyeti yönetimi kuramı; sosyal medya ve özellikle sosyal ağ siteleri gibi bilgisayar aracılı kişilerarası iletişimin anlaşılması için en önemli kuramlardan birisidir (Margilus, 2011). Temel olarak, iletişim mahremiyeti yönetimi kuramı, bireylerin kendi kişisel bilgilerine erişim ve düzenleme hakkına sahip olduklarını ve ifşa ve mahremiyet süreçlerinin kurallara dayalı olduğunu varsaymaktadır. Bireylerin özel bilgilerini açığa vurma veya gizleme yöntemleri ve sınırları bireyin damgalanmasına yol açabileceği zaman değişebilir. Birey, olumsuz sonuçlar ortaya çıkabileceğini düşünürse, bilgilerini paylaşmayı erteleyebilir (Durham ve Braithwaite, 2009).

İletişim mahremiyeti kuramı altı önermeye dayanmaktadır. Birinci önerme; bireyler kendi özel bilgilerinin kendilerine ait olduğuna inanmaktadır. İkinci önerme; insanlar özel bilgilerinin sahibi olduklarına inandıkları için, bu bilgilerin bilgisini kontrol etme hakkına da sahip olduklarına inanırlar. Üçüncü önerme; bireyler özel bilgilerini kontrol etmek için, kendileri için önemli olan kriterleri temel alarak gizlilik kuralları geliştirir ve kullanırlar. Dördüncü önerme; bireyler, açıklama veya başka yollarla özel bilgilerine erişim izni verdiklerinde, bu bilgi, gizlilik sınırının bir uzantısını temsil eden ortak mülkiyete girer. Beşinci önerme; bilgi ortaklaşa elde edildikten ve toplandıktan sonra, taraflar bilginin üçüncü taraflara yayılmasıyla ilgili olarak gizlilik kuralları üzerinde toplu olarak anlaşılırlar. *Altıncı önerme*; bireyler toplu olarak tutulan özel bilgiler için gizlilik kurallarını tutarlı, etkin bir şekilde görüşmedikleri göz önüne alındığında, sınır kargaşası olasılığı bulunmaktadır (Child, Pearson ve Petronio, 2009).

Modern hayatın vazgeçilmez unsurlarından olan ve hızla gelişen bilişim teknolojileri, birey ve toplum yaşamı açısından birçok imkan sunmakta, bunun yanı sıra bireysel ve toplumsal birçok soruna da neden olmaktadır. Bu sorunların başında, kişisel gizliliğin ve özel hayatın ihlal edilmesi gelmektedir (Öztekin ve Öztekin, 2010). Özellikle internetin yaygınlaşmasıyla birlikte mahremiyetin tanımı ve kapsamı uluslararası alan yazında yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Geleneksel mahremiyet anlayışından farklı olarak günümüzde yeni sorunları da beraberinde getiren çevrimiçi mahremiyet

kavramından söz edilmektedir (Oktuğ-Zengin ve Zengin, 2015). Mahremiyete yönelik tehditlerden biri, bireyin özel hayatının, kişisel mahrem alanının, teknolojinin sağladığı olanaklarla izlenebilmesi ya da doğrudan gözetlenebilmesidir (Dedeoğlu, 2014). Mahremiyete yönelik bir diğer önemli tehdit, kişinin kendisini ifşa etmesidir. Mahremiyet, yalnızca başkaları tarafından değil; kişinin kendisi tarafından da ihlal edilebilmektedir. Kişiler kendileri ile ilgili yaptıkları ifşaatlarla özel yaşam alanlarını sınırlandırabilmektedirler. Mahremiyete yönelik bir diğer tehdit evrensel bir duygu olan merak duygusu; kişilerin özel yaşam alanına ilişkin gizli durumları bilme isteğini ifade eder. Mahremiyete dönük tehdit kaynaklarından bir diğeri olan gözetleme, temel sosyal kontrol araçlarından biridir. Özgürlük tarihinin en önemli temalarından biri; bireyleri ve grupları gözetim altına alarak ve onların dinsel, siyasal ve ekonomik güçleri üzerine sınırlar koymaktır (Yüksel, 2003).

Sosyal Medya ve Mahremiyet

Sosyal medyada mahremiyet kavramı; kişisel verilerin ifşa edilmesini saklı tutma hakkı olarak nitelendirilebilir (Chen ve Michael, 2012). Sosyal medya mahremiyeti, internet kullanıcılarının, birbirleriyle çevrimiçi iletişim kurmalarına olanak veren sanal ortamlarda, kendileriyle ilgili kişisel veri, bilgi ve görüntüye erişimi seçici denetim altına alarak kişisel bilgi ve paylaşımları saklı tutma hakkıdır (Şener, 2013). Çevrimiçi mahremiyet; bireyin kendi çevrimiçi bilgilerini özel tutması gerektiğini algılayarak bu bilgileri başkalarına sunmaktan koruması için yaptığı davranışı ifade eder (Kamp, 2016).

Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler; hizmetlerin yaygınlaştırılması, doğru ve yeterli bilgiye hızla ulaşma, şeffaflık, iş ve zaman verimliliği gibi pek çok avantaj sunmakla birlikte sanal ortamlara güven sorununu da beraberinde getirmiştir (Yavanoğlu, Sağıroğlu ve Çolak, 2012). Bireyler; yeni var olma ve ilişki sürdürme biçimi olan sosyal medya ağları aracılığıyla, gerçek kimlik bilgilerini kullanarak profil oluşturmakta ve aile, okul, işyeri vb. gibi kişisel bilgilerini sanal ortama aktarmaktadırlar (Sarı, 2012). Kullanıcı tarafından oluşturulan profil içeriği, kullanıcıların fikirlerini, deneyimlerini ve bilgilerini içermekle birlikte genellikle iletişim bilgileri ve özel fotoğraflar gibi kişisel bilgileri de içermektedir (Taddicken, 2014).

İnternet ile birlikte güç kazanan sosyal medya ortamları özellikle sosyal paylaşım ağları sayesinde etkisini oldukça geniş kitleler üzerinde gösterebilmektedir (Kuşay,

2013). Digital in 2019 Global Overview raporuna göre 2019 yılında 4.38 milyarı bulan global internet kullanıcı sayısı dünya nüfusunun %56'sını oluşturmaktadır. Raporda, dünya nüfusunun %45'inin sosyal medya kullanmakta olduğu belirtilmiştir (wearesocial.com).

Bireylerin sosyal paylaşım sitelerinde geçirdikleri zaman arttıkça gerçek yaşam ilişkilerini bu ortamlara taşıma, bununla birlikte gerçek yaşam örüntülerinden kopma düzeyleri de artmaktadır. Kullanıcı, kendisine ilişkin bilgileri sergilemekte, bu şekilde de bir tür toplumsal görünürlük kazanmaktadır (Utma, 2018). Kimliğin sosyal ağlar aracılığıyla inşası, mahremiyet ve gözetim gibi bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Sosyal paylaşım sitelerinde gerçek ile kurgu arasındaki farkı ayırt edilemez hale getiren sanallığın, bireylerin gerçek yaşamda paylaşmaya çekindiği bilgileri paylaşmasını kolaylaştırdığı dolayısıyla gizliliğin anlam kaybına uğramasına neden olduğu söylenebilir (Budak, 2018).

Zhang ve diğerlerine (2010) göre sosyal medyada gizlilik, birkaç kategoriye ayrılmaktadır:

- **Kullanıcı Bilgilerinin Gizliliği:** Kullanıcıların bilgilerinin korunması sosyal ağ siteleri arasında farklılık göstermektedir. Örneğin Facebook'ta kullanıcı kimliği gizliliği yoktur çünkü Facebook'daki çoğu uygulama, kullanıcı profillerini genel kimliklerine bağlamaya dayanmaktadır. Friendster gibi tanışma sitelerinde soy isim kullanılmadan yalnızca isim kullanılarak takma ad oluşturulabilir. Match.com gibi takma isime dayalı tanışma sitelerinde gerçek adların ve kişisel iletişim bilgilerinin kullanılması önerilmemektedir. Bir kişinin kamusal kimliğini korumak için rastgele kimlik kullanılır.
- **Kullanıcının Kişisel Alan Gizliliği:** Bir kullanıcının profilinin görünürlüğü de sosyal ağ sitelerine göre farklılık göstermektedir. Friendster ve Tribe.net'deki profiller, arama motorları tarafından taranarak, görüntüleyen kişinin bir hesabının olup olmadığına bakılmaksızın herkes tarafından görülebilir hale getirilir. MySpace, kullanıcıların profillerinin kimlerin görebileceğini seçmesine izin verir. Facebook'ta ise bir kullanıcı profilini kapalı tutmadığı sürece diğer kullanıcılar bu profili görebilir.
- **Kullanıcının İletişim Gizliliği:** Bir kullanıcının dijital alanlarda ifşa edilen kişisel verilerine ek olarak kullanıcı bağlantı yeri (IP adresi), ziyaret edilen diğer kullanıcıların

profilleri, gönderilen ve alınan mesajlar vb. kişisel verilerini şebekeye kendisi verebilir veya şebeke bunu kendisi kullanarak sağlayabilir. Bu nedenle, ayrıca, iletişim gizliliği sağlanmalıdır.

Chen ve Michael (2012), sosyal ağların, insanların eski bağlarını pekiştirmek ve yenilerini oluşturmak için en iyi yollardan biri olduğunu ileri sürmüşler ve kullanıcıların kişisel bilgileri sosyal paylaşım sitelerinde neden açıkladıklarını zayıf bağlar teorisi ile açıklamışlardır. Zayıf bağlar teorisi Granovetter (1983) tarafından ortaya atılmıştır. Zayıf bağlar, birbiriyle bağlantısı olmayan sosyal toplulukların bağlantı kurması için gerekli olan bilgi akışı için önemlidir. Zayıf bağlar arasında bir arkadaşın arkadaşı, bir meslektaşın ailesi gibi örnekler bulunur. Güçlü etkileşimi olmayan kişiler arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir (Granovetter 1983). Gizlilik, sosyal paylaşım sitelerinde risk altındayken, bilgi isteyerek ortaya çıkarılmaktadır. Çevrimiçi sosyal ağlarda bilginin açığa çıkarılmasında; kullanıcılar için bilginin ortaya çıkarılması sonucu ortaya çıkan faydanın algılanan gizlilik tehditlerinden daha fazla olması, akran baskısı, gizlilik tehditlerine karşı duyarsızlık, bilgi eksikliği, üye olunan sosyal ağın üyelerine verdiği hizmet ve güven, gizlilik risklerine karşı değerlendirmelerin yetersiz olması gibi farklı sosyal faktörlerin etkisinin olduğu söylenebilir (Gross ve Acquisti, 2005).

Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımı ve Mahremiyet

İletişimin giderek küresel ve çevrimiçi olduğu bir dünyada, bireylerin paylaşabileceği bilgileri seçmesi zorlaşmaktadır. Gizlilik, bireyler ve gruplar, aynı zamanda kamu, özel ve toplum temelli kurumlar ve bunlar hakkında bilgileri içermektedir. Elektronik ve dijital çağda, gizlilikle ilgili tartışmalar, özellikle iletişim ve bilgi ve ilgili verilerin toplanması, depolanması ve iletilmesini kapsamaktadır. Bu araçlar çeşitli internet uygulamaları, sosyal medya, veri tabanları, yayınlar, dijital arşivler, bilgisayarlar, mobil teknoloji ve diğer mobil cihaz biçimlerini içermektedir. Özellikle sosyal medya ağlarındaki yükseliş ve buna paralel olarak gizlilik kaygılarındaki artış dikkat çekicidir (Culver ve Grizzle, 2017). Katlanarak büyüyen sosyal medya platformları, özellikle gençlik kültüründe önemli bir rol oynamakta, günümüz gençlerine eğlence ve iletişim için bir portal sunmaktadır (Barnes, 2006; O'Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011).

Son yıllarda internete erişen, sosyal etkileşim ve eğlence amaçlı internet programlarını kullanan 13-19 yaş arası genç nüfus, 1990'ların sonundan bu yana en

yüksek internet kullanımına sahip nesil olarak tanımlanmıştır. Günümüz gençleri; çevrimiçi iletişim ortamlarında, diğer yaş gruplarına oranla daha fazla içerik paylaşmakta ve görüşlerini yayınlamaktadırlar (Herring ve Kapidzic, 2015; Smahel, Brown ve Blinka, 2012). Araştırmalar, gençlerin sosyal medyada çok aktif olduklarını, büyük miktarda kişisel bilgileri çevrimiçi olarak paylaştıklarını ve en büyük dijital ayak izine sahip olduklarını da göstermiştir (Culver ve Grizzle, 2017).

Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 2013 yılında, Türkiye'deki 15-29 yaş arası 2057 gencin katılımıyla, sosyal medya kullanım davranış ve tutumlarına yönelik gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçlarına göre, gençlerin %96'sı sosyal medya kullanıcısıdır. Gençlerin %62'si sosyal medyaya en çok evlerindeki dizüstü bilgisayarlardan bağlanmakta, her iki gençten biri akıllı telefon üzerinden sosyal medyayı kullanmaktadır. Gençlerin %86'sı sosyal medyaya günde en az bir kere; %72'si ise her gün birkaç kere bağlanmakta, her üç gençten birisi sosyal medyada en az 3 saat geçirmektedir. Araştırmaya katılan gençlerin %13'ü sosyal medyada 6 saat ve üzeri vakit geçirmektedir (www.gsb.gov.tr).

Günümüzde özellikle gençlerin daha aktif olduğu sosyal medya ortamında mahremiyet ile ilgili problemlerle karşılaşabilmektedir (Acılar ve Mersin, 2015). Gençler sosyal medyayı farklı bir gerçeklik olarak algılamamakta ve paylaşımlarını günlük sosyal yaşamından farklılaştırmamaktadır (Sarioğlu ve Özgen, 2018). Genç kuşak tarafından bu ortamlardaki gizliliğe yönelik ayarların ve ilgili politikaların büyük ölçüde anlaşılmadığı ya da göz ardı edildiği görülmektedir (Eroğlu, 2018).

Alan yazında, ergenlerde sosyal medya kullanımı ve mahremiyet konusunda yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Youn ve Hall (2008) tarafından lise öğrencilerine yönelik yapılan anket çalışmasının sonucuna göre kızların çevrimiçi risk algısı ve gizlilik kaygısı erkeklere göre daha fazladır; çevrimiçi gizlilik endişesi arttıkça; kızlar, erkeklere göre sanal ortamlarda gerçek kişisel bilgilerini vermekten daha fazla kaçınılmaktadırlar. Feng ve Xie (2014), 12-17 yaş arası ergenlere ve ebeveynlerine yönelik yaptığı çalışmada, ergenlerin sosyal medyadaki gizlilik endişesi ve gizliliği koruma davranışlarının yanı sıra ebeveynlerin, çocuklarının sosyal medya kullanımına yönelik kaygılarının seviyesi ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, ebeveynler, çocuklarının kişisel bilgilerinin üçüncü kişiler tarafından kullanılması konusunda çocuklarından daha fazla kaygı duymaktadırlar. Ayrıca, ebeveynlerin gizlilik kaygısı düzeyi ile gençlerin gizlilik

konusundaki endişeleri arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Ebeveynleri daha yüksek eğitim seviyesine sahip olan gençlerin, çevrimiçi mahremiyetleri konusunda daha fazla endişe duymaya eğilimli oldukları ortaya çıkan bulgular arasındadır. Frangos, Frangos ve Sotiropoulos (2011) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik yapılan çalışmada, ebeveynleri boşanmış olan ve ebeveynleriyle yaşamayan öğrencilerin internette daha fazla riskli davranışlarda buldukları ortaya çıkmıştır. Diğer bir çalışmada ise, ebeveynlik tutumlarının, aile iletişiminin, aile bağlarının ve aile içi şiddete maruz kalmanın internette riskli davranışlarda bulunma ile bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır (Park, Kim ve Cho, 2008).

Lenhart ve diğerleri (2011) tarafından 12-17 yaş arası ergenlerle yapılan çalışmanın sonucuna göre sosyal medya kullanan gençlerin % 88'i, diğer insanların sosyal ağ sitelerinde acımasız olduklarına tanık olmuştur. Gençler, sanal ortamlarda zorbalık ve acımasızlığı göz ardı eden insanları çok fazla gördüklerini, ancak önemli sayıda kişinin mağdurlar için duyarlı davrandıklarına şahit olduklarını söylemektedirler. Gençlerin % 55'i, gelecekte kendilerine kötü yansıyabilecek içerik yayınlamamaya karar verdiklerini söylemektedirler. Sengupta ve Chaudhuri (2011), 12-17 yaş aralığındaki gençlere yönelik yaptıkları çalışma ile bilgisayarlarını ebeveynlerinden gizli kullanan gençlerin sanal ortamlarda zorbalığa daha fazla maruz kaldıklarını ortaya koyarak ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşiminin önemini vurgulamaktadır. Katılımcılar, sosyal ağlarda, tüm kullanıcıların erişebileceği fotoğrafları yüklemenin, kişisel bilgileri açıklamanın, çevrimiçi sohbet odalarını ziyaret etmenin; istenmeyen yabancı temasların veya çevrimiçi zorbalığın anahtarı olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle kızların, çevrimiçi tacize daha fazla savunmasız olduğu ortaya çıkan sonuçlar arasındadır.

Alan yazında Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında, ortaokul öğrencilerine yönelik yapılan bir çalışmada öğrencilerin % 24'ünün sosyal ağlarda siber zorbalığa karıştığı, erkeklerin kızlara göre bu ortamlarda daha fazla suç içeren davranışlarda bulunduğu ve zararlı gruplara daha fazla katıldıkları ortaya çıkmıştır (Baştürk-Akca, Sayımer ve Ergül, 2015). Zorbaz ve Tuzgöl-Dost (2014) tarafından lise öğrencilerine yönelik yapılan çalışmada ise, sosyal kaygısı yüksek olan öğrencilerin yüz yüze iletişim yerine çevrimiçi iletişimi tercih ettikleri ve sosyal kaçınma ile problemlerli internet kullanımı arasında pozitif yönde ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, erkek öğrencilerin problemlerli internet kullanımı düzeylerinin kız öğrencilerinininkinden daha yüksek olduğu

ortaya çıkmıştır. Ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan diğer bir çalışmada (Salı, Başak ve Baştürk-Akca, 2015) öğrencilerin sosyal ağlarda en çok siber sahteciliğe maruz kaldıkları belirtilmektedir. Ayrıca bulgular siber zorba olma ile siber kurban olma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Siber zorbalığa katılımın sınıf düzeyine göre arttığı bulunmuştur.

Ergenler için sosyal medyada yer almak rutin bir etkinliktir. Sosyal medya çocuklara ve ergenlere, araştırma, iletişim, sosyal bağlantı ve hatta teknik becerileri geliştirmek, arkadaşlarla ve ortak ilgi alanlarına sahip kişilerle bağlantı kurmak açısından fırsatlar sunabilmektedir (O'Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011). Kişilik, başkalarıyla etkileşim yoluyla oluşur. Bugünün gençleri için kendini gerçekleştirme, internet aracılı iletişim yoluyla sağlanan fırsatlar (samimiyet, sosyalleşme vb.) ve riskler (gizlilik, istismar vb.) arasında etkileşimi içermektedir (Livingstone, 2008).

Ergenler, kendilerini stresli ortam uyarıcılarına karşı daha alıcı hale getiren hormonal değişiklikler yaşamaktadırlar ve beyinlerinin ketlemeleri kontrol eden bölümü geç ergenlik ya da erken yetişkinlik dönemine kadar tam olarak olgunlaşmamaktadır. Gençler genellikle düşünmeden hareket etme eğilimindedirler ve ciddi risk barındıran durumlarda, harekete geçmeden önce hareketlerinin sonuçlarını düşünmemektedirler. Çocuklara ya da yetişkinlere göre daha fazla duygusal iniş çıkış yaşamaktadırlar. Tüm bu etmenler birçok ergeni, özellikle dikkatleri dağınıkken, çok fazla uyarılmışken ya da arkadaş baskısına maruzken sosyal medyadaki riskli davranışlara daha açık kılmaktadır (Subrahmanyam, 2013). Gençler, sosyal medya aracılığıyla başkalarıyla etkileşim kurmakla birlikte saldırgan çevrimiçi içeriğe maruz kalma riski altında kalmaktadırlar. Ergenlerin yetişkinlere kıyasla önyargılı ve zararlı içeriklerden olumsuz bir şekilde etkilenmesi olasılığı daha yüksek olduğu için, ergenlerin çevrimiçi güvenliğini korumak için çevrimiçi saldırgan içerikleri tespit etmek önemlidir (Chen, Zhou, Zhu ve Xu, 2012).

Gençler için çevrimiçi ve sanal ortamlarda kişisel bilgi vermek en yaygın riskli davranıştır. Çevrimiçi müstehcen içerik ile karşılaşmak, şiddet içeren içerik görmek, çevrimiçi zorbalığa maruz kalmak ve istenmeyen müstehcen yorumlar almak en çok karşılaşılan riskli davranışlardır. Yüksek statüye sahip ebeveynler, internete erişim konusunda çocuklarına daha fazla fırsat sunsalar da, düşük statüdeki ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi risklere daha fazla maruz kaldığı görülmektedir. Risk konusunda cinsiyet farklılıkları bulunmaktadır. Erkeklerin saldırgan veya şiddet içerikli içerik arama,

müstehcen içeriğe erişme veya müstehcen web sitelerine bağlantılar göndermeleri, çevrimiçi olarak yabancılara kişisel bilgilerini vermeleri daha olasıdır. Kızların saldırgan, şiddetli ve müstehcen içeriklerden hoşlanmadığı; yabancılarla çevrimiçi sohbet etmelerine, istenmeyen cinsel yorumlar almalarına rağmen bu konularda daha dikkatli davrandıkları görülmektedir. Hem erkeklerin hem de kızların çevrimiçi zorbalık riski altında oldukları düşünülmektedir (Livingstone ve Haddon, 2009). Sosyal medya ortamlarında kullanıcılar ve etkileşimleri konusunda büyük miktarda hassas ve özel bilgi saklanmaktadır. Sosyal medyanın popüleritesi sadece iyi niyetli kullanıcıları değil, aynı zamanda olumsuz menfaatleri olan tarafları da cezbetmektedir (Zhang, Sun, Zhu ve Fang, 2010). Kullanıcıların kişisel bilgilerinin kötü amaçlı kullanılması, istenmeyen veya zararlı sonuçlar doğurabileceğinden, gizlilik, bu ortamlarda büyük önem taşımaktadır. Özellikle gençler için bu durum, endişe verici sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Bu ortamlarda her tür bilgi, kontrolsüz bir şekilde dolaştığı için mahremiyet ihlallerine ve bireylerin mahremiyet algılarında dönüşümlere yol açabilmektedir. Kullanıcılara özgür bir ortam sağlayan sosyal paylaşım ağları, olumlu yönleri açısından düşünülse de endişe, korku gibi duyguları da beraberinde getirebilmektedir (Karagülle, 2015).

Sosyal Medya Mahremiyetinin Ölçümü

Bu bölümde sosyal medyada mahremiyetin korunmasına/yönetimine yönelik kuramsal yaklaşımlar ve sosyal medyada mahremiyeti koruma stratejilerinin ölçümüne yönelik uluslararası alan yazında kullanılan ölçme araçlarının özellikleri ele alınmıştır. Ölçme araçları genellikle sosyal paylaşım ağlarında ve internette gizliliği koruma konusunda davranışsal stratejilere yöneliktir. Çalışmalar daha çok üniversite öğrencileri ve yetişkin örneklemleri için geliştirilmiştir.

Sosyal Medyada Mahremiyetin Korunmasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

Korunma motivasyonu teorisi. Sosyal medyada mahremiyetin korunmasına yönelik ölçme araçlarının dayandığı kuramlardan biri Rogers'ın korunma motivasyonu kuramıdır. Rogers, (1975) bireylerin, tehdit veya tehlikeli davranışlarla ilgili uyarılara yanıt vermeye nasıl motive olduklarını açıklar. Bireyler tehditlerine karşı tepkilerini tartmak için bilişsel bir süreç kullanırlar. Korunma motivasyonu kuramı ayrıca bir bireyin tehditle başa çıkma yeteneğini açıklayan ve başa çıkma değerlendirmeleri olarak adlandırılan üç faktör içerir. Bunlar; çözüm etkinliği (tehditin önlenmesinde başarılı olunacağı inancı), bireylerin çözümü uygulama yeterliliği ve tepkinin maliyetidir (yarar-

zarar) (akt. Vance, Siponen ve Pahlila, 2012). Bir iletişim süreci endişe uyandırırorsa, kişi bu hoş olmayan duygusal durumu azaltmak için motive olmaktadır. Eğer iletişim süreci kişiye endişe veriyor ve kişiyi uyarıyorsa, bu uyarı dikkate alınarak izlenecek yol tehditi azaltabilir. Bu yolun izlenmesi endişenin azalmasına yol açıyorsa, davranışsal cevap güçlendirilecek ve davranışların gelecekte icra edilme olasılığı artırılabilecektir. Bununla birlikte, bu yolun izlenmesi korkunun azalmasına yol açmıyorsa veya iletişim davranışsal tavsiye içermiyorsa, kaçınma ya da inkar gibi alternatif uyumsuzlukla başa çıkma yanıtları, uyandırılan korku düzeyini azaltmak için bir araç olarak kullanılabilir (Rogers, 1975).

Korunma motivasyonu teorisini Rogers 1983 yılında revize ederek dördüncü bir bilişsel aracılık süreci olarak öz-yeterlilik dahil edilerek daha kapsamlı bir model sunmaya çalışmıştır. Öz-yeterlilik, bireyin kişisel üstünlük ya da etkililik beklentileriyle ilgilidir. Sayısız çalışma, öz-yeterlilik beklentilerinin niyet ve davranışların en iyi yordayıcıları olduğunu göstermiştir. Mevcut haliyle, korunma motivasyonu teorisi sağlıklı bir karar verme modeli olarak görülmektedir (Maddux ve Rogers, 1983).

İletişim mahremiyeti yönetimi teorisi. Petronio'nun (1991, 2002) iletişim mahremiyeti yönetimi kuramı, sosyal medya ve özellikle sosyal ağ siteleri gibi bilgisayar odaklı kişilerarası iletişimin anlaşılması için en önemli kuramlardan birisidir (akt. Margilus, 2011). Temel olarak, iletişim mahremiyeti yönetimi kuramı, bireylerin kendi kişisel bilgilerine erişim ve düzenleme hakkına sahip olduklarını ve ifşa ve mahremiyet süreçlerinin kurallara dayalı olduğunu varsaymaktadır. Bireylerin özel bilgilerini açığa vurma veya gizleme yöntemleri ve sınırları bireyin damgalanmasına yol açabileceği zaman değişebilir. Birey, olumsuz sonuçlar ortaya çıkabileceğini düşünürse, bilgilerini paylaşmayı erteleyebilir (Durham ve Braithwaite, 2009). Teoriye göre bilgiyi açığa çıkarmak hem faydalı hem de risklidir. Bilgiyi açığa çıkarmanın kendini ifade etme, sosyal denetim gibi yararları vardır. Açığa çıkarma, kişileri başkaları tarafından sömürüye karşı savunmasız hale getirir, çünkü bilgiler özel olmaktan çıkmıştır. Teori, araştırmacılara, insanların kamusal ve özel hayatlarında hem açık hem de kapalı olmaya ilişkin gerginliklerini yönetme biçimlerini anlamalarına yardımcı olabilmektedir. "Gizlilik kuralları", iletişimde gerçekleşen açığa vurma ve gizlemeye rehberlik etmek için (ya sosyalleşme ya da doğrudan öğretim yoluyla) gelişir. Zaman içinde bireylerin korunan (düşük geçirgen) veya kısıtlanmamış (yüksek geçirgen) bir mahremiyet yönelimi

geliştirdiğini öne sürmektedir. Bir bireyin bilgiyi açığa çıkarması kendi gizlilik sınırıyla ilişkilidir (Petronio ve Durham, 2008). İletişim Mahremiyeti Teorisi altı önermeye dayanmaktadır. Birinci önerme; bireyler kendi özel bilgilerinin kendilerine ait olduğuna inanmaktadır. İkinci önerme; insanlar özel bilgilerinin sahibi olduklarına inandıkları için, bu bilgileri kontrol etme hakkına da sahip olduklarına inanırlar. Üçüncü önerme; bireyler özel bilgilerini kontrol etmek için, kendileri için önemli olan kriterleri temel alarak gizlilik kuralları geliştirir ve kullanırlar. Dördüncü önerme; bireyler, açıklama veya başka yollarla özel bilgilerine erişim izni verdiklerinde, bu bilgi, gizlilik sınırının bir uzantısını temsil eden ortak mülkiyete girer. Beşinci önerme; bilgi ortaklaşa elde edildikten ve toplandıktan sonra, taraflar bilginin üçüncü taraflara yayılmasıyla ilgili olarak gizlilik kuralları üzerinde toplu olarak anlaşırlar. Altıncı önerme; bireyler toplu olarak tutulan özel bilgiler için gizlilik kurallarını tutarlı, etkin bir şekilde görüşmedikleri göz önüne alındığında, sınır kargaşası olasılığı bulunmaktadır (Child ve diğerleri, 2009).

Sosyal Medyada Mahremiyetin Korunmasına Yönelik Geliştirilen Ölçme Araçları

Sosyal paylaşım sitelerinde gizlilik endişesi ve gizliliği koruma faktörleri ölçeği. Othman ve diğerleri (2016) tarafından geliştirilmiş olan ölçme aracı, sosyal paylaşım sitelerinde bilgi gizliliği endişesi ve koruma davranışının faktörlerini tanımlamaya ve sosyal paylaşım sitelerini kullanmada etken olan faktörlerin belirlenmesine yönelik bir anlayış kazandırmaya çalışmaktadır. Rogers'ın korunma motivasyonu kuramına dayandırılarak geliştirilen araç toplam 43 madde ve 10 faktörden oluşmaktadır. Araç, 5'li Likert tipi şeklinde (5: kesinlikle katılıyorum, 1: kesinlikle katılmıyorum) tasarlanmıştır. Bilgi gizliliği endişesi faktörü ile ilgili 6 madde (Ör. Sosyal paylaşım sitelerinde, kişisel bilgilerimin kötüye kullanılmasından endişe duyuyorum), algılanan ciddiyet faktörü ile ilgili 4 madde (Ör. Sosyal paylaşım sitelerinde bilgilerimin gizli tutulmaması benim için ciddi bir sorun olur), algılanan güvenlik açığı faktörü ile ilgili 4 madde (Ör. Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel bilgilerim kötüye kullanılabilir.), öz-yeterlilik faktörü ile ilgili 4 madde (Ör. Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel bilgilerimi koruma yeterliliğim olduğuna inanıyorum), çözüm etkinliği faktörü ile ilgili 4 madde (Ör. Sosyal paylaşım sitelerinde gizlilik koruma önlemlerini alırsam, bilgi gizliliğimi koruyabilirim), ödül faktörü ile ilgili 4 madde (Ör. Sosyal paylaşım sitelerinde özel bilgilerimi paylaşarak arkadaşlarımla bağlantı kurabilirim), kendilik gizliliği algısı faktörü ile ilgili 4 madde (Ör. Sosyal paylaşım sitelerinde diğer kullanıcılar benimle ilgili bilgilere sahipler) başkalarına yönelik gizlilik algısı faktörü ile ilgili 4 madde (Ör. Sosyal

paylaşım sitelerinde, diğer kullanıcılar takma ad kullanırlarsa onları tanımam mümkün değil), algılanan müdahalecilik faktörü ile ilgili 4 madde (Ör. Sosyal paylaşım sitelerindeki diğer kullanıcıların müdahaleci olduğunu düşünüyorum), gizliliği koruma davranışı faktörü ile ilgili 5 madde (Ör. Sosyal paylaşım sitelerine kaydolurken bilgileri kısmen doldururum) bulunmaktadır. Güncel olan bu çalışma, sosyal paylaşım ağları kullanıcılarının, gizliliklerinin korunmasını sağlamak için gerekli önlemler almaya ilişkin kurallar sağlamada oldukça önemlidir. Ölçeğin uyum indeksleri RMSEA 0.056, GFI 0.831, CFI 0.883, Chisq/df 2.472'dir.

Sosyal ağ sitelerinde bilgiyi açıklama ve internet gizlilik kaygısı anketi. Young ve Quan-Haase (2009) tarafından geliştirilmiş ölçme aracının amacı, üniversite öğrencilerinin Facebook'ta kişisel bilgilerini ifşa etmelerine etki eden faktörleri ve öğrencilerin gizlilik tehditlerine karşı kendilerini korumak için geliştirdikleri stratejileri araştırmaktır. Ölçme aracı; bilgi paylaşımı, Facebook kullanım sıklığı, kişisel ağ boyutu, gizlilik endişesi, istenmeyen kullanıcılarla ilgili endişe, profil görünürlüğü ve gizliliği koruma stratejileri şeklinde alt ölçeklerden oluşmaktadır. Bilgi paylaşımı alt ölçeğinde, katılımcılara 17 bilgi türünden (e-mail adresi, ev adresi, cep telefonu vb.) hangilerini Facebook'ta paylaştıkları sorularak, verilen evet sayısı ölçülmektedir. Facebook kullanım sıklığı alt ölçeğinde katılımcıların, Facebook kullanım sıklıklarını 8 puanlık bir ölçekte (1:hiçbir zaman, 8:günde birkaç defa) rapor etmeleri istenmektedir. Kişisel ağ boyutu alt ölçeğinde katılımcılardan toplam Facebook arkadaş sayısını bildirmeleri istenmektedir. Gizlilik endişesi alt ölçeğinde katılımcıların internet gizliliği konusundaki endişelerinin düzeyini belirtmeleri istenmektedir. İstenmeyen seyircilerle ilgili alt ölçekte katılımcıların istenmeyen izleyiciler (mevcut veya gelecekteki işverenler, üniversite yöneticileri ve şirketler gibi) tarafından profil erişimi hakkındaki endişelerini ölçmek için 7 madde kullanılmaktadır (Ör. Gelecekteki işverenler şirketleriyle uygunluğumu değerlendirmek için Facebook sitemdeki kişisel bilgileri kullanacaklar). Profil görünürlüğü alt ölçeğinde katılımcıların profillerinin erişilebilir olma düzeyini değerlendirmeleri (4: Facebook'u arayan herkese görünür, 3: tüm ağlarım ve arkadaşlarıma görünür, 2: bazı ağlarım ve tüm arkadaşlarıma görünür, 1: yalnızca arkadaşlarıma görünür) istenmektedir. Gizliliği koruma stratejileri alt ölçeğinde, katılımcıların gizliliği koruma stratejilerini ölçmek için 8 madde kullanılmaktadır (Ör. Bilmediğim kişileri benim hakkımda bilgi edinmekten alıkoymak için Facebook'ta sahte veya yanlış bilgi vermiş bulunmaktayım).

Genç ergenlerin gizliliği koruma davranışları anketi. Youn (2009) tarafından geliştirilen ölçme aracı, teorik çerçeve olarak Rogers'ın korunma motivasyonu kuramına dayanmaktadır. Ortaokul öğrencilerine yönelik olarak geliştirilen araç, genç ergenlerin internet kullanımında gizlilik endişesinin seviyesini ve gizliliği koruma stratejilerini ortaya koymaktadır. Ölçme aracı; gizlilik risklerine karşı savunmasızlık, bilginin açıklanmasından kaynaklanan yararlar, mahremiyet öz yeterliği, çevrimiçi gizlilik kaygısı seviyesi, gizliliği koruma davranışları, içsel kaynaklar alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Maddeler, 5'li Likert ile derecelendirilmiştir. Gizlilik risklerine karşı savunmasızlık alt ölçeği 6 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler; psikolojik risk (Ör. kaygı uyandırma veya pişmanlık hissi), sosyal risk (Ör. ebeveynlerle çelişme), finansal risk (Ör. mali kayıp, kimlik hırsızlığı), zaman riski (önemsiz veya istenmeyen e-posta alma) ve fiziksel risk (Ör. kişisel bilgilerin kötüye kullanılması) şeklinde 5 bileşeni içermektedir. Bilginin açıklanmasından kaynaklanan yararlar alt ölçeği 10 maddeden oluşmaktadır (Ör. müzik dinleme veya indirme, bir ürün hakkında bilgi alma, kulüplere veya gruplara katılma). Cevaplar evet veya hayır şeklinde derecelendirilmektedir. Mahremiyet öz yeterliği alt ölçeği 2 maddeden oluşmaktadır. (Ör. Şirketlerin kişisel bilgilerimi internette toplamak ve kullanmaları konusunda kendimi güvende hissediyorum). Çevrimiçi gizlilik kaygısı seviyesi alt ölçeği, 1 maddeden oluşmaktadır (Şirketlerin internetteki kişisel bilgilerinizi toplama ve kullanma biçimleri hakkında ne kadar endişe duyuyorsunuz).Gizliliği koruma davranışları alt ölçeği, genç ergenlerin mahremiyete ilişkin koruyucu davranışlarını, üç başa çıkma stratejisini değerlendiren toplam 6 maddeyle ölçmektedir: uydurma (Ör. Sahte isim veya kimlik kullanırım), araştırma (Ör. Ne yapmam gerektiğini birilerine örneğin ebeveynlerime ve öğretmenlerime soruyorum) ve kaçınma (Ör. Kişisel bilgilerimi sormayan web sitelerine giriyorum). İçsel kaynaklar alt ölçeği internet kullanımı, internet kullanımı sıklığı ve internet kullanım süresi (Ör. interneti kaç yıldır kullanıyordunuz?) şeklinde 2 soru ile değerlendirilmektedir (Youn, 2009).

Gönüllü bilgilendirme motivasyonu ve algılanan sonuçları ölçeği. Waters ve Ackerman (2011) tarafından geliştirilen ölçme aracı, Facebook'ta aktif kullanıcıların, bilgi ifşasındaki motivasyonlarını ve bilgi ifşasının sonuçlarının nasıl algılandığını ölçmeyi amaçlamaktadır. Teorik çerçeve olarak iletişim gizlilik yönetimi kuramına (Petronio 1991; 2002) dayanmaktadır. Ölçme aracı 33 sorudan oluşmaktadır ve maddeler 7'li Likert tipi şeklinde (7: kesinlikle katılıyorum, 1: kesinlikle katılmıyorum)

tasarlanmıştır. Bilgi ifşası motivasyonunu belirlemek için 23 soru 6 boyutta ölçülmüştür. Boyutlar; öz sunum (Ör. Kendimi gerçekçi bir şekilde ortaya koyarım), ilişki yönetimi (Ör. Başkaları ile ilişki kurmak için kendimi ifşa ederim), bilgi depolama ve eğlence, eğilimleri koruma, bilgi paylaşımı ve gösteriş şeklindedir. Son 10 soru, gönüllü ifşanın sonuçlarını belirlemek için ilişki yönetimi, psikolojik iyi oluş ve alışılmış davranış şeklinde üç boyutta ölçülmüştür. Bilgi ifşası motivasyonu ile ilgili 23 sorunun güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Güvenirlik katsayısı; bilgi paylaşımı faktörü için .85, bilgi depolama ve eğlence faktörü için .86, eğilimleri koruma faktörü için .95, gösteriş faktörü için .76 olarak bulunmuştur. Öz sunum ve ilişki yönetimi faktörlerinin güvenilirlik katsayıları düşük çıkmıştır. Gönüllü ifşanın sonuçları ile ilgili 10 sorunun güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. İlişki yönetimi ve psikolojik iyi oluş için güvenilirlik katsayısı .92, alışılmış davranış faktörü için ise .85 olarak bulunmuştur.

Bireysel gizlilik algıları ve kullanıcı tarafından yönetilen gizlilik stratejileri anketi. Masur ve Scharkow (2016) tarafından geliştirilen ölçme aracının amacı, kullanıcıların farklı ifşa yönetimi stratejilerinin, durum güncellemeleri ve sohbetleri ne kadar etkilediğini ortaya koymaktır. Çalışma, sosyal ağ sitelerinde gizlilik yönetimine ve özellikle de veri gizliliği stratejisi olarak ifşa yönetimine odaklanmaktadır. Çalışmada, iletişim gizliliği yönetimi teorisinin, bilgisayar aracılı iletişimde gizliliği anlamak için en kullanışlı görüş olduğu ileri sürülmektedir. Gizlilik algılarındaki farklılıkları ölçmek için, katılımcılara tipik olarak sosyal paylaşım sitelerinde paylaşılan dokuz farklı bilgi türünün bir listesi sunulmuştur. Liste, “en derin korkularım” “kişisel hislerim,” “diğer insanlarla olan ilişkilerden ayrıntılar”, “politik, ahlaki veya dini görüşlerim” ve “gurur duyduğum şeyler” gibi özel bilgileri içermektedir. Bunun dışında “hayatımdaki değişiklikler”, “sevdiğim ve hoşlandığım şeyler”, “hobilerim veya işim”, “fotoğraflarım” gibi daha az özel bilgileri içermektedir. Ayrıca, insanların durum güncellemelerinde ve sohbetlerinde bu bilgi türlerini ne sıklıkla açıkladıkları da ölçülmüştür. Maddeler 5’li Likert tipi şeklinde (5: hiç özel değil, 1: çok özel) tasarlanmıştır. İç tutarlık katsayısı .91 olarak bulunmuştur. Bilgi mahremiyeti ihtiyacını değerlendirmek için 4 maddelik bir ölçek kullanılmıştır (Ör. Bilgilerimin herkese açık olması beni rahatsız etmiyor). İç tutarlık katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Sosyal paylaşım ağlarına yönelik güveni ölçmek için 3 maddelik bir ölçek kullanılmıştır (Ör. Genel olarak, sosyal ağımdaki insanlar güvenilirdir). İç tutarlık katsayısı .72 olarak bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin analizi ve verilerin yorumlanması ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar 1994).

Çalışma Grubu

Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeği geliştirme sürecinde, iki ayrı çalışma grubu oluşturulmuştur. Birinci çalışma grubundaki 640 katılımcı ve ikinci çalışma grubundaki 150 katılımcı, Ortakaradeniz bölgesindeki bir ile bağlı ilçede eğitim gören ortaokul ve lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Büyüköztürk (2005), ön uygulama formunun yeterince geniş bir grup üzerinde uygulanması gerektiğini, grup büyüklüğünün faktör analizi, madde analizi gibi işlemler dikkate alınarak madde sayısının en az 2 kat, hatta tercihen 10 kat olmasının önerildiğini belirtmektedir. Ölçek geliştirme çalışmalarında, Nunnally ve Bernstein (1994) katılımcı sayısının madde sayısının en az 10 katı olması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak H. Tinsley ve D. Tinsley (1987) madde sayısının katılımcı sayısının 5 katı ile 10 katı arasında olabileceğini belirtmekle birlikte en az 300 kişiye ulaşılmasını önermiştir. Bu çalışmada en az 300 katılımcıya ulaşma şartı sağlanmış olmakla birlikte, madde sayısının katılımcı sayısı büyüklüğüne oranı 1:5 olarak belirlenmiştir.

Birinci Çalışma Grubu

Birinci aşamada üretilen 64 maddelik deneme formunun uygulanması amacıyla öncelikle Ortakaradeniz bölgesindeki bir ile bağlı ilçede eğitim gören ortaokul ve lise öğrencilerinden oluşan 640 kişilik bir çalışma grubu belirlenmiştir. Birinci aşama çalışmasında katılımcılardan sadece cinsiyet, yaş ve sınıf gibi değişkenlerle ilgili bilgi toplanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) birinci

çalışma grubu üzerinde yapılmıştır. Analizler için minimum örneklem yeterliği dikkate alınarak AFA için çalışma grubunun % 60'ı (377 katılımcı), DFA için çalışma grubunun % 40'ı (263 katılımcı) rastgele seçilerek kullanılmıştır. Bir örnekleme ikiye bölerek uygulanan AFA ve DFA'nın en yansız sonuçları için bir ölçme aracının en az 500 kişiye uygulanmasının yeterli olduğu, örneklem büyüklüğü ve madde sayısının artışı ile hataların azaldığı ortaya çıkmıştır (Doğan, Soysal ve Karaman, 2017). Birinci çalışma grubundan AFA'nın uygulandığı katılımcıların ilgili bilgileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Birinci Çalışma Grubu AFA Katılımcı Profili

Katılımcı Profili	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kız	210	55.70
	Erkek	167	44.30
Sınıf	6	58	15.40
	7	60	15.90
	8	54	14.30
	9	53	14.10
	10	54	14.30
	11	55	14.60
	12	43	11.40

Tablo 1'de görüldüğü gibi çalışma grubu AFA için 210 kız (%55.7), 167 erkek (%44.3) öğrenciden oluşmaktadır. Yaş aralığı incelendiğinde katılımcıların yaş ortalamasının 14, standart sapmanın ise 1.98 olduğu saptanmıştır. Sınıf düzeyine bakıldığında katılımcıların 6-12. sınıf aralığında dağılım gösterdiği görülmektedir. AFA için sınıf düzeyinin standart sapması 1.977'dir.

Birinci çalışma grubundan DFA'nın uygulandığı katılımcıların ilgili bilgileri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Birinci Çalışma Grubu DFA Katılımcı Profili

Katılımcı Profili	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kız	133	50.57
	Erkek	130	49.43
Sınıf	6	38	14.40
	7	32	12.20
	8	41	15.60
	9	35	13.30
	10	32	12.20
	11	36	13.70
	12	49	18.60

DFA'nın yapıldığı çalışma grubunda 133 kız (%50.57), 130 erkek (%49.43) katılımcı bulunmaktadır. Yaş aralığı incelendiğinde katılımcıların yaş ortalamasının 14, standart sapmanın ise 2.045 olduğu saptanmıştır. Sınıf düzeyine bakıldığında katılımcıların 6-12. sınıf aralığında dağılım gösterdiği görülmektedir. DFA için sınıf düzeyinin standart sapmasının 2.071 olduğu saptanmıştır.

İkinci Çalışma Grubu

Araştırmanın ikinci aşamasında ölçeğin 27 maddelik nihai formunun ölçüt dayanaklı geçerliliğini belirlemek amacıyla 6-12. sınıflarda öğrenim gören ortaokul ve lise öğrencilerinden oluşan 150 kişilik bir çalışma grubu seçilmiştir. İkinci çalışma grubunu oluşturan bireylerin bilgileri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. İkinci Çalışma Grubu Katılımcı Profili

Katılımcı Profili	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kız	92	61.30
	Erkek	58	38.70
Sınıf	6	20	13.30
	7	20	13.30
	8	22	14.70
	9	22	14.70
	10	22	14.70
	11	22	14.70
	12	22	14.70

Tablo 3'te görüldüğü üzere çalışma grubu 92 kız (% 61.3), 58 erkekten (% 38.7) oluşmaktadır. Yaş ortalamasının 14.64, standart sapmanın ise 1.922 olduğu saptanmıştır. Sınıf düzeyinin 6-12. sınıf aralığında neredeyse eşit dağılım gösterdiği görülmektedir. Sınıf düzeyinde standart sapmanın 1.989 olduğu saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği ve Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği

Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği ve Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği, 6-7-8. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin interneti ne düzeyde güvenli ve sorumlu kullandığını saptayabilmek için Mihçı ve Kılıç-Çakmak (2017) tarafından geliştirilen Öğrenci Siber Sağlık Ölçeği (ÖSSÖ)'nin alt boyutları olarak geliştirilmiş ölçeklerdir. ÖSSÖ, 6-7-8. sınıfta öğrenim gören 11-15 yaş arası 528 öğrenciye uygulanmıştır. ÖSSÖ kapsamında, öğrencilerin güvenli ve sorumlu internet kullanımına yönelik farkındalıklarını belirleyen "internet bağımlılığı", "siber zorbalık", "çevrimiçi nezaket", "çevrimiçi mahremiyet", "çevrimiçi uygunsuz içerik", "telif hakkı" ve "çevrimiçi güvenlik" ölçek maddeleri bulunmaktadır. Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği, öğrencilerin çevrimiçi mahremiyetlerine yönelik davranışlarını ayırt etmeyi içeren tek boyutlu 4 maddeden oluşmakta ve 4'lü Likert tipinde derecelendirilmektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .60 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .42 olarak bulunmuştur. Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği, öğrencilerin çevrimiçi güvenliğe yönelik davranışlarını ayırt

etmeyi içeren 2 boyut ve 11 maddeden oluşmakta ve 4'lü Likert tipinde derecelendirilmektedir. Ölçeğin çevrimiçi güvenli olmayan davranışlar faktörünün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .82, çevrimiçi güvenli davranışlar faktörünün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı olarak .66 bulunmuştur. Bu araştırmada çevrimiçi güvenli davranışlar faktörünün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .50, çevrimiçi güvenli olmayan davranışlar faktörünün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .63 olarak bulunmuştur. Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği Ek 1'de, Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği Ek 2'te verilmiştir.

Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Deneme Formu

Clark and Watson'a (1995) göre, bir ölçme aracı geliştirmenin ilk adımı konu ile ilgili teorik kavramları ve bunların birbiriyle ilişkisini iyi bilmektir. Bu kapsamda öncelikle ergenlerde sosyal medya mahremiyetini koruma becerilerinin ölçülmesine yönelik alan yazın incelenmiş, bununla birlikte sosyal medyada mahremiyeti koruma ile ilgili beş farklı ölçme aracı incelenmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde, madde havuzu oluşturma aşamasında, 15-18 yaş arası 10 öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşmede katılımcılara; sosyal medyayı kullanma alışkanlıkları ve sosyal medyada mahremiyeti koruma becerilerine yönelik yarı yapılandırılmış 11 soru sorulmuştur (Ek 3). Alınan cevaplar "içerik analizi" yöntemiyle analiz edilmiş ve sonuçlar dikkate alınarak madde havuzu için sorular eklenmiştir.

Alan yazın incelemesi, ölçme araçlarının değerlendirilmesi ve görüşme sonrasında 58 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunu oluşturan maddeler psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanından 2 uzmana, ölçme ve değerlendirme alanından 1 uzmana ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri alanından 3 uzmana gönderilmiştir. Alan uzmanlarından madde havuzundaki tüm maddelerin, sosyal medyada mahremiyeti koruma becerisine ve uygun alt boyuta yazılmış olup olmadığını '1: Hiç uygun değil, 5: Tamamen uygun' şeklinde değerlendirmeleri ve gerekli ise düzeltme önerisi vermeleri istenmiştir. Madde havuzunu oluşturan 58 maddenin her birinde, iki ya da daha fazla uzmanın hiç uygun değil şeklinde puanladığı maddeler madde havuzunun dışına çıkarılmıştır. Uzmanlardan, bazı maddelerde birden fazla ifade olduğu, bunların ayrı maddeler şeklinde yazılması gerektiği şeklinde öneriler de gelmiştir. Uzmanların düzeltme önerileri de dikkate alınarak araştırmacı ve danışmanları tarafından madde havuzu yeniden değerlendirilmiş madde sayısı 64'e çıkarılmıştır. Ölçek ergenlerin

sosyal medyada mahremiyeti koruma becerilerini değerlendirebilecekleri bir ölçme aracı olarak tasarlandığından, maddelerin 1 (Kesinlikle katılmıyorum) - 5 (Kesinlikle katılıyorum) aralığında, beşli Likert tipinde puanlanmasına karar verilmiştir. Ölçeğin Deneme Formu Ek 4’de verilmiştir.

Birinci aşama deneme formu, açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi çalışmaları için birinci çalışma grubuna uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre nihai ölçek formu elde edilmiştir. Nihai ölçek formu, ölçüt dayanaklı geçerlilik ve Cronbach Alpha ve test tekrar test güvenilirliğini sınamak için ikinci çalışma grubuna uygulanmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapıldıktan sonra ölçek kullanıma hazır hale gelmiştir. Uygulama sonuçları ilgili detaylar “Bulgular” kısmında yer almaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri 2018-2019 eğitim- öğretim yılında toplanmıştır. Araştırma için gerekli izinler alınmıştır. Birinci uygulamada AFA ve DFA için kişisel bilgi formu ve ölçeğin 64 maddelik deneme formu, ölçeği yanıtlamayı kabul eden 640 katılımcıya, araştırmacı tarafından sınıf ortamında uygulanmıştır. Öncelikle katılımcılara çalışmanın amacı anlatılarak, kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Uygulama yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Katılımcılara ölçeği doldurmaya başladıktan sonra isterlerse yarım bırakabilecekleri belirtilmiştir.

Ölçüt dayanaklı geçerlilik ve güvenilirlik için 27 maddelik nihai ölçek formu, çevrimiçi mahremiyet ölçeği ve çevrimiçi güvenlik ölçeği yanıtlamayı kabul eden 150 katılımcıya, araştırmacı tarafından sınıf ortamında uygulanmıştır. Uygulama yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Test tekrar test için aynı katılımcılara iki hafta sonra tekrar ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde AFA için IBM SPSS 25, DFA için LISREL 8.5 programları kullanılmıştır. Verilerin girişinde yanlışlık yapıp yapılmadığı kontrol edilerek maddelerin 1.00 ile 5.00 arasında değişen minimum ve maksimum değerleri betimsel istatistik tablosunda gözlenmiştir. Uç değerler incelenmiş üst uç değer 5.00, alt uç değer 1.00 olduğu görülmüştür. Herhangi bir eksik ya da hatalı veri girişine rastlanılmamıştır. Toplanan verilerde, örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığını

sınamak için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve verinin faktörlere ayrılmasının uygunluğunu sınamak için Bartlett Küresellik testi kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde özdeğeri bir ve birden büyük olan faktörlerin önemli olması kriteri (Karagöz ve Kösterelioğlu, 2008) ile yamaç birikinti grafiği kullanılmıştır. Tabachnick ve Fidell (2013), her bir değişkenin yük değerlerinin .32 ve üzerinde olması gerektiğini belirtmektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre .32 sınırının altında kalan maddeler, birden fazla faktörde yer alan binişik maddeler, kuramsal çerçeveye göre uygun olmayan faktörde yer alan maddeler ve faktör yükleri arasında .10'dan az olan maddeler formdan çıkarılmıştır ve toplam varyansın % 46.33 olduğu 27 maddelik yeni bir ölçek formu elde edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlerin doğruluğunu test etmek amacıyla ayrıca doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda ulaşılan uyum iyiliği indeksleri GFI \geq .85 (Jöreskog ve Sörbom, 1988), AGFI \geq .80 (Marsh, Balla ve McDonald, 1988), IFI ve CFI \geq .90 (Bentler, 1990), NFI \geq .90 (Hu ve Bentler, 1999), NNFI \geq .90 (Bentler ve Bonett, 1980), RMSEA $<$.10 (Bentler ve Bonett, 1980) kriterlerine göre değerlendirilmiştir.

İkinci uygulamada 27 maddelik nihai ölçek formu 150 katılımcıya uygulanmıştır. Bu aşamada katılımcılara nihai ölçek formunun yanı sıra Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği ve Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği de uygulanmıştır. Ölçüt dayanaklı geçerliliği ortaya koymak için ölçeğin faktör puanları ile Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği faktör puanları ve Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık anlamındaki güvenilirliği için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin test – tekrar test güvenilirliği ise iki hafta arayla yapılan uygulamayla ortaya konulmuştur. Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin nihai formu Ek 5'te verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde ölçeğin geliştirilmesi sırasında yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları açıklanmıştır. Bu sebeple açımlayıcı faktör analizi (AFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA), ölçüt dayanaklı geçerliliği için koralasyon analizi, güvenilirlik için iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları (Cronbach Alpha) ve test tekrar test sonuçlarına yer verilmiştir.

Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Geçerlilik Çalışmaları

Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeği geçerlilik çalışmaları doğrultusunda, ölçeğin kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve ölçüt dayanaklı geçerliliği incelenmiştir.

Kapsam Geçerliliği

Eğitim ve psikolojide ölçek geliştirme çalışmalarında, geliştirilmek istenilen ölçek ile ölçülmek istenilen özellik arasındaki bağlantının tutarlı olması amaçlanmaktadır. Bu nedenle; ölçeği oluşturan maddelerin yüksek düzeyde psikometrik özellikler göstermesi gerekir. Ölçek maddelerinin kapsam geçerliliğini belirlemenin yollarından biri uzman görüşlerine başvurmaktır (Yurdugül, 2005). Bu amaçla yapılan çalışmada, toplam 58 maddeden oluşan madde havuzu, 6 uzmanın görüşüne sunulmuş ve maddeleri 1 (Hiç uygun değil) – 5 (Tamamen uygun) aralığında değerlendirmeleri, uygun olmayan maddeleri yeniden ifade etmeleri istenmiştir. En az 2 uzmanın 1:Hiç uygun değil olarak değerlendirdiği maddeler madde havuzundan çıkarılmıştır. Alınan tüm geri bildirimler değerlendirilerek deneme formuna son hali verilmiştir.

Yapı Geçerliliği

Büyüköztürk'e (2002) göre, yapı geçerliliğine ilişkin, faktör analizi "testten elde edilen puanların, testin ölçtüğünü varsaydığı şeyi ölçüyor mu?" sorusuna cevap aramaktadır. Bu anlamda, faktör analizi ölçek puanlarının yapı geçerliliğinin değerlendirilmesine önemli katkı sağlamaktadır. Bu çalışma kapsamında yapı geçerliliğini saptamak amacı ile AFA ve DFA yapılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi. Örneklem büyüklüğünü incelemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerleri incelenmiştir. Kaiser–Mayer–Olkin (KMO), faktör analizi için örneklemin yeterliliğini ölçer ve kabul edilebilir değerlerin 0,5 ‘ten büyük olması gerekir (Ghosh ve Jintanapakanont, 2004). Verilerin faktör çıkarmaya uygunluğunu belirlemek için de Bartlett Küresellik testi kullanılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. KMO ve Bartlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)		0.91
Örneklem yeterliliği		
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Kay-Kare	3828,721
	Serbestlik Derecesi	351
	Anlamlılık Düzeyi	0.00

Tablo 4’te görüldüğü gibi ölçek maddelerine ait KMO değeri .91 olarak tespit edilmiş ve bu değerle örneklem büyüklüğünün faktör analizi için “mükemmel” olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyi .00 çıkmıştır. Bu değerler verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada madde faktör yükü değeri alt sınırı .32 olarak alınmıştır. Eğitim ve psikoloji alanında ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan analizlerden biri temel bileşenler analizi (TBA) dir. TBA’nin genel amacı, değişken azaltma ve yorumlamadır. Çok sayıdaki değişkeni, bilgi kaybına uğratmadan daha az sayıda değişkene indirger ve yorum yapabilme gücünü artırır (Tezbaşaran ve Gelbal, 2018). Faktör analizi kapsamında faktörleştirme tekniği seçilirken, döndürme teknikleri kullanılmaksızın analizin yorumlanabilir sonuçlar vermeyebileceği ifade edilmektedir. Döndürme işlemiyle maddelerin bir faktördeki yükleri artarken diğer faktörlerdeki yüklerinin azaldığı, bunun sonucunda da faktörlerin kendileri ile yüksek ilişkili olan maddelerle gruplandıkları ve bu sayede faktör yükleri tablosunun daha kolay yorumlanabileceği düşünülmektedir (Çokluk ve diğerleri, 2012).

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, 5 faktörlü bir yapı ortaya çıkmış, ancak yamaç birikinti grafiği ve alan yazındaki kuramsal çerçeve dikkate alınarak analizlerin üç faktörlü yapı üzerinden yapılmasına karar verilmiştir. Bu faktörler gizliliği koruma eğilimi, özyeterlilik ve gizliliği koruma davranışı olarak adlandırılmıştır. Araştırmada faktörlerin yapısını incelemek için varimaks döndürme yöntemi kullanılmıştır. Sık kullanılan döndürme yöntemlerinden birisi ise varimaks döndürmedir. Varimaks döndürmede faktör matrisi sütunundaki bazı değerler 1'e yaklaştırılırken, geriye kalan çok sayıda değer 0'a yaklaştırılır. Bu durum daha iyi yorum yapılması için faktör varyanslarının maksimum olmasını sağlar (Tatlıdil, 1992; akt. Çokluk ve diğerleri, 2012). Varimaks döndürme ile yapılan faktör analizi kapsamında, .32 sınırının altında kalan maddeler (2, 11, 16, 37 ve 54.); birden fazla faktörde yer alan binişik maddeler (1., 4., 8., 14., 15., 19., 20., 21., 27., 29., 42., 43., 45., 46., 49., 51., 52., 53., 55., 56., 60., 62. ve 63.); kuramsal çerçeveye göre uygun olmayan faktörde yer alan maddeler (36., 38., 64.); faktör yükleri arasındaki fark .10'dan az olan maddeler (3., 13., 25, 58., 59. ve 61.) veri setinden çıkarılmıştır. Toplamda 37 madde ölçek dışında bırakılmış ve 27 maddelik yeni bir ölçek formu elde edilmiştir. Tablo 5'te faktör öz değerleri, varyans ve yığılımlı varyans değerleri gösterilmiştir.

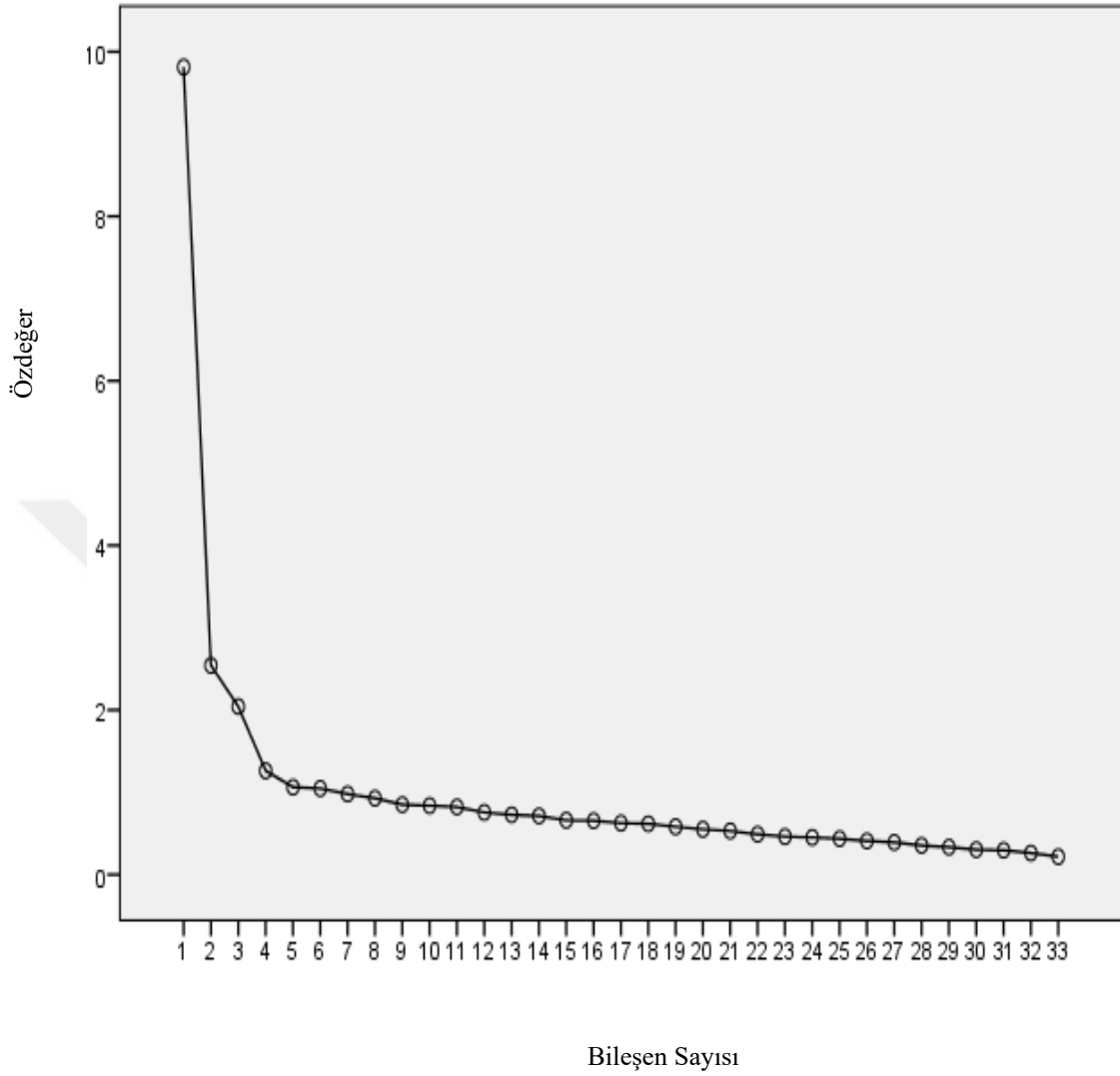
Tablo 5. Faktör Öz değerleri, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri

Bileşen	Özdeğer	Varyans	Yığılımlı Varyans
1	8.31	30.78	30.78
2	2.24	8.33	39.11
3	1.95	7.22	46.33

Tablo 5'teki açıklanan toplam varyans tablosuna göre birinci faktör toplam varyansın % 30.78'ini, iki faktör birlikte varyansın % 39.11'ini, üç faktör birlikte % 46.33'ünü açıklamıştır. Ayrıca faktör özdeğerlerinin 1'den büyük olduğu gözlenmiştir. Tavşancıl'a (2002) göre sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile % 60 arasında değişen toplam varyans oranlarının yeterli kabul edilmektedir.

Şekil 1'de varimaks döndürme sonrası yamaç birikinti grafiği gösterilmiştir.

Yamaç Birikinti Grafiği

Şekil 1. Varimaks Döndürme Sonrası Yamaç Birikinti Grafiği

Dikey ekseninde özdeğerlerin yatay ekseninde ise faktörlerin yer aldığı yamaç birikinti grafiği incelendiğinde, yüksek ivmeli düşüşün üçüncü noktadan sonra azaldığı görülmektedir. Yamaç birikinti grafiği üç faktörlü yapıyı işaret etmektedir.

Tablo 6'da varimaks döndürme sonucunda maddelerin faktörlere dağılımları ve faktör yükleri gösterilmiştir.

Tablo 6. Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı

Maddeler	Gizliliği Koruma Eğilimi	Özyeterlilik	Gizliliği Davranışı	Koruma
23	.747			
30	.716			
26	.713			
24	.696			
28	.674			
31	.667			
35	.665			
33	.635		.300	
32	.616		.326	
34	.568			
10		.764		
9		.751		
7		.692		
5	.325	.647		
12		.578		
6	.422	.574		
22		.542		
17	.375	.534		
18	.352	.521		
47			.679	
44			.651	
41			.595	
40			.540	
48	.342		.521	
57	.323		.466	
39			.455	
50			.428	

Şencan'a (2005) göre, her faktörün altında en az 3 madde olması gerekmektedir. Varimax döndürme sonucunda oluşan faktör özdeğerleri, varyans ve yığılımlı varyans değerleri ve yamaç-birikinti grafiği birlikte incelendiğinde özdeğeri 1'den büyük üç faktör bulunmakta, yamaç-birikinti grafiği üç faktörlü yapıyı göstermekte, bu faktörler altında en az üç madde bulunmakta ve faktörler altında toplanan maddelerin aynı kavramsal anlama sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Tespit edilen bu üç faktörün toplam varyansın % 46.33'ünü açıkladığı görülmektedir.

Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin birinci faktörü, 23., 24., 26., 28., 30., 31., 32., 33., 34. ve 35. madde ile birlikte, toplam 10 maddeden oluşan gizliliği koruma eğilimi faktörüdür. Birinci faktör toplam varyansın % 8.33'ünü açıklamaktadır. Bu faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri 56 ile .74 arasında değişmektedir. ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin ikinci faktörü 5., 6., 7., 9., 10., 12., 17., 18. ve 22. maddelerle toplam dokuz maddeden oluşan özyeterlilik faktörüdür. Maddeler toplam varyansın % 30.78'ini açıklamaktadır. İkinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .52 ile .76 arasında

değişmektedir. Ölçeğin üçüncü faktörü ise 39., 40., 41., 44., 47., 48., 50. ve 57. madde ile birlikte toplam sekiz maddeden oluşan gizliliği koruma davranışı faktörüdür. Bu faktör toplam varyansın % 7.22'sini açıklamaktadır. Üçüncü faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .42 ile .67 arasında değişmektedir.

Açımlayıcı faktör analizine ek olarak maddeler arası korelasyon ve madde - toplam puan korelasyonları değerlendirilmiştir. Ölçek maddeleri ile toplam puan arasındaki korelasyonlar Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Madde Toplam Korelasyonları

Madde No	Gizliliği Koruma Eğilimi	Özyeterlilik	Gizliliği Koruma Davranışı
M23	.70**		
M24	.64**		
M26	.64**		
M28	.54**		
M30	.68**		
M31	.61**		
M32	.67**		
M33	.68**		
M34	.58**		
M35	.66**		
M5		.54**	
M6		.60**	
M7		.53**	
M9		.57**	
M10		.60**	
M12		.52**	
M17		.54**	
M18		.58**	
M22		.44**	
M39			.31**
M40			.51**
M41			.43**
M44			.38**
M47			.42**
M48			.55**
M50			.54**
M57			.33**

** $p < .01$

Tablo 7’de görüldüğü gibi her bir madde için madde toplam puan arasındaki korelasyonlar .31 ile .70 arasında değişmektedir. Büyüköztürk’e (2007) göre, madde toplam korelasyonu için alınabilecek sınır değerin 0.30 olması gerekmektedir.

Doğrulayıcı faktör analizi. Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin açımlayıcı faktör analizi ile ortaya konan yapısı ayrıca doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Faktör yapısını test etmek amacıyla yapılan DFA için AFA’nın yapıldığı veri setinden ayrı bir veri seti kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının değerlendirilmesinde uyum iyiliği istatistiklerinden yararlanılmıştır. Uyum iyiliği istatistiklerinde ki-kare (χ^2) istatistiği, RMSEA, CFI, NFI, NNFI, IFI, GFI ve AGFI kullanılmıştır (Erkorkmaz, Etikan, Demir, Özdamar ve Sanisoğlu, 2013; Sürgevil, Tolay ve Topoyan, 2013; Yaşlıoğlu, 2017).

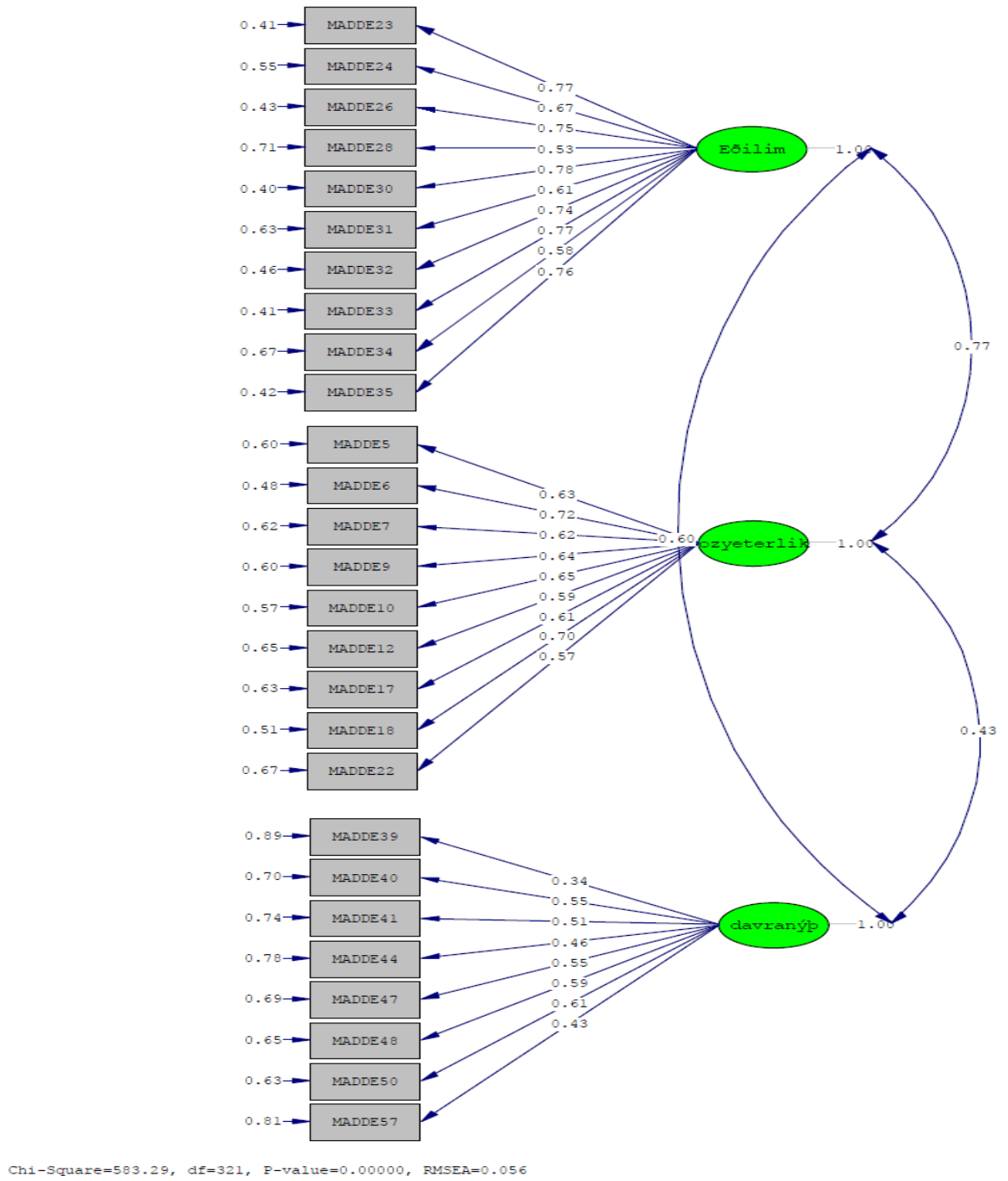
Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin açımlayıcı faktör analizi sonucunda belirlenen yapısını test etmek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi için 263 kişiden oluşan bir veri seti kullanılmıştır. Analizlerde veri setindeki göstergeler arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi ve faktör çözümlerinin daha iyi yapılabilmesi için (Tabachnick ve Fidell, 2007) en çok olabilirlik yöntemi (Maximum Likelihood) kullanılmıştır. DFA sürecinde, ilk olarak birinci düzey DFA gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda ki-kare değeri 583.29 ve serbestlik derecesi ise 321 olarak tespit edilmiştir. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı $\chi^2(321) = 583.29$ ($p < .001$), $\chi^2/sd = 1.82$ ’dir. Araştırma kapsamında ikinci düzey DFA yapılarak alt boyutların bir üst faktörde birleşip birleşmediği test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda gizliliği koruma eğilimi, özyeterlilik ve gizliliği koruma davranışı alt boyutlarının bir üst yapıda birleştiğini doğrulamıştır. Birinci ve ikinci düzey DFA’ya ilişkin uyum değerleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Birinci ve İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

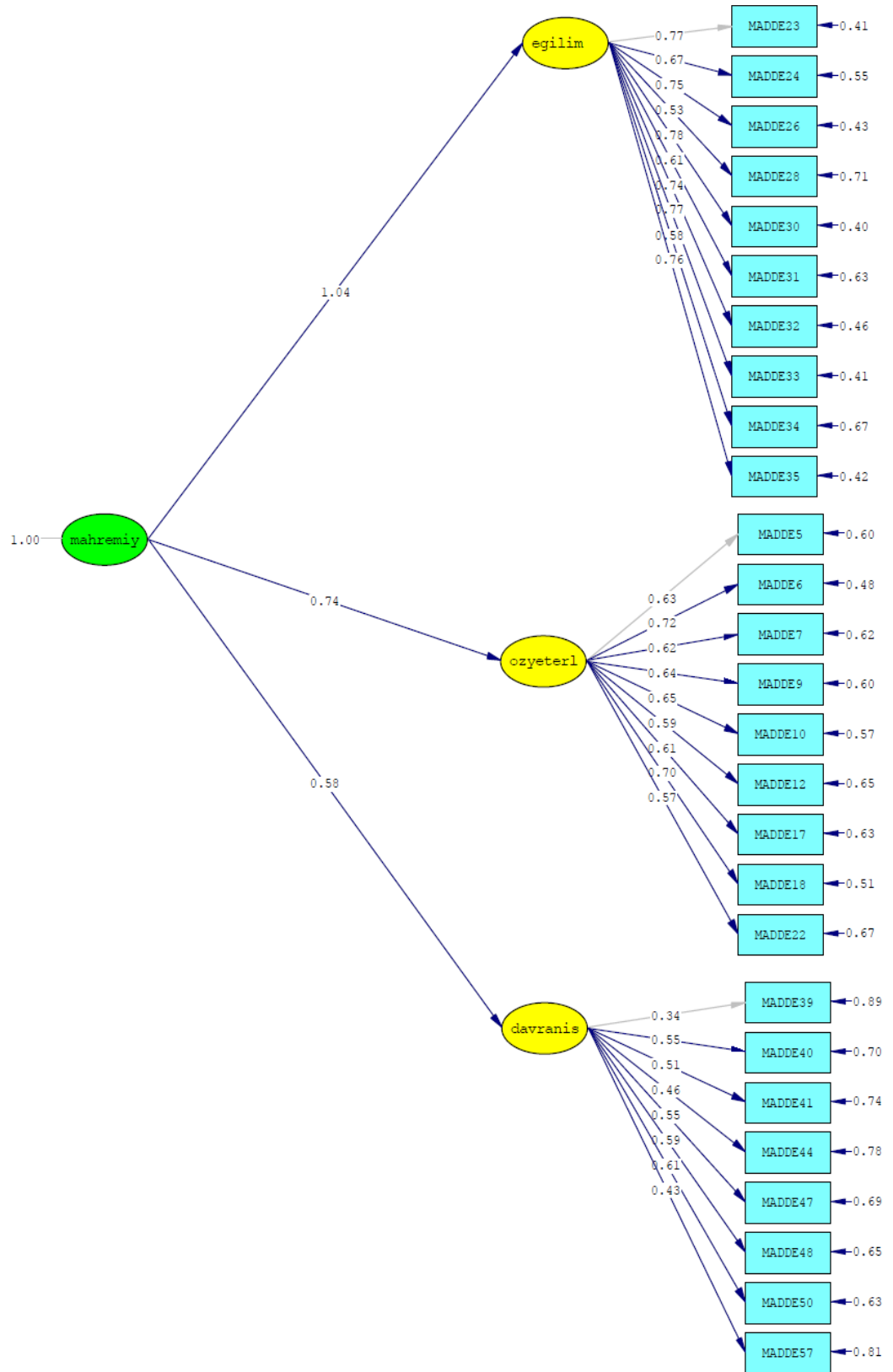
	Uyum İndeksleri		İyi Uyum	Mükemmel Uyum
	Birinci Düzey DFA	İkinci Düzey DFA		
X^2/sd	1.82	1.82	≤ 5	≤ 3
NFI	0.93	0.93	$\geq .90$	$\geq .95$
NNFI	0.97	0.97	$\geq .90$	$\geq .95$
CFI	0.97	0.97	$\geq .90$	$\geq .95$
IFI	0.97	0.97	$\geq .90$	$\geq .95$
RMSEA	0.056	0.056	$\leq .08$	$\leq .05$
GFI	0.86		$\geq .85$	$\geq .95$
AGFI	0.83		$\geq .80$	$\geq .90$
RFI		0.93	$\geq .90$	$\geq .95$

Tablo 8 değerlendirildiğinde birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum indekslerinin de kabul edilebilir sınırlarda olduğu gözlenmiştir.

Analizde herhangi bir modifikasyon yapılmamıştır. Modelin anlamlı ve değerlerin kabul edilebilir sınırlarda olduğu görülmektedir. Hair, Black, Babin ve Anderson (2010), AGFI ve GFI değerlerinin model karmaşıklığından olumsuz yönde etkilendiğini belirtmektedir. AGFI ve GFI değerlerinin düşük olmasının sebebinin model karmaşıklığı olabileceği düşünülmektedir. Yapılan analiz sonucunda ölçme modelinde yer alan göstergelere ait t değerlerinin 4.98 ile 14.39 arasında değiştiği ve bu değerlerin .05 düzeyinde anlamlı oldukları, hata varyanslarının .90 değerinin altında olduğu görülmektedir. Birinci düzey DFA diyagramı Şekil 2’de, ikinci düzey DFA diyagramı Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 2. Birinci Düzey DFA Diyagramı

Chi-Square=583.29, df=321, P-value=0.00000, RMSEA=0.056

Şekil 3. İkinci Düzey DFA Diyagramı

Ölçüt Dayanaklı Geçerlilik

Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin uyum geçerliliği ortaya koymak için ölçeğin faktör puanları ile Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği faktör puanları ve Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve bulgular Tablo 9’de gösterilmiştir.

Tablo 9. Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Puanları ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	Gizliliği Koruma Eğilimi	Özyeterlilik	Gizliliği Koruma Davranışı	Çevrimiçi Mahremiyet	Çevrimiçi Güvenli Davranışlar	Çevrimiçi Güvenli Olmayan Davranışlar
Gizliliği Koruma Eğilimi	1	.34**	.41*	.31**	.23**	-.27**
Özyeterlilik		1	.07	.07	.30**	.04
Gizliliği Koruma Davranışı			1	.62**	.24**	-.39**
Çevrimiçi Mahremiyet				1	.26**	-.36**
Çevrimiçi Güvenli Davranışlar					1	-.19*
Çevrimiçi Güvenli Olmayan Davranışlar						1

n = 150, ***p* < .01, **p* < .05

Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeği faktör puanları ve çevrimiçi mahremiyet ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde özyeterlilik faktör puanları ile çevrimiçi mahremiyet faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .07 olduğu tespit edilmiş ve değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Çevrimiçi mahremiyet faktör puanları ile gizliliği koruma eğilimi faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .31 ve gizliliği koruma davranışı faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .62 bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (*p* < .01). Ergenler için sosyal medya mahremiyeti

koruma becerileri ölçeği faktör puanları ve çevrimiçi güvenlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde özyeterlilik faktör puanları ile çevrimiçi güvenli davranışlar faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .30, gizliliği koruma eğilimi faktör puanları ile çevrimiçi güvenli davranışlar faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .23 ve gizliliği koruma davranışı faktör puanları ile çevrimiçi güvenli davranışlar faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .24 bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < .01$). Özyeterlilik faktör puanları ile çevrimiçi güvenli olmayan davranışlar faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .04 olarak bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Çevrimiçi güvenli olmayan davranışlar faktörü ile gizliliği koruma eğilimi ($r = -.27^{**}$) ve gizliliği koruma davranışı ($r = -.39^{**}$) korelasyon katsayısı arasında ters yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < .01$). Elde edilen bulgular doğrultusunda ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin benzer ölçüt dayanaklı geçerliliğe sahip olduğu söylenebilir.

Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Güvenirlik Çalışması

İç tutarlılık (Cronbach Alpha)

Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin güvenilirliğinin tespit edilmesinde Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Birinci uygulamanın ($n=377$) ve ikinci uygulamanın ($n=150$) katılımcı grubu verileriyle ayrı ayrı Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı değerlendirilmiştir. Faktörlere ait Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayı değerleri Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Faktörlerine İlişkin Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayıları

Faktörler	Cronbach Alpha	
	1. Uygulama	2. Uygulama
Gizliliği Koruma Eğilimi	.90	.85
Özyeterlilik	.85	.85
Gizliliği Koruma Davranışı	.73	.65
Tüm Ölçek	.85	.90

Tablo 10 incelendiğinde Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları ilk uygulamada gizliliği koruma eğilimi faktörü için .90, özyeterlilik faktörü için .85, gizliliği koruma davranışı faktörü için .73 olduğu gözlenmektedir. İkinci uygulamada ise gizliliği koruma eğilimi faktörü için .85, özyeterlilik faktörü için .85, gizliliği koruma davranışı faktörü için .65 olduğu görülmektedir. Test tekrar test için yapılan ilk uygulamanın Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .85, ikinci uygulamanın ise .90 olarak belirlenmiştir.

Test Tekrar Test

Ölçeğin test – tekrar test yöntemiyle güvenilirliğini belirlemek amacıyla ise ikinci çalışma grubuna ($n=150$) iki hafta arayla uygulama yapılmıştır. Test tekrar test güvenilirliği için yapılan iki uygulama arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği’ne İlişkin Test Tekrar Test Uygulamaları Güvenirlik Katsayıları

Faktörler	Test Tekrar Test Güvenirliği
Gizliliği Koruma Eğilimi	.55
Özyeterlilik	.78
Gizliliği Koruma Davranışı	.54
Tüm Ölçek	.78

Tablo 11 incelendiğinde uygulamalar arası korelasyon, gizliliği koruma eğilimi için faktörü için .55, özyeterlilik faktörü için .78 ve gizliliği koruma davranışı faktörü için .54 olarak tespit edilmiştir. Tüm ölçek için her iki uygulama arası korelasyon katsayısı .78 olarak bulunmuştur.

Ergenler için Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği’nin Puanlanması

Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeği maddelerinin değerlendirilmesi 5’li likert tipine göre tasarlanmıştır. Tamamen katılıyorum cevabı için 5, katılıyorum cevabı için 4, kısmen katılıyorum cevabı için 3, katılmıyorum cevabı için 2 ve kesinlikle katılmıyorum cevabı için 1 puan verilerek ölçeğin puanlanması yapılmaktadır. Ölçekte bir madde tersten puanlanmaktadır. Olumsuz sorularda tersten

kodlama yapılmıştır. Bu kapsamda ölçeğin 20. maddesi, tamamen katılıyorum cevabı için 1, katılıyorum cevabı için 2, katılmıyorum cevabı için 4 ve kesinlikle katılmıyorum cevabı için 5 puan verilmesi gerekmektedir. Tüm ölçekten alınabilecek en düşük puan 27, en yüksek puan ise 135'tir. Gizliliği koruma eğilimi faktöründen alınabilecek puan aralığı 10-50, özyeterlilik faktöründen alınabilecek puan aralığı 9-45, gizliliği koruma davranışı faktöründen alınabilecek puan aralığı 8-40'tır. Test tekrar test uygulamasında gizliliği koruma eğilimi, özyeterlilik ve gizliliği koruma davranışı faktörlerinden alınan en düşük puanlar sırasıyla 14, 13 ve 10; en yüksek puanlar ise 50, 45 ve 40 puan olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puan sosyal medyada gizliliği koruma eğiliminin, mahremiyeti koruma özyeterliliğinin ve gizliliği korumaya yönelik davranış becerilerinin yüksek seviyede olduğunu, düşük puan ise gizliliği koruma eğiliminin sosyal medyada mahremiyeti koruma özyeterlilik algısının ve gizliliği korumaya yönelik davranış becerilerinin düşük seviyede olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı ergenlerin sosyal medyada mahremiyeti koruma becerilerini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Bu amaçla öncelikle alan yazında, sosyal medyada mahremiyet, gizlilik ve kendini açma konusundaki çalışmalar (Chen ve Michael, 2012; O'Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011; Young ve Haase, 2009) ve sosyal medyada mahremiyetin korunmasına yönelik geliştirilen ölçme araçları (Masur ve Scharrow, 2016; Othman ve diğerleri, 2016; Waters ve Ackerman, 2011; Youn, 2009; Young ve Quan-Haase, 2009) incelenmiş ve kuramsal temelden yola çıkılarak madde havuzu oluşturulmuştur. Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda ölçme aracının maddelerin faktör yüklerinin uygun olduğu, üç faktörün toplam varyansın önemli bir kısmını (% 46.33) açıkladığı görülmektedir. Güvenilirlik katsayısının yeterli olduğu ve doğrulayıcı faktör analizindeki uyum indekslerinin iyi uyuma işaret ettiği gözlenmiştir.

Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğindeki alt boyutlardan ilki gizliliği koruma eğilimi olarak isimlendirilmiştir. Gizliliği koruma eğilimi, bireyin gizlilik konusundaki temel inançlarını ifade eder. Bir kişinin mahremiyet değerleri ve mahremiyete yönelik psikolojik ihtiyaçlar hakkında genel tutumu olarak tanımlanır. Genellikle bir kişilik özelliği olarak ele alınır ve çoğunlukla çevrimiçi gizlilik kaygısı gibi gizlilik inançları için belirleyicidir (Kamp 2016). Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğindeki alt boyutlardan ikincisi özyeterlilik olarak isimlendirilmiştir. Özyeterlilik; bireyin, kendini risklerden koruyabilme yeteneği olduğuna dair inancı olarak tanımlanabilir (Othman ve diğerleri, 2016). Özyeterlilik, bireyin bir davranışı gerçekleştirmeden önce kendini konu ile ilgili ne kadar yeterli gördüğü ile ilgilidir (Bandura, 1997). Bu alt boyutun araştırma kapsamında incelenen Sosyal Paylaşım Sitelerinde Gizlilik Endişesi ve Gizliliği Koruma Faktörleri Ölçeği ve Genç Ergenlerin Gizliliği Koruma Davranışları Anketi'nde yer aldığı görülmektedir (Othman ve diğerleri, 2016; Youn, 2009). Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğindeki son alt boyut ise gizliliği koruma davranışı olarak isimlendirilmiştir. Gizliliği koruma davranışı; bireylerin, çevrimiçi ortamlarda, kendi kişisel bilgilerini/paylaşımlarını korumak için yaptıkları davranışları ifade eder (Kamp 2016). Bu boyut, sosyal medyada mahremiyetin ölçümü ile ilgili geliştirilen ve araştırma

kapsamında incelenen Sosyal Paylaşım Sitelerinde Gizlilik Endişesi ve Gizliliği Koruma Faktörleri Ölçeği (Othman ve diğerleri, 2016), Genç Ergenlerin Gizliliği Koruma Davranışları Anketi (Youn, 2009) ve Sosyal Ağ Sitelerinde Bilgiyi Açıklama ve İnternet Gizlilik Kaygısı Anketi'nde (Young ve Quan-Haase, 2009) yer aldığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen bazı ölçme araçlarında sosyal medyada mahremiyet standartlarından farklı alt boyutların da var olduğu görülmüştür. Örneğin; Othman ve diğerleri (2016) tarafından geliştirilmiş olan Sosyal Paylaşım Sitelerinde Gizlilik Endişesi ve Gizliliği Koruma Faktörleri Ölçeği incelendiğinde, özyeterlilik ve gizliliği koruma davranışı alt boyutlarından farklı olarak bilgi gizliliği endişesi, algılanan ciddiyet, algılanan güvenlik açığı, çözüm etkinliği, ödül, kendilik gizliliği algısı, başkalarına yönelik gizlilik algısı, algılanan müdahalecilik faktörlerinin var olduğu gözlenmektedir. Young ve Quan-Haase (2009) tarafından geliştirilmiş olan Sosyal Ağ Sitelerinde Bilgiyi Açıklama ve İnternet Gizlilik Kaygısı Anketi'nde, gizliliği koruma davranışı alt ölçeğinden farklı olarak bilgi paylaşımı, kişisel ağ boyutu, gizlilik endişesi, istenmeyen kullanıcılarla ilgili endişe ve profil görünürlüğü şeklinde alt ölçekler bulunmaktadır. Youn (2009) tarafından geliştirilen Genç Ergenlerin Gizliliği Koruma Davranışları Anketi'nde özyeterlilik ve gizliliği koruma stratejileri alt ölçeklerinden farklı olarak gizlilik risklerine karşı savunmasızlık, bilginin açıklanmasından kaynaklanan yararlar, çevrimiçi gizlilik kaygısı seviyesi ve içsel kaynaklar alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Waters ve Ackerman (2011) tarafından geliştirilen Gönüllü Bilgilendirme Motivasyonu ve Algılanan Sonuçları Ölçeği'nde; öz sunum, ilişki yönetimi, bilgi depolama ve eğlence, eğilimleri koruma, bilgi paylaşımı ve gösteriş şeklinde alt boyutlar bulunmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen ölçme araçlarının, ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeği kapsamı dışında kalan alt boyutlarına ait maddeleri madde havuzuna alınmamıştır.

Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeği faktör puanları ve Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon incelendiğinde çevrimiçi mahremiyet faktör puanları ile gizliliği koruma eğilimi ve gizliliği koruma davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeği faktör puanları ile Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği'nin çevrimiçi güvenli davranışlar faktör puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit

edilmiştir. Çevrimiçi güvenli olmayan davranışlar faktörü ile gizliliği koruma eğilimi ve gizliliği koruma davranışı arasında ters yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çevrimiçi gizlilik ve çevrimiçi güvenlik kavramları; internet üzerinde tüm ortamlarda istemli ya da istemsiz bir şekilde paylaşılan verilerin ve kişisel bilgilerin mahremiyeti ve güvenliğini ifade etmektedir (Aslanyürek, 2016). Dijital ortamlarda iletişim çok büyük oranda internet teknolojisiyle, özellikle sosyal ağlar kullanılarak sağlanmaktadır (Çubukcu ve Bayzan, 2013). We Are Social ve Hootsuite'in birlikte yayınladığı "Digital in 2019" raporuna göre, tüm dünyada 4.38 milyar internet kullanıcısının 3.48 milyarı sosyal medyayı kullanmaktadır (wearesocial.com). Bu çerçevede, sosyal medyada mahremiyeti koruma becerisine sahip olmanın; genel anlamda tüm sanal ortamlarda mahremiyeti koruma becerisine sahip olma ve tüm çevrimiçi ortamları güvenli ve sorumlu kullanmayla ilişkili olduğu söylenebilir.

Test-tekrar test güvenilirliği ve Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısına dayanarak gerçekleştirilen güvenilirlik analizleri ölçeğin yeterli güvenilirlik katsayısına sahip olduğunu göstermektedir. Tüm bu bulgular sonucunda ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Çalışma kapsamında ergenlerin sosyal medyada mahremiyeti koruma becerilerin ölçme amacı ile ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeği geliştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliği açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Ölçüt dayanaklı geçerliliği için ölçeğin faktör puanları Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği ve Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği ile ilişkisi incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği ise Cronbach Alpha iç tutarlılık kastasıyı ve test tekrar test güvenilirlik katsayısıyla araştırılmıştır

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda 27 maddeden oluşan, toplam varyansın % 46'sını açıklayan üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu kapsamda ilk faktör gizliliği koruma eğilimi olarak isimlendirilmiştir ve bu alt boyutta 10 madde bulunmaktadır. İkinci alt boyut özyeterlilik olarak isimlendirilmiştir. Özyeterlilik alt boyutunda 9 madde bulunmaktadır. Son alt boyut ise gizliliği koruma davranışı olarak isimlendirilmiştir. Bu alt boyut 8 maddeden oluşmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ise hesaplanan uyum iyiliği değerlerinin, eşik değerlerin üzerinde olduğu tespit edilerek ölçeğin üç faktörlü yapısı doğrulanmıştır.

Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeğinin her üç alt boyuta ve toplam puana ait Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarının iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Hesaplanan güvenilirlik katsayılarının alan yazında belirtilen güvenilirlik aralığına yakın olduğu ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısının ideal güvenilirlik değerinden yüksek olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular sonucunda Ergenlerin Sosyal Medyada Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

Öneriler

Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Bu araştırma Orta Karadeniz bölgesindeki bir ile bağlı ilçede öğrenimine devam eden 11-18 yaş arası 790 katılımcı ile yürütülmüştür. Açımlayıcı ve doğrulayıcı

faktör analizleri de aynı veri setinin ikiye bölünmesiyle gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar alanyazında bu konuda örnek uygulamalar olsa da ileride yapılacak çalışmalarda daha büyük örneklem gruplarından veri toplanarak doğrulayıcı faktör analizi yeniden yapılabilir.

2. İleride yapılacak çalışmalarda akademik başarı, ekonomik durum, anne-baba birliktelik durumu gibi değişkenlerle sosyal medyada mahremiyeti koruma becerisi arasındaki ilişkiler incelenebilir.
3. Madde analizleri sürecinde bazı maddeler yeterli faktör yükü almadıklarından ya da uygun olmayan faktörde yer aldığından ölçeğin dışında tutulmuşlardır. Gerçekleştirilecek yeni bir çalışma ile madde havuzundaki mevcut tüm maddeler farklı çalışma grupları üzerinde yeniden denenebilir ve bu sayede ergenlerin sosyal medyada mahremiyeti koruma becerilerini ölçebilecek daha nitelikli bir ölçme aracı geliştirilebilir.

Uygulayıcılar İçin Öneriler

1. Bu çalışmanın; sosyal medyada mahremiyet konusunda riskli davranışlarda bulunmaya eğilimli öğrencilerin belirlenmesi, öğrencilerde sosyal medyada mahremiyet algısının yaratılması ve gizliliği koruma davranış stratejilerinin geliştirilmesi ile ilgili önleyici rehberlik anlamında okul psikolojik danışmanlarına/rehberlik öğretmenlerine yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca ölçek ile elde edilecek veriler sosyal medya mahremiyeti konusunda sorun yaşayan danışanlarla yapılan görüşmelerde değişimi değerlendirmek amacıyla yardımcı olabilir.
2. Okullarda psikolojik danışmanlar tarafından konu ile ilgili psiko-eğitim programları hazırlanıp, sosyal medyada mahremiyet ile ilgili riskli davranışlarda bulunmaya eğilimli öğrencilerin bu çalışma aracılığıyla belirlenerek, psiko-eğitim programlarına alınabilecekleri düşünülmektedir.
3. Bu çalışmanın ortaokullarda bilişim teknolojileri ve yazılım, liselerde bilgisayar bilimi derslerinde öğretmenler tarafından sosyal medyada mahremiyet ile ilgili farkındalık yaratma ve sosyal medyada mahremiyet konusunda risk grubundaki öğrencilerin belirlenmesi amacıyla kullanılabileceği düşünülmektedir.

Politika Yapıcılara Öneriler

1. Politika geliştirenler, ergenlerin sosyal medyada mahremiyet algısının ve gizliliği koruma stratejilerinin saptanması ile elde edilecek verilerle; sosyal medyada gizliliği koruma politikalarını ve ilkelerini yeniden değerlendirebilir, düzenleyebilir ve öncelikleri belirleyebilirler.
2. Sosyal medya Ebeveyn Kontrolü/Aile Merkezi özelliğinin yeniden düzenlenmesi konusunda politika geliştirenlere katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Acılar, A. ve Mersin, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin facebook kullanımı ile mahremiyet kaygısı arasındaki ilişki, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 103-114.
- Ahioğlu-Lindberg, E.N. (2011). Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 1-10.
- Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanımının gelişimsel sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 53-68.
- Akıncı-Vural, Z.B. ve Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Journal of Yaşar University*, 20(5) 3348-3382.
- Aktaş, C. (2007). İnternetin gazeteciliğe getirdiği yenilikler. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 5(1), 30-41.
- Aksoy, Ş. (2013). *Hasta haklarında mahremiyet ve özel hayatın gizliliği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Alikılıç, Ö. ve Onat, F. (2007). Bir halkla ilişkiler aracı olarak kurumsal bloglar. *Journal of Yaşar University*, 2(8), 899-927.
- Alper, K., Aytan, N. ve Ünlü, S. (2015). Görsel medya çağında çocukların video oyun bağımlılıkları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 98-106.
- Altman, I. (1977). Privacy regulation: Culturally universal or culturally specific? *Journal of Social Issues*. 33(3), 66-84.
- Andersen, P. (2007). What is web 2.0? ideas, technologies and implications for education. *Technology & Standarts Watch*, 1(1), 1-64.
- Andrews, M., Ainley. M. ve Frydenberg, E. (2004, 29 Kasım-2Aralık). *Adolescent engagement with problem solving tasks: The role of coping style, self-efficacy, and emotions*. AARE Uluslararası Konferansı'nda sunuldu, Melbourne.
- Armağan, A. (2013). Gençlerin sanal alanı kullanım tercihleri ve kendilerini sunum taktikleri: bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 78-92.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Arnett, J. J. (2005). The developmental context of substance use in emerging adulthood. *Journal Of Drug Issues*, 35(2), 235-254.
- Arslan, G. (2015). Ergenlerde psikolojik sağlık: Bireysel koruyucu faktörlerin rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 73-82.
- Askeroğlu, O. (2010). *Pazarlama odaklı halkla ilişkiler uygulamalarında sosyal medyanın rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Aslanyürek, M. (2016). İnternet ve sosyal medya kullanıcılarının internet güvenliği ve çevrimiçi gizlilik ile ilgili kanaatleri ve farkındalıkları. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 80-106.
- Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.
- Austin, E. J., Evans, P., Goldwater, R., ve Potter, V. (2005). A preliminary study of emotional intelligence, empathy and exam performance in first year medical students. *Personality and Individual Differences*, 39(8), 1395-1405.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-64.
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (2018). Avrupa birliği temel haklar bildirgesi. <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708> adresinden alınmıştır.
- Aydoğan, F. A.ve Kırık, M. (2012). Alternatif medya olarak yeni medya. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 18, 58-70.
- Bahar, H. H. ve Meral, D. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinde problemlerle internet kullanımının yalnızlık ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1117-1134.
- Balcı, Ş. ve Ayhan, B. (2007). Üniversite öğrencilerinin internet kullanım ve doyumları üzerine bir saha araştırması. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 5(1), 174-197.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Bandura, A. (2006). Adolescent development from an agentic perspective. *Self-efficacy Beliefs of Adolescents*, 5, 1-43.
- Barnes, S. B. (2006). A privacy paradox: Social networking in the United States. *First Monday*, 11(9), 1995-2019.
- Başer, A. (2014). *Sosyal medya kullanıcılarının kişilik özellikleri, kullanım ve motivasyonlarının sosyal medya reklamlarına yönelik genel tutumları üzerindeki rolü: facebook üzerine bir uygulama*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baştürk-Akca, E., Sayımer, İ. ve Ergül, S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri: Ankara örneği. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5(10), 71-86.
- Baysal-Berkup, S. (2015). *Sosyal ağlarda bireysel mahremiyet paylaşımı: x ve y kuşakları arasında karşılaştırmalı bir analiz*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bayhan, P. ve Işıtan, A. G. S. (2010). Ergenlik döneminde ilişkiler: akran ve romantik ilişkilere genel bakış. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 5(20), 33-44.

- Beard, K. W. ve Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for Internet addiction. *Cyber Psychology & Behavior*, 4(3), 377-383.
- Bedir, A. (2016). *Sosyal medya kullanımının üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238-246. doi:10.1037/0033-2909.107.2.238.
- Bentler, P. M. ve Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness-of-fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88, 588-606. DOI: 10.1037/0033-2909.88.3.588.
- Berthon, P. R., Pitt, L. F., Plangger, K. ve Shapiro, D. (2012). Marketing meets web 2.0, social media and creative consumers: Implications for international marketing strategy. *Business Horizons*, 55(3), 261-271.
- Berzonsky, M. D. ve Kuk, L. S. (2000). Identity status, identity processing style and the transition to university. *Journal of Adolescent Research*, 15(1), 81-98.
- Bicen, H. ve Cavus, N. (2010). The most preferred social network sites by students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 5864-5869.
- Bircan, S. ve Bacanlı, F. (2005). Ergenlerin duygusal zekalarının çatışma eğilimlerine ve suç davranışlarına etkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 61-82.
- Bostancı, M. (2010). *Sosyal medyanın gelişimi ve iletişim fakültesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Borca, G., Bina, M., Keller, P. S., Gilbert, L. R. ve Begotti, T. (2015). Internet use and developmental tasks: Adolescents' point of view. *Computers in Human Behavior*, 52, 49-58.
- Boulos, M. N. K., Maramba, I. ve Wheeler, S. (2006). Wikis, blogs and podcasts: a new generation of web-based tools for virtual collaborative clinical practice and education. *BMC medical education*, 6(41), 1-8.
- Boyd, D. M. (2008). *Taken out of context: American teen sociality in networked publics*. Berkeley: ProQuest LLC.
- Boyd, D.M. ve Ellison, N.B. (2007). Social network sites: definition, history and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230. DOI: 10.1111/j.1083-6101.2007.00393.
- Bruns, A. ve Bahnisch, M. (2009). *Social media: tools for user-generated content: social drivers behind growing consumer participation in user-led content generation*. Eveleigh NSW: Smart Services CRC Pty Ltd.
- Budak, H. (2018). Sosyal medya iletişimde mahremiyetin serüveni. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 146-170.

- Bukobza, G. (2009). Relations between rebelliousness, risk-taking behavior, and identity status during emerging adulthood. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 9(2), 159-177.
- Bulunmaz, B. (2014). Yeni medya eski medyaya karşı: savaşı kim kazandı ya da kim kazanacak? *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1(7), 22-29.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-151.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, R., Türkyılmaz, M. ve Karadeniz, A. (2015). Ergenlik dönemi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-21.
- Canoğulları, Ö. ve Güçray, S. S. (2014). İnternet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(1), 42-57.
- Chen, X. ve Michael, K. (2012). Privacy issues and solutions in social network sites. *IEEE Technology and Society Magazine*, 31(4), 43-53.
- Chen, Y., Zhou, Y., Zhu, S. ve Xu, H. (2012, 3-5 Eylül). *Detecting offensive language in social media to protect adolescent online safety*. Uluslararası Gizlilik, Güvenlik, Risk ve Güven Konferansı ve 2012 Uluslararası Sosyal Bilgi İşlem Konferansı'nda sunuldu, Amsterdam.
- Child, J. T., Pearson, J. C. ve Petronio, S. (2009). Blogging, communication and privacy management: Development of the blogging privacy management measure. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 60 (10), 2079-2094.
- Christofides, E., Muise, A. ve Desmarais, S. (2010). *Privacy and disclosure on facebook: youth and adults' information disclosure and perceptions of privacy risks*. Ontario: University of Guelph.
- Clark, L. A. ve Watson, D. (1995). Constructing validity: Basic issues in objective scale development. *Psychological Assessment*, 7(3), 309-319.
- Cohen, J. E. (2008). Privacy, visibility, transparency and exposure. *The University of Chicago Law Review*, 75(1), 181-201.
- Compas, B.E., Hinden, B.R., ve Gerhardt, C.A. (1995). Adolescent development: Pathways and processes of risk and resilience. *Annual Review of Psychology*, 46, 265-293.
- Correa, T., Hinsley, A.W. ve Zúñiga, H.G. (2010). Who interacts on the web? The intersection of users' personality and social media use. *Computers in Human Behavior*, 26, 247-253.
- Culver, S. H. ve Grizzle, A. (2017). *Survey on privacy in media and information literacy with youth perspectives*. Paris: UNESCO Publishing.

- Çam, Zekeriya ve Artar, M. (2014). Ergenlikte yaşam doyumu: Okul türleri bağlamında bir inceleme. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 23-46.
- Çaycı, A. E. ve Çaycı, B. (2017). Dijital iletişim çağında teknolojinin açığa çıkardıkları: Gözetim ve mahremiyet. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(2), 157-169.
- Çelik, G., Tahiroğlu, A. ve Avcı, A. (2008). Ergenlik döneminde beynin yapısal ve nörokimyasal değişimi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11(1), 42-47.
- Çivitçi, A. ve Çivitçi, N. (2009). İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal beceri ve mantıkdışı inançlar. *İlköğretim Online*, 8(2), 415-424.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*, Ankara: Pegem Akademi.
- Çubukcu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 148-174.
- Dağıtmaç, M. (2015). *Sosyal medya tercihlerinde kullanıcıyı etkileyen faktörler*. Yayınlanmamış doktora tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Danıştay (2018). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf adresinden alınmıştır.
- Dedeoğlu, S. G. (2014). Özgürlük, mahremiyet, demokrasinin değeri ve bilişim toplumunda maruz kaldığı tehditler. *Journal of Yaşar University*, 9(34), 5887-5897.
- Demirbaş, O. O. ve Demirkan, H. (2000). Privacy dimensions: A case study in the interior architecture design studio. *Journal of Environmental Psychology*, 20(1), 53-64.
- Demirli, C. ve Kütük, Ö. F. (2010). Anlamsal web (web 3.0) ve ontolojilerine genel bir bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 9(18), 97-107.
- Digital Information World (2019). How much time do you spend on social media? Research says 142 minutes per day. <https://www.digitalinformationworld.com/2019/01/how-much-time-do-people-spend-social-media-infographic.html> adresinden alınmıştır.
- Dilmen, N. E. ve Ögüt, S. (2010). Sosyalleşmenin yeni yüzü: Sosyal paylaşım ağları. *Marmara Üniversitesi Yeni Medya ve Etkileşim Konferansı Bildiri Kitabı*, 237-242.
- Doğan, N., Soysal, S. ve Karaman, H. (2017). Aynı örnekleme açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanabilir mi? Ö. Demirel ve S. Dinçer (Editörler). *Küreselleşen dünyada eğitim*. İçinde (s. 373-400). Ankara: Pegem Akademi.
- Drury, G. (2008). Opinion piece: social media: should marketers engage and how can it be done effectively? *Journal of Direct, Data and Digital Marketing Practice*, 9, 274-277.
- Dwyer, C., Hiltz, S. R. ve Passerini, K. (2007, 9-12 Ağustos). *Trust and privacy concern within social networking sites: a comparison of facebook and myspace*. 13. Amerika Bilgi Sistemleri Konferansı’nda sunuldu, Colorado.

- Durham, W. ve Braithwaite, D. O. (2009). Communication privacy management within the family planning trajectories of voluntarily child-free couples. *Journal of Family Communication*, 9(1), 43-65.
- Durkee, T., Carli, V., Floderus, B., Wasserman, C., Sarchiapone, M., Apter, A.,...Cosman, D. (2016). Pathological internet use and risk-behaviors among European adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 13(3), 294.
- Düvenci, A. (2012). *Ağ neslinin internet kullanımı üzerindeki sosyal medya etkisinin sosyal sapma yaklaşımı ile incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eliaçık, A. B. ve Erdoğan, N. (2015, 9-11 Eylül). Mikrobloglardaki finans toplulukları için kullanıcı ağırlıklandırılmış duygu analizi yöntemi. 9. Ulusal Yazılım Mühendisliği Sempozyumu'nda sunuldu, İzmir.
- Elkind, D. (1967). Egocentrism in adolescence. *Child Development*, 8(4), 1025-1034.
- Ercan, L. (2001). Ergenlik döneminde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 9(2), 47-58.
- Erikson, E. (2003). Psikososyal kimlik. (çev.: M.D. Karacoşkun). *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2, 181-192.
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. ve Sanisoğlu, S. Y. (2013). Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum indeksleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 33(1), 210-223.
- Erkuş, A. (2007). Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında karşılaşılan sorunlar. *Türk Psikoloji Bülteni*, 13(40), 17-25.
- Eroğlu, Ş. (2018). Dijital yaşamda mahremiyet (gizlilik) kavramı ve kişisel veriler: hacettepe üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü öğrencilerinin mahremiyet ve kişisel veri algılarının analizi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 35(2), 130-153.
- Erözkan, A. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde depresyonun yordayıcıları. *İlköğretim Online*, 8(2), 334-345.
- Feng, Y. ve Xie, W. (2014). Teens' concern for privacy when using social networking sites: An analysis of socialization agents and relationships with privacy-protecting behaviors. *Computers in Human Behavior*, 33, 153-162.
- Filiz, O., Erol, O., Dönmez, F.İ. ve Kurt, A.A. (2014). Böte bölümü öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanım amaçları ile internet bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 3(2), 17-28.
- Flaherty, D. H. (1990). On the utility of constitutional rights to privacy and data protection. *Case Western Reserve Law Review*, 41(3), 831-855.
- Fogel, J. ve Nehmad, E. (2009). Internet social network communities: Risk taking, trust, and privacy concerns. *Computers in Human Behavior*, 25, 153-160

- Frangos, C. C., Frangos, C. C. ve Sotiropoulos, I. (2011). Problematic internet use among greek university students: an ordinal logistic regression with risk factors of negative psychological beliefs, pornographic sites and online games. *Cyber psychology, Behavior, and Social Networking*, 14(1-2), 51-58.
- Gargari, S. M. (2012) *Sosyal İmleme Sistemlerinde İstenmeyen Kullanıcıları Belirleme*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Goodchild, M. F. (2007). In the world of web 2.0. *International Journal*, 2(2), 27-29.
- Ghosh, S. ve Jintanapakanont, J. (2004). Identifying and assessing the critical risk factors in an underground rail project in thailand: a factor analysis approach. *International Journal of Project Management*, 22(8), 633-643.
- Göker, G., Demir, M. ve Doğan, A. (2010). Ağ toplumunda sosyalleşme ve paylaşım: Facebook üzerine ampirik bir araştırma. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(2), 183-206.
- Granovetter, M. (1983). The strength of weak ties: A network theory revisited. D. Bourget (Editör) *Sociological theory*, içinde (s. 201-233). Washington: American Sociological Association.
- Greene, K., Krcmar, M., Walters, L. H., Rubin, D. L. ve Hale, L. (2000). Targeting adolescent risk-taking behaviors: the contributions of egocentrism and sensation-seeking. *Journal of Adolescence*, 23(4), 439-461.
- Greenhow, C., Robelia, B. ve Hughes, J. E. (2009). Learning, teaching, and scholarship in a digital age: web 2.0 and classroom research: what path should we take now? *Educational Researcher*, 38(4), 246-259.
- Gross, R. ve Acquisti, A. (2005). Information revelation and privacy in online social networks. *Proceedings of the 2005 ACM workshop on Privacy in the electronic society*, içinde (s. 71-80). New York: ACM.
- Güler, M. (2010). Sosyal psikoloji bakış açısından çocuk ve ergenlerde suçlu davranış gelişimi. *TBB Dergisi*, 89, 355-372.
- Gürsoy, F. (2006). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin benlik tasarım düzeyleri ile kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 183-190.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Babin, B. J. ve Black, W. C. (2010). Multivariate data analysis: A global perspective (Vol. 7).
- Hamarta, E. (2009). Ergenlerin sosyal kaygılarının kişilerarası problem çözme ve mükemmeliyetçilik açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(3), 729-740.
- Harrod, N. R. ve Scheer, S. D. (2005). An exploration of adolescent emotional intelligence in relation to demographic characteristics. *Adolescence*, 40(159), 503.
- Hasan, M. (2013). Podcast applications in language learning: a review of recent studies. *English Language Teaching*, 6(2), 128-135.

- Hayes, B. (2000). Computing science: Graphtheory in practice: Part I. *American Scientist*, 88(1), 9-13.
- Hazar, M. (2011). Sosyal medya bağımlılığı: bir alan çalışması. *İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi*, 32, 151-175.
- Helsen, M., Vollebergh, W. ve Meeus, W. (2000). Social support from parents and friends and emotional problems in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 319-335.
- Herring, S. C. ve Kapidzic, S. (2015). Teens, gender and self-presentation in social media. *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*, Oxford: Elsevier.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1998). Fit indices in covariance structure modeling: Sensitivity to underparameterized model misspecification. *Psychological methods*, 3(4), 424-453.
- Huffaker, D. A. ve Calvert, S. L. (2005). Gender, identity and language use in teenage blogs. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1083-6101.2005.tb00238.x> adresinden alınmıştır.
- İli, K. (2013). *Sosyal medya ortam ve araçlarının öğrenci davranışlarına etkisi (GaziÇiftliği Anadolu Lisesi Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İpek, S. (2014). Sosyal medya oyunlarında gerçeklik olgusunun yön değiştirmesi: smeeet oyunu örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(3), 55-88.
- Jia, H. ve Xu, H. (2016). Measuring individuals' concerns over collective privacy on social networking sites. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 10(1).
- Jham, B.C., Duraes, G.V., Strassler, H.E. ve Sensi, L.G. (2007). Joining the Podcast Revolution. *Journal of Dental Education*, 72(3), 278-281.
- Joinson, A. N. ve Paine, C. B. (2007). Self-disclosure, privacy and the Internet. *Oxford Handbook of Internet Psychology*, 3, 237-252.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1988). *LISREL 7: A guide to the program and applications*. Chicago: SPSS Inc.
- Kakırman-Yıldız, A. (2012). Sosyal paylaşım sitelerinin dijital yerlilerin bilgi edinme ve mahremiyet anlayışına etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13, (2), 529-542.
- Kalender, M.E. (2016). *Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıklarının incelenmesi (Kütahya ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Kamp, M. H. (2016). *Determinants of privacy protection behavior on social network sites: the role of privacy beliefs, social norms and internet skills*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, University of Twente, Overijssel.
- Kaplan, A.M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53, 59-68.

- Kaplan, İ. (2017). *Üniversite öğrencisi sosyal medya kullanıcılarının mahremiyet algısı*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Karagöz, Y. ve Kösterelioğlu, İ. (2008). İletişim becerileri değerlendirme ölçeğinin faktör analizi metodu ile geliştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 81-97.
- Karagülle, A.E. (2015). *Günümüzde değişen mahremiyet algısının sosyal ağlar bağlamında incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karalar, H. ve Özdemir, S. (2013). Anlamsal web temelli öğretimde yönlendirmenin kazanıma ve kalıcılığa etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2013(1), 1-16.
- Karaman, S., Yıldırım, S. ve Kaban, A. (2008, 22-23 Aralık). *Öğrenme 2.0 yaygınlaşıyor: web 2.0 uygulamalarının eğitimde kullanımına ilişkin araştırmalar ve sonuçları*. XIII. Türkiye'de İnternet Konferansı'nda sunuldu. Ankara.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 5. Basım, Ankara: 3A Araştırma ve Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kaşıkçı, D.N., Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E. ve Ogan, C. (2014). Türkiye ve Avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim*. 39(171), 230-243.
- Kırık, A.M. (2013). *Yeni medya çağı çerçevesinde Türkiye'de televizyondan internete dönüşüm ve sosyal paylaşım ağlarında gençlerin konumu*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kiehne, T. P. (2004). Social networking systems: History, critique, and knowledge management potentials. *Student Paper*.
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17(2),231-256
- Koç, A. ve Ayık, Y. Z. (2017). Sosyal medya destekli eğitim: 6. ve 7. sınıf fen bilimleri ve İngilizce derslerinde sosyal ağ kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(10), 7-19.
- Koçak, N.G. (2012). *Bireylerin sosyal medya kullanım davranışlarının ve motivasyonlarının kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında incelenmesi: Eskişehir'de bir uygulama*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Korkmaz, M. ve Esen, B. K. (2016). Güvenli internet kullanımı konusunda uygulanan akran eğitiminin ergenler üzerindeki etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38). 180-187.
- Korkut, K. (2016). *Lise öğrencilerinin sosyal medya yoluyla geliştirdiği tutumlar (Sakarya/Kaynarca örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Köksal, A.ve Gazioğlu, A. E. İ. (2007). Ergenlerde duygusal zeka ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1). 133-146.

- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukhopadhyay, T. ve Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American Psychologist*, 53(9), 1017-1031.
- Kroger, J. (2003). Identity development during adolescence. In G. R. Adams ve M. D. Berzonsky (Editörler), *Blackwell handbook of adolescence*, içinde (s. 205-226). Malden : Blackwell Publishing.
- Kuss, D. ve Griffiths, M. (2017). Social networking sites and addiction: Ten lessons learned. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(3), 311.
- Kuşay, Y. (2013). *Sosyal medya ortamı olarak facebook'un çekiciliği ve ergenlerde bağımlılık düzeyi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Larson, R.W. ve Brown, J.R. (2007). Emotional development in adolescence: What can be learned from a high school theater program? *Child Development*, 78(4), 1083-1099.
- Lauricella, A. R., Cingel, D. P., Blackwell, C., Wartella, E. ve Conway, A. (2014). The mobile generation: youth and adolescent ownership and use of new media. *Communication Research Reports*, 31(4), 357-364.
- Lee, J. G., Antoniadis, P. ve Salamatian, K. (2010). Favoring reciprocity in content sharing communities: A comparative analysis of Flickr and Twitter. *Communication Research Reports*, 31(4), 357-364.
- Lenhart, A. ve Madden, M. (2007). Teens, privacy and online social networks. <https://www.pewinternet.org/2007/04/18/teens-privacy-and-online-social-networks/> adresinden alınmıştır.
- Lenhart, A., Madden, M., Smith, A., Purcell, K., Zickuhr, K. ve Rainie, L. (2011). Teens, kindness and cruelty on social network sites: how american teens navigate the new world of "digital citizenship". <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED537516.pdf> adresinden alınmıştır.
- Lievrouw, L. A., ve Livingstone, S. (Editörler). (2006). *Handbook of new media: social shaping and social consequences of ICTs*, London: Sage.
- Livingstone, S. (2008). Taking risky opportunities in youthful content creation: teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression. *New media & society*, 10(3), 393-411.
- Livingstone, S. ve Haddon, L. (2009). EU Kids Online. *Zeitschrift Für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 236-239.
- Madden, M. (2012). Privacy management on social media sites. https://beta.images.theglobeandmail.com/archive/01377/Privacy_management_1377894a.pdf adresinden alınmıştır.
- Maddux, J. E. ve Rogers, R. W. (1983). Protection motivation and self-efficacy: A revised theory of fear appeals and attitude change. *Journal of experimental social psychology*, 19(5), 469-479.
- Manovich, L. (2001). *The language of new media*. London: MIT Press.

- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. *Handbook of Adolescent Psychology*, 9(11), 159-187.
- Margulis, S. T. (2011). Three theories of privacy: An overview. S. Trepte ve L. Reinecke (Editörler) *Privacy Online* içinde (s. 9-17). Springer: Hamburg.
- Marsh, H. W., Balla, J. R. ve McDonald, R. P. (1988). Goodness of fit indexes in confirmatory factor analysis: the effect of sample size. *Psychological Bulletin*, 103, 391-410.
- Marwick, A.E. ve Boyd, D. (2014). Networked privacy: How teenagers negotiate context in social media. *New media & society*, 16(7), 1051–1067.
- Masur, P. K. ve Scharkow, M. (2016). Disclosure management on social network sites: Individual privacy perceptions and user-directed privacy strategies. *Social Media+ Society*, 2(1), 1-13.
- Mayfield, A. (2010). What is Social Media? http://www.icrossing.co.uk/fileadmin/uploads/eBooks/What_is_Social_Media_iCrossing_ebook.pdf, adresinden alınmıştır.
- Mıhçı, P. ve Kılıç-Çakmak, E. (2017). Öğrenci siber sağlık ölçekleri geliştirme çalışması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 457-491.
- Nash, J. K. ve Bowen, G. L. (1999). Perceived crime and informal social control in the neighborhood as a context for adolescent behavior: a risk and resilience perspective. *Social Work Research*, 23(3), 171-186.
- O'keeffe, G.S. ve Clarke-Pearson, K. (2011). Clinical Report—The impact of social media on children, adolescents and families. *American Academy of Pediatrics*. 127(4) 800-804. DOI:10.1542/peds.2011-0054.
- Oktuğ-Zengin, M. ve Zengin, İ. (2015). Facebook'ta güvenlik davranışı ve mahremiyet kaygısı: İstanbul'da yaşayan kullanıcılara ilişkin bir araştırma. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 1-41.
- Othman, N.F., Ahmad, R. ve Sedek, M. (2016). Factors of concerning privacy-protection social networking sites. *International Business Management*, 10(16), 3682-3691.
- Otrar, M. ve Argın, F. S. (2014). Ergenlerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının çok boyutlu incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 10, 3-22.
- Öz, M. (2014). Changes in use and perception of privacy: exploring Facebook users'N privacy concerns and awareness of privacy implications. *Journal of Yasar University*, 9(35), 6245-6254.
- Özata, Z. ve Öztaşkın A. (2005). Pazarlama dünyası blogsfer'i keşfetti: büyük bir değişimin ilk adımları. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, 4, 13-36.
- Özdemir, O. ve Erdemci, H. (2014). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin ödev amaçlı bulut teknolojileri kullanımına yönelik görüşleri. *Turkish Journal of Educational Studies*, 1(3), 145-165.

- Özmen, F., Aküzüm, C. ve Sünkür, M. (2012). Sosyal ağ sitelerinin eğitsel ortamlardaki işlevselliği. *Education Sciences*, 7(2), 496-506.
- Öztekin, H. ve Öztekin, A. (2010). Modernization-privacy relationship and the turning of privacy to publicity on cyber world. *Humanities Sciences*, 5(4), 526-540.
- Öztürk, M. F. ve Talas, M. (2015). Sosyal medya ve eğitim etkileşimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7(1), 101-120.
- Palen, L. ve Dourish, P. (2003, 5-10 Nisan). Bilgisayar Sistemlerinde İnsan Faktörleri Konferansı'nda sunuldu, Florida.
- Park, S. K., Kim, J. Y. ve Cho, C. B. (2008). Prevalence of Internet addiction and correlations with family factors among South Korean adolescents. *Adolescence*, 43(172), 895-909.
- Parker, K. ve Chao, J. (2007). Wiki as a teaching tool. *Interdisciplinary Journal of e-learning and Learning Objects*, 3(1), 57-72.
- Passant, A., Hastrup, T., Bojars, U. ve Breslin, J. (2008, 1 Temmuz). *Microblogging: a semantic web and distributed approach*. 5. Avrupa Semantik Web Konferansı'nda sunuldu. Tenerife.
- Paus, T. (2005). Mapping brain maturation and cognitive development during adolescence. *Trends in cognitive sciences*, 9(2), 60-68.
- Parlaz, U. D. E. A., Tekgül, N., Karademirci, E. ve Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(4), 10-17.
- Peker, A., Eroğlu, Y. ve Ada, Ş. (2012). Ergenlerde siber zorbalığın ve mağduriyetin yordayıcılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 185-206.
- Petronio, S. ve Durham, W. T. (2008). Communication privacy management theory. L. A. Baxter ve D. O. Braithwaite (Editörler) *Engaging theories in interpersonal communication: Multiple perspectives*, içinde (s. 309-322). California: Sage Publications.
- Piaget, J. (1972). Intellectual evolution from adolescence to adulthood. *Human development*, 15(1), 1-12.
- Phillips, D.J. (2004). Privacy policy and PETs: The influence of policy regimes on the development and social implications of privacy enhancing technologies. *New Media & Society*, 6(6), 691-706.
- Rehmani, M. ve Khan, M. I. (2011). The impact of E-media on customer purchase intention. *International Journal Of Advanced Computer Science And Applications*, 2(3), 100-103.
- Rial, A., Gómez, P., Picón, E., Braña, T. ve Varela, J. (2015). Identification and characterization of adolescent internet user's profiles. *Spanish Journal of Psychology*, 18, 1-10. DOI:10.1017/sjp.2015.55.
- Rogers, R. W. (1975). A protection motivation theory of fear appeals and attitude change1. *The Journal of Psychology*, 91(1), 93-114.

- Romero, D. M., Galuba, W., Asur, S. ve Huberman, B. A. (2011, 10-14 Eylül). *Influence and passivity in social media*. Avrupa Veritabanlarında Makine Öğrenimi ve Bilgi Keşfi Ortak Konferansı'nda sunuldu, Dublin.
- Salı, J. B., Başak, B. E. ve Baştürk-Akca, E. B. (2015). Cyber bullying among middle school students in Turkey. *Anadolu Journal Of Educational Sciences International*, 5(2), 109-130.
- Sarıçam, F. (2015). *Öğrencilerin okul dışı sosyal medya kullanım amaçlarının öğrencilerin ders başarılarına etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Sarıoğlu, E. B. ve Özgen, E. (2018). Z kuşağının sosyal medya kullanım alışkanlıkları üzerine bir çalışma. *Journal of International Social Research*, 11(60), 1067-1081.
- Sayimer, İ. (2014). Yeni medya ortamlarında ağlar oluşturan toplumsal hareket deneyimleri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 97-112.
- Schwartz, S. J., Côté, J. E. ve Arnett, J. J. (2005). Identity and agency in emerging adulthood: Two developmental routes in the individualization process. *Youth & Society*, 37(2), 201-229.
- Schwartz, S. J., Mason, C. A., Pantin, H. ve Szapocznik, J. (2008). Effects of family functioning and identity confusion on substance use and sexual behavior in Hispanic immigrant early adolescents. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 8(2), 107-124.
- Segrin, C. (2000). Social skills deficits associated with depression. *Clinical Psychology Review*, 20(3), 379-403.
- Sengupta, A. ve Chaudhuri, A. (2011). Are social networking sites a source of online harassment for teens? Evidence from survey data. *Children and Youth Services Review*, 33(2), 284-290.
- Set, T., Dağdeviren, N. ve Aktürk, Z. (2006). Ergenlerde cinsellik. *Genel Tıp Dergisi*, 16(3), 137-141.
- Sireci, S. G. ve Berberoğlu, G. (2000). Using bilingual respondents to evaluate translated-adapted items. *Applied Measurement in Education*, 13(3), 229-248.
- Siyez, D. M. ve Aysan, F. (2007). Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 145-171.
- Smahel, D., Brown, B. B. ve Blinka, L. (2012). Associations between online friendship and Internet addiction among adolescents and emerging adults. *Developmental psychology*, 48(2), 381-388.
- Smetana, J., Campione-Barr, N. ve Metzger, A. (2006). Adolescent development in interpersonal and societal contexts. *Annu. Rev. Psychol.* 57, 255-284.
- Sokol, J. T. (2009). Identity development through out the lifetime: An examination of Eriksonian theory. *Graduate Journal of Counseling Psychology*, 1(2), 14.

- Solmaz, B.ve Görkemli, H. N. (2012). Büyükşehir belediyeleri ve sosyal medya kullanımı. *Akdeniz İletişim*, 18, 9-20.
- Solove, D.J. (2008). *Understanding privacy*. London: Harvard University Press.
- Spence, S. H. (2003). Social skills training with children and young people: Theory, evidence and practice. *Child and adolescent mental health*, 8(2), 84-96.
- Steinberg, L. (2005). Cognitive and affective development in adolescence. *Trends in Cognitive Sciences*, 9(2), 69-74.
- Subrahmanyam, K. (2013). Ergenlerde yeni medya kullanımının etkileri/sosyal etkiler ve beliren bilişsel etkiler. F.Z. Güder (Ed.). *I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Sü-Eröz, S. ve Doğdubay, M. (2012). Turistik ürün tercihinde sosyal medyanın rolü ve etik ilişkisi, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1), 133-157.
- Sürgevil, O., Tolay, E. ve Topoyan, M. (2013). Yapısal güçlendirme ve psikolojik güçlendirme ölçeklerinin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri. *Journal of Yasar University*, 8(31), 5371-5391.
- Şahin, N. (2014). *Ergenlik problemleri ve baş etme yöntemleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şener, G. (2013, 7-8 Mayıs). *Sosyal ağlarda mahremiyet ve yeni mahremiyet stratejileri*. Yeni Medya Çalışmaları 1. Ulusal Kongresi'nde sunuldu, Kocaeli.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şerefioğlu-Henkoğlu, H., Mahiroğlu, A. ve Keser, H. (2015). Ortaokul öğrencilerinin bilgiye erişim aracı olarak internete yaklaşımları: Betimleyici bir çalışma. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 6(1). 72-110.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Sixth Edition. Boston: Pearson Education.
- Taddicken, M. (2014). The 'privacy paradox' in the social web: The impact of privacy concerns, individual characteristics, and the perceived social relevance on different forms of self-disclosure. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19(2), 248-273.
- Talih-Akkaya, D. (2013). *Sosyal medya reklamlarında tüketici algılarının tutum, davranış ve satın alma niyeti üzerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Taylor, S. ve Todd, P. A. (1995). Understanding information technology usage: A test of competing models. *Information Systems Research*, 6(2), 144-176.

- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (2018). Gençlik ve Spor Bakanlığı Türkiye'nin en kapsamlı medya araştırmasını yaptı. <http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/3816/genclik-ve-spor-bakanligiturkiyenin-en-kapsamli-sosyal-medya-arastirmasini-yapti.aspx> adresinden alınmıştır.
- Tezbaşaran, E. ve Gelbal, S. (2018). Temel bileşenler analizi ve yapay sinir ağı modellerinin ölçek geliştirme sürecinde kullanılabilirliğinin incelenmesi. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 14(1), 225-252.
- Timm, D.M. ve Duven, C.J. (2008). Privacy and Social Networking Sites. *New directions for student services*, 2008(124), 89-101.
- Tinsley, H. E. ve Tinsley, D. J. (1987). Uses of factor analysis in counseling psychology research. *Journal of Counseling Psychology*, 34(4), 414-424.
- Torlak, Ö. ve Ay, U. (2014). Facebook'ta bulunma amacı ve facebook reklamlarına duyulan ilgi arasındaki ilişki. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 83-94.
- Tümkaya, S., Çelik, M. ve Aybek, B. (2013). Ergenlerin kişilerarası ilişkilerini etkileyen sosyal yaşantı değişkenlerinin incelenmesi. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 24, 163-178.
- Türk Dil Kurumu (2018). Mahremiyet nedir? <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option> adresinden alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 adresinden alınmıştır.
- UNESCO (2018). What do we mean by youth? <http://www.unesco.org/new/en/socialandhumansciences/themes/youth/youth-definition> adresinden alınmıştır.
- UNICEF (2018). İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/insan%20haklari%20evrensel%20beyanamesi.pdf> adresinden alınmıştır.
- Urista, M. A., Dong, Q. ve Day, K. D. (2009). Explaining why young adults use MySpace and Facebook through uses and gratifications theory. *Human Communication*, 12(2), 215-229.
- Utma, S. (2018). Mahremiyet olgusu ve sosyal medyada mahremiyetin serüveni. *Journal of International Social Research*, 11(59), 1193-1204.
- Uysal, S. (2013). *Meslek lisesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ile eğitsel sosyal medya kullanımlarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Bahçeşehir Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uzamaz, F. (2000). Ergenlerde sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(6), 49-58.
- Ünal, A. Ö. ve Şahin, M. (2013). Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının bazı değişkenlere göre yordanması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2(3), 46-63.

- Warren, S. D. ve Brandeis, L. D. (1890). The right to privacy. *Harvard Law Review*, 4(5), 193-220.
- Waters, S. ve Ackerman, J. (2011). Exploring privacy management on Facebook: Motivations and perceived consequences of voluntary disclosure. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 17(1), 101-115.
- We Are Social (2019). WeAreSocial (Digital in 2019). <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019> adresinden alınmıştır.
- Weiser, E.B. (2001). The functions of Internet use and their social and psychological consequences. *Cyber Psychology & Behavior*, 4(6), 723-743.
- Westin, A. F. (2003). Social and political dimensions of privacy. *Journal of social issues*, 59(2), 431-453.
- Wilson, R. E., Gosling, S. D. ve Graham, L. T. (2012). A review of Facebook research in the social sciences. *Perspectives on psychological science*, 7(3), 203-220.
- Williams, A. L. ve Merten, M. J. (2008). A review of online social networking profiles by adolescents: Implications for future research and intervention. *Adolescence*, 43(170), 253-274.
- WHO (2018). Adolescent mental health in the European Region. www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/.../E89858.pdf adresinden alınmıştır.
- Vance, A., Siponen, M. ve Pahlila, S. (2012). Motivating IS security compliance: insights from habit and protection motivation theory. *Information & Management*, 49(3-4), 190-198.
- Vink, J. M., Beijsterveldt, T. C., Huppertz, C., Bartels, M., ve Boomsma, D. I. (2016). Heritability of compulsive Internet use in adolescents. *Addiction biology*, 21(2), 460-468.
- Yan, W., Li, Y. ve Sui, N. (2013). The relationship between recent stressful life events, personality traits, perceived family functioning and internet addiction among college students. *Stress Health*, 30(1), 3-11.
- Yanar, K. ve Yılmaz, K. G. (2017). Sosyal medyanın satın alma öncesi ve sonrası tüketici davranışına etkisi üzerine bir araştırma. *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 24-40.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *Istanbul Business Research*, 46, 74-85.
- Yavanoğlu, U., Sağiroğlu, Ş. ve Çolak, İ. (2012). Sosyal ağlarda bilgi güvenliği tehditleri ve alınması gereken önlemler. *Politeknik Dergisi*, 15(1), 15-27.
- Yengin, D. (2015). Yeni medyanın olanakları: Semantik web. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 5(1), 44-53.
- Yıldırım, Y. (2016). Eğitim sosyolojisi perspektifi ile Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramları üzerine sosyolojik bir analiz denemesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 617.

- Yiğit, Y., Yıldırım, S. ve Özden, Y. (2000). Web tabanlı internet öğreticisi: bir durum çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 166-176.
- Yonker, L., Zan S., Sciria, C., Jethwani, K. ve Kinane, B. (2015). "Friending" Teens: Systematic review of social media in adolescent and young adult health care. *J Med Internet Res*. 17(1), e4. DOI: 10.2196/jmir.3692.
- Youn, S. (2009). Determinants of online privacy concern and its influence on privacy protection behaviors among young adolescents. *The Journal of Consumer Affairs*. 43(3), 389-417.
- Youn, S. ve Hall, K. (2008). Gender and online privacy among teens: Risk perception, privacy concerns, and protection behaviors. *Cyber psychology & behavior*, 11(6), 763-765.
- Young, A. L. ve Quan-Haase, A. (2009, 25-27 Temmuz). Information revelation and internet privacy concerns on social network sites: a case study of facebook. 4. Uluslararası Topluluklar ve Teknolojiler Konferansı'nda sunuldu, New York.
- Yöndem, Z.D. ve Taylı, A. (2017). Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. A. Kaya (Editör). *Eğitim psikolojisi*. (s. 73-118). Ankara: Pegem Akademi.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik Çağı. (Onbirinci Baskı)*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurdigül, Y. ve Zinderen, İ. E. (2012). Yeni medyada haber dili (Ayşe Paşalı olayı üzerinden geleneksel medya ve internet haberciliği karşılaştırması). *The Turkish Online Journal of Design*. 2(3), 81-91.
- Yurdugül, H. (2005, 28-30 Eylül). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunuldu, Denizli.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet hakkı ve sosyo-tarihsel gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 58-1, 181-213.
- Zengin, M., Zengin, G. ve Altunbaş, H. (2015). Sosyal medya ve değişen mahremiyet "facebook mahremiyeti". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(2), 112-136.
- Zhang, C., Sun, J.; Zhu, X. ve Fang, Y. (2010). Privacy and Security for Online Social Networks: Challenges and Opportunities. *IEEE Network*, 24(4), 13-18.
- Zorbaz, O. ve Dost, M. T. (2014). Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve ekran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 298-310.

EKLER

Ek 1. Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği

(Örnek Maddeler)

Bu ölçek, ortaokul öğrencilerinin güvenli ve sorumlu internet kullanımına yönelik davranışları konusunda yapılan bir araştırma için bilgi toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışmada toplanan bilgiler, yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Veriler topluca değerlendirileceğinden kimlik bilgilerinizin belli olmasını sağlayan herhangi bir soruya yer verilmemektedir. Bu araştırmanın geçerliliği sizin soruları cevaplamak için gösterdiğiniz sabır ve içtenliğe bağlıdır. Bu nedenle lütfen ölçekteki hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız. Cevaplar arasından görüşlerinize en yakın olanı işaretleyiniz. Gösterdiğiniz ilgi ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

MADDE NO	MADDE	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1					
2	Sitelere üye olurken kayıt formundaki zorunlu alanları doldururum.				
3					
4					

Ek 2. Çevrimiçi Güvenlik Ölçeği

(Örnek Maddeler)

MADDE NO	MADDE	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1					
2	İnternetteki üyeliklerimde güçlü şifreler (en az 8 karakter büyük küçük harf sayı gibi) kullanırım.				
3					
4					
5					
6	İnternette tanıştığım kişilerle yüz yüze görüşmeye giderim.				
7					
8					
9					
10					
11	Güvenli internet paketi kullanırım.				

Ek 3. Görüşme Soruları

Yaş :

Sınıf :

Cinsiyet :

1. Sosyal medya hesabın var mı?
2. Bu hesabı/hesapları ne kadar zamandır ve ne kadar sıklıkla kullanıyorsun?
3. Profilinde hangi bilgileri ve en çok hangi içerikleri paylaşırsın?
4. Hesabın gizli mi açık mı? Açıkta kimler senin hangi bilgilerini, paylaşımlarını ve fotoğraflarını görebilir?
5. Sosyal medya hesaplarındaki arkadaşların veya takipçilerinden tanımadıkların var mı? Hiç tanımadığın birinden gelen arkadaşlık isteğini kabul ettin mi? Neden?
6. Kişisel bilgilerinin hangi kısımları başkaları tarafından görülebilir?
7. Sosyal medyada mahremiyet senin için ne anlama geliyor?
8. Sosyal medyadaki mahremiyet ile günlük yaşamdaki mahremiyet (senin için özel olan şeyler/başkalarının bilmemesi gereken şeyler) arasında senin için ne gibi benzerlikler ve farklılıklar var?
9. Sosyal medyada güvenliği sağlamak ve mahremiyeti korumak için nelere dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyorsun?
10. Sosyal medyada kişisel mahremiyetinle ilgili bir problem yaşadın mı? Cevabın evetse ne gibi problemler yaşadın? Ve bunlarla nasıl başa çıktın? Tekrar olmaması için neler yaptın?
11. Sosyal medyada mahremiyetlerini korumadığında/koruyamadığında ne gibi risklerle karşı karşıya olabilirsin? Bunlarla nasıl başa çıkabilirsin?

Ek 4. Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Deneme Formu

Değerli öğrenciler,

Bu ölçek formu sosyal medya kullanım alışkanlıklarınızı değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Adınızı soyadınızı belirtmenize gerek yoktur. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak, bireysel bilgileriniz kimseyle paylaşılmayacak, yalnızca araştırma için kullanılacaktır.

Yaş :

Sınıf :

Cinsiyet : Kız() Erkek()

MADDE NO	MADDE	1 Kesinlikle katılmıyorum	2	3	4	5 Kesinlikle katılıyorum
1	Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel bilgilerimi koruma konusunda yeterliyim.					
2	Sosyal paylaşım sitelerinde gizlilik ayarlarımı etkinleştirmek benim için zordur.					
3	Sosyal paylaşım siteleri tarafından bana sağlanan gizlilik ayarlarını nasıl değiştirebileceğimi/düzenleyebileceğimi bilirim.					
4	Sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğimi korumak için neler yapmam gerektiğini biliyorum.					
5	Sosyal medyada gizliliğimi tehdit eden durumlarla başa çıkabilirim.					
6	Sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğimi koruma konusunda yeterliyim.					
7	Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel verilerin korunması ile ilgili hukuki düzenlemeleri bilirim.					
8	Kullandığım sosyal paylaşım siteleri, gizliliğimi ihlal ettiğinde gerekli yerlere başvurabilirim.					
9	Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel verilerin gizliliği ile ilgili ihlallerde hukuki yolları kullanabilirim.					
10	Kullandığım sosyal paylaşım siteleri, gizliliğimi ihlal ettiğinde gerekli yerlere başvurabilirim.					
11	Sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğimle ilgili bir tehdit olduğunda nereden yardım alacağımı bilmiyorum.					
12	Sosyal paylaşım sitelerinde başkalarının gizliliğini korumalarına yardımcı olabilirim.					
13	Sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğimi daha iyi koruyabilmek için neler yapmam gerektiğini bilirim.					
14	Sosyal paylaşım sitelerinin kişisel verilerimi (ad-soyad, telefon numarası, e-posta vb.) kullanmalarını engelleyebilirim.					
15	Gizliliğim tehlikeye düştüğünde sosyal ağ hesaplarımı dondurabilirim.					
16	Sosyal paylaşım sitelerinin benimle ilgili hangi bilgileri topladığını bilmiyorum.					
17	Sosyal paylaşım sitelerinde yayınladığım kişisel bilgilerime erişebilecek kişileri sınırlandırabilirim.					

MADDE NO	MADDE	1 Kesinlikle katılmıyorum	2	3	4	5 Kesinlikle katılıyorum
18	Sosyal paylaşım sitelerinin kişisel verilerimi (ad-soyad, telefon numarası, e-posta vb.) kullanmalarını istediğim zaman engelleyebilirim.					
19	Gizliliğim tehlikeye düştüğünde sosyal ağ hesaplarımı silebilirim.					
20	Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel bilgilerimin ne kadarını paylaşmam veya paylaşmamam gerektiğini bilirim.					
21	Sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğim için risk oluşturabilecek durumlardan uzak durabilirim.					
22	Hesabım ele geçirildiğinde kurtarma konusunda yeterli bilgiye sahibim.					
23	Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel bilgilerimi gizli tutmak benim için önemlidir.					
24	Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel mahremiyete yönelik tehditleri dikkate alırım.					
25	Sosyal paylaşım sitelerinde diğer insanların veya kuruluşların kişisel bilgileri nasıl kullanacağını bilmek gerektiğine inanıyorum					
26	Sosyal paylaşım sitelerinde başkalarının mahremiyetine saygı duymak gerektiğini savunurum					
27	Fotoğraflarda başkalarını etiketlemenin onların gizliliğini ihlal ettiğine inanırım.					
28	Sosyal medyada her şeyi paylaşmayı doğru bulmuyorum.					
29	Güvende olmak için sosyal medya sitelerini ebeveynlerin onayladığı gibi kullanmak gerektiğini savunurum.					
30	Sosyal medyada güvende olmak için gizliliği korumaya yönelik bilgi ve becerilere sahip olmak gerektiğine inanırım.					
31	Sosyal paylaşım sitelerine fazla bilgi vermenin gizliliği tehlikeye düşürdüğüne inanırım.					
32	Gelecekte kariyerimin olumsuz etkilenmemesi için sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğime özen gösteririm.					
33	Başkalarıyla ilgili yaptığım paylaşımlarda onların gizliliğine önem veririm.					
34	Sosyal paylaşım sitelerinde yaptığım paylaşımlarda izin almadan başkalarının fotoğraflarını/videolarını kullanmamaya özen gösteririm					
35	Sosyal paylaşım sitelerinde yaptığım paylaşımlarda (fotoğraf, video, yorum vb.) kişisel bilgilerimin açığa çıkmamasına dikkat ederim.					
36	Gizliliğim için tehdit oluşturabilecek kişileri hesabım/ağım /arkadaş listemden silerim					
37	Sosyal paylaşım sitelerine kaydolurken kişisel bilgilerimin tümünü doldururum.					
38	Sosyal paylaşım sitelerinde mahremiyetimi korumak için profilimin görünürlik ayarlarını düzenlerim.					
39	Sosyal paylaşım sitelerinde bilmediğim kişilerin benim hakkımda bilgi edinmesini engellemek için yanlış bilgi veririm.					
40	Güvende olmak için sosyal medya sitelerini ebeveynlerimin onayladığı gibi kullanırım.					
41	Bir arkadaşımın profiline/paylaşımına yorum yazmak yerine ona özelden mesaj gönderirim.					

MADDE NO	MADDE	1 Kesinlikle katılmıyorum	2	3	4	5 Kesinlikle katılıyorum
42	Gizliliğimle ilgili tehdit oluşturabilecek kişilerin benimle iletişim kurmasını engellerim.					
43	Sosyal paylaşım siteleri tarafından etkinleştirilen/varsayılan gizlilik ayarlarımı genellikle kontrol etmem					
44	Başkalarının görmesine engel olmak için profilimde yapılan paylaşımları okuduktan sonra silerim.					
45	Gizliliğimle ilgili tehdit oluşturabilecek kişilerin profilime erişimini engellerim.					
46	Gizliliğimi tehlikeye düşürecek fotoğraflardan ve/veya videolardan kendi etiketlerimi kaldırırım.					
47	Profilimde paylaştığım fotoğraflarda ve/veya videolarda başkalarını etiketlemem.					
48	Profilimde paylaştığım fotoğraflarda ve/veya videolarda başkalarını etiketlemeden önce onlardan izin alırım.					
49	Başkalarının, hesaplarımda gizliliğimi tehlikeye düşüreceğine inandığım yorumlarını silerim.					
50	Kişisel bilgilerimi kaydetmeden önce sosyal paylaşım sitelerinin gizlilik politikalarını okurum.					
51	Sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğimin tehlikeye düştüğünü hissettiğimde güvendiğim birinden yardım alırım.					
52	Sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğimi tehlikeye düşürecek paylaşımlarımı düzenlerim.					
53	Gizliliğim için risk oluşturabileceğinden sosyal ağlarda konumumu paylaşmam.					
54	Sosyal paylaşım sitelerinde tanımadığım insanlardan gelen arkadaşlık isteğini kabul ederim.					
55	Sosyal ağlarda tanımadığım kişiler ile sesli ve/veya görüntülü iletişim kurmam.					
56	Sosyal ağlarda ilk defa karşılaştığım biriyle kişisel bilgilerimi paylaşıyorum.					
57	Sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğimin tehlikeye düşmemesi için arkadaş/takipçi sayımın az olmasına dikkat ederim.					
58	Sosyal paylaşım sitelerinde paylaşımlarımın daha kontrollü olması için ebeveynlerim arkadaş/takipçi listemde yer alır.					
59	Sosyal ağ hesaplarımda işim bittiğinde oturumu kapatırım.					
60	Profilimde paylaştığım fotoğraflarda ve / veya videolarda başkalarının mahrem alanlarının (ev içi vb.) görünmemesine dikkat ederim.					
61	Sosyal paylaşım sitelerinde gizlilik sorunları ve ihlalleri hakkındaki haberleri/gelişmeleri takip ederim.					
62	Yeni bir cihazda sosyal medya hesabımı kullanmaya başladığımda ilk işim gizlilik ayarlarımı değiştirmektir.					
63	Sosyal paylaşım sitelerindeki gizlilik sorunlarıyla ilgili çevremde yaşanan sorunları takip ederim.					
64	Sosyal paylaşım sitelerindeki gizlilik sorunlarıyla ilgili başkalarına yol gösteririm.					

Ek 5. Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği Nihai Formu

Değerli öğrenciler,

Yaş :

Sınıf :

Cinsiyet:

TCKN Son 4 Rakamı :

Bu ölçek formu sosyal medya kullanım alışkanlıklarınızı değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Veriler topluca değerlendirilecektir. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak, bireysel bilgileriniz kimseyle paylaşılmayacak, yalnızca araştırma için kullanılacaktır. Bu araştırmanın geçerliliği soruları cevaplarken gösterdiğiniz içtenliğe bağlıdır. Bu nedenle lütfen ölçekteki hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız. Cevaplar arasından görüşlerinize en yakın olanı işaretleyiniz. İlgili ve katkılarınız için şimdiden teşekkürler.

MADDE NO	MADDE	1 Kesinlikle katılmıyorum	2	3	4	5 Kesinlikle katılıyorum
1	Sosyal medyada gizliliğimi tehdit eden durumlarla başa çıkabilirim.					
2	Sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğimi koruma konusunda yeterliyim.					
3	Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel verilerin korunması ile ilgili hukuki düzenlemeleri bilirim.					
4	Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel verilerin gizliliği ile ilgili ihlallerde hukuki yolları kullanabilirim.					
5	Kullandığım sosyal paylaşım siteleri, gizliliğimi ihlal ettiğinde gerekli yerlere başvurabilirim.					
6	Sosyal paylaşım sitelerinde başkalarının gizliliğini korumalarına yardımcı olabilirim.					
7	Sosyal paylaşım sitelerinde yayınladığım kişisel bilgilerime erişebilecek kişileri sınırlandırabilirim.					
8	Sosyal paylaşım sitelerinin kişisel verilerimi (ad-soyad, telefon numarası, e-posta vb.) kullanmalarını istediğim zaman engelleyebilirim.					
9	Hesabım ele geçirildiğinde kurtarma konusunda yeterli bilgiye sahibim.					
10	Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel bilgilerimi gizli tutmak benim için önemlidir.					
11	Sosyal paylaşım sitelerinde kişisel mahremiyete yönelik tehditleri dikkate alırım.					
12	Sosyal paylaşım sitelerinde başkalarının mahremiyetine saygı duymak gerektiğini savunurum.					
13	Sosyal medyada her şeyi paylaşmayı doğru bulmuyorum.					
14	Sosyal medyada güvende olmak için gizliliği korumaya yönelik bilgi ve becerilere sahip olmak gerektiğine inanırım.					
15	Sosyal paylaşım sitelerine fazla bilgi vermenin gizliliği tehlikeye düşürdüğüne inanırım.					
16	Gelecekte kariyerimin olumsuz etkilenmemesi için sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğime özen gösteririm.					
17	Başkalarıyla ilgili yaptığım paylaşımlarda onların gizliliğine önem veririm.					
18	Sosyal paylaşım sitelerinde yaptığım paylaşımlarda izin almadan başkalarının fotoğraflarını/videolarını kullanmamaya özen gösteririm.					
19	Sosyal paylaşım sitelerinde yaptığım paylaşımlarda (fotoğraf, video, yorum vb.) kişisel bilgilerimin açığa çıkmamasına dikkat ederim.					
20	Sosyal paylaşım sitelerinde bilmediğim kişilerin benim hakkımda bilgi edinmesini engellemek için yanlış bilgi veririm.					
21	Güvende olmak için sosyal medya sitelerini ebeveynlerimin onayladığı gibi kullanırım.					
22	Bir arkadaşımın profiline/paylaşımına yorum yazmak yerine ona özelden mesaj gönderirim.					
23	Başkalarının görmesine engel olmak için profilimde yapılan paylaşımları okuduktan sonra silerim.					
24	Profilimde paylaştığım fotoğraflarda ve/veya videolarda başkalarını etiketlemem.					

MADDE NO	MADDE	1 Kesimlikle katılmıyorum	2	3	4	5 Kesimlikle katılıyorum
25	Profilimde paylaştığım fotoğraflarda ve/veya videolarda başkalarını etiketlemeden önce onlardan izin alırım.					
26	Kişisel bilgilerimi kaydetmeden önce sosyal paylaşım sitelerinin gizlilik politikalarını okurum.					
27	Sosyal paylaşım sitelerinde gizliliğimin tehlikeye düşmemesi için arkadaş/takipçi sayımın az olmasına dikkat ederim.					

Ek 6. Araştırma İzni

T.C.
VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 18802389-44-E.23594595
Konu : Araştırma İzni

07.12.2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22.08.2017 tarihli ve 12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25)
b) İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünün 27/11/2018 tarih ve 22726356 sayılı yazısı.

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Özlem GELBAL ODABAŞ'ın "Ergenlerde Sosyal Medya Mahremiyetini Koruma/Yönetme Becerisi" adlı çalışması Müdürlüğümüz Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından ilgi (a) genelge hükümleri doğrultusunda incelenmiş olup; uygulanmasında sakınca görülmemiştir.

Söz konusu çalışmanın Gaziosmanpaşa Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Özlem GELBAL ODABAŞ tarafından; eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmamak, uygulamalarda olur ekinde yer alan mühürlü formun kullanılması, öğrencilere ait çalışmaların veli izni doğrultusunda ve elde edilen verilerin herhangi bir haber, resmi özel web sayfaları, yerel ve ulusal basında paylaşılması kaydıyla, İlimiz İlçesinde öğrenim görmekte olan ortaokul ve ortaöğretim (lise) öğrencilerine 2018 - 2019 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde okul ve kurum müdürlüğünün sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde Olur 'larınıza arz ederim.

Ercan ZENGİN
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek : Anket Formu (5 Sayfa)

OLUR
07.12.2018

Ek 7. Özgeçmiş

Adı Soyadı	Özlem GELBAL ODABAŞ
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri: 03.06.1978 / Niksar
İletişim Bilgileri	Tel: 0 505 279 88 55 E-posta: ogelbal78@gmail.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: 1989–1996 Turhal Anadolu Lisesi Lisans: 1997–2001 Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Öğretmenliği
İş Deneyimi	2003–2010: Milli Eğitim Bakanlığı Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğü Fatsa Lisesi Rehber Öğretmen 2010-2012: Milli Eğitim Bakanlığı Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğü Fatsa Necip Fazıl Kısakürek Anadolu Lisesi Rehber Öğretmen 2012-2016: Milli Eğitim Bakanlığı Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğü Fatsa Lokman Hekim Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Rehber Öğretmen 2016-2017: Milli Eğitim Bakanlığı Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğü Fatsa Hacer Yücel Anaokulu Rehber Öğretmen 2017 – halen: Milli Eğitim Bakanlığı Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğü Fatsa Eczacı İlhan Hazinedar Ortaokulu Rehber Öğretmen
